

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK TARİHİ ANA BİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

MUKADDİMETÜ'S-SEFER
(1736 – 1739 Seferi Hakkında Bir Eser)
METİN - DEĞERLENDİRME

Yüksek Lisans Tezi

HATİCE SÖYLEMEZ

İSTANBUL 2007

T.C.

**MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK TARİHİ ANA BİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI**

**MUKADDİMETÜ’S-SEFER
(1736 – 1739 Seferi Hakkında Bir Eser)
METİN - DEĞERLENDİRME**

Yüksek Lisans Tezi

HATİCE SÖYLEMEZ

DANIŞMAN: YRD. DOÇ. DR. ERHAN AFYONCU

İSTANBUL 2007

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans öğrencisi Hatice Söylemez'in "Mukaddimetü's Sefer (1736-1739) Seferi Hakkında Bir Eser Metin, Değerlendirme" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Tarih Anabilim Dalı, Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans tezi olarak oy birliği / oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

Tez Danışmanı : Yrd.Doç.Dr. Erhan Afyoncu
Üniversitesi Marmara

İmza

Üye : Yrd.Doç.Dr. Recep Ahışhalı
Üniversitesi Marmara

Üye : Prof.Dr. Ahmet Şimşirgil
Üniversitesi Marmara

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu' nun ...31.../12.../ 2007 tarih ve ...22-9... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof.Dr. Emel KEPELİ
Müdür

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	V
ÖNSÖZ.....	VI
BİBLİYOGRAFYA.....	VIII
KISALTMALAR.....	X
ESERİN MÜELLİFİ.....	XI
1. Hayatı	XI
2. A. Eserinin Adı, Telif Tarihi	XII
2. B. Telif Sebebi	XII
2. C. Muhteva.....	XII
2. C. I. Devlet Yönetimine Ait Bilgiler	XIV
2. C. II. Tarihi Bilgiler.....	XV
2. C. III. Dinî Bilgiler.....	XVII
2. C. IV. Askerî Bilgiler.....	XXII
2. D. Kaynakları.....	XXVII
3. Transkripsiyon Usulü.....	XXVIII
MUKADDİMETÜ'S- SEFER.....	2
METİN.....	2
El-MUKADDİME :.....	8
Lâyhâ:.....	9
[DEVLET İDARESİNE YÖNELİK BİLGİLER]......	10
Ve tezkire-i evvel ve sâlide:.....	10
Şeyhü'l-İslâm:.....	10

Agâ-yı darü's-se'ade:.....	10
Ve sadırîn:.....	10
EL-BÂBÜ'L EVVEL:.....	10
Lâyiha:.....	13
Sanihâ:.....	14
Mesûbât-ı Guzât:.....	14
Beyân-ı İ'ânet-i Guzât	14
Fevâ'id:.....	15
Havâss-ı Şühedâ:.....	15
[BATTAL GAZÎ KISSASI].....	17
[ŞEHİD OLMAK İÇİN GEREKLİ ON ŞART].....	19
Fasl:.....	20
EL-BÂBÜ'S-SÂNÎ ...	21
Fî Keyfiyet-i Tertîbi'l-Asâkir.....	21
Fasl:.....	26
Lâhiyâ:.....	28
Fasl:	28
EL-BÂBU'S-SÂLİS:.....	29
Lâyiha:.....	31
Tenbih:.....	32
HATİME:.....	34
El-Ediyyetü'l- Müessire :.....	35
Beyân-ı keyfiyyet ricâlü'l-gayb ve istimdâd ezân:.....	39
Zabta:.....	40
Dua budur:.....	42
HÂTIRA:.....	44

Hazihi Heyâkil-i Seb‘a:.....	46
Havâs hasbünâ'llahu ve ni‘me'l-vekîl:.....	49
Menâkıb-ı Ashab-ı Bedr:.....	51
Havas-ı Esma-ı Ashab-ı Bedr Radıyallahu Teâlâ Anhum:.....	51
Esma-i'l Ashab-ı Bedr Radıyallahû Teala Anhum:.....	52
[Esma-i Şüheda-i Uhud Radıyallahû Teala Anhum] :.....	65

ÖZET

Tez olarak seçtiğimiz, müellifi belli olmayan, alanında ilklerden sayılabilecek özellikleri haiz bu el yazması bir gazavâtnamedir. Eser, bir mukaddime, üç bâb ve bir hâtimeden oluşur. Hicri 1193 tarihinde yazıldığını ve eserinin adının Mukaddimetü's-Sefer olduğunu belirten müellifin, kendi hayatı hakkında eserinden başka bir yerde bilgi bulamıyoruz. Ancak eserinden anladığımız kadarıyla kendisi, devletin ileri kademelerinde vazife almış, hatta Belgrad anlaşmasında bizzat bulunmuş bir devlet erkânıdır. Müellif, bu eseri – eserinde belirttiği gibi - devleti yönetenler, komutanlar ve askerler kendi geniş bilgilerinden istifade etsinler diye yazmıştır.

Müellif, eserinin giriş kısmına, bizzat katıldığı Osmanlı Devleti'nin 1736-39'da Avusturya- Rusya'ya yaptığı seferi anlatarak başlamıştır. Bu sefer 1739'da Osmanlı Devleti'nin zaferi ve Belgrad anlaşması ile son bulmuştur. Gazavâtname tarzı eserlerden farklı olarak müellif, gazâdan çok az bahsetmiştir. Eserin asıl kısmı olan mukaddime, bâb ve hâtimede ise devlet erkânı hakkında bilgiler, gazâ yapanların dikkat etmesi gereken hususlar, gazâyâ katılan komutan ve askerlerin taşınması gereken vasıflar, seferden önce, sefer sırasında ve seferden sonra yapılacak maddi ve manevi çalışmaların neler olduğunu ve olması gerektiğini anlatmıştır.

Kendi tarzında nadir olan bu eserle biz, Osmanlı devletinin gazâ felsefesini, nedenini, nasılını öğrenme yolunda daha sağlam delillere ulaşmış oluyoruz. Osmanlı devletini daha iyi anlayabilmek için bu tarz eserlere ihtiyacımızın olduğu ise aşîkârdır.

ABSTRACT

This handwritting which we chosed as thesis is a “gazavatname” which writer is unknown and can be reckon as first in its field. This handiwork, consist of one prologue, three part and one epilogue. The writer who indicates the registing time of this work as hegirian age 1193 and the name of this handiwork as “Mukaddimet’üs Sefer” , we cannot find any information about his life nowhere except this handiwork. Actually as we understand his handiwork, he had a mission in the high positions of government, also he is a statesman who presented oneself in The Belgrad Alliance. The auther, wrote this handiwork-as he stated this handiwork- for statesmen, commanders, soldiers to benefit his high knowledges.

The author, started the prologue of this handiwork with narrating the war between The Ottoman Empire and Austuria-Russia in 1736-39 which he himself attended. This war came to an end in 1739 with the glory of The Ottoman Empire and Belgrad Alliance. This heroic handiwork unlike the other heroic works rarely mentioned about glory. In the main part of this handiwork namely, prologue, part and epilogue the author narrated the informations about the statesmen, the points which the belligerent powers should pay attention, the qualifications of the commanders and the soldiers which attend the war, the pecuniary and spiritual studies which are and should be care before, during and after the war.

With this rare handiwork in its field, we can reach rich proofs in the way of learning The Ottoman Empire’s glory thought and “how” and “why”s about it. It is obivious that we need this kind of works in learning about the Ottoman Empire.

ÖNSÖZ

Her insanın bakış açısı, aldığı eğitime, doğduğu- yaşadığı coğrafi ve kültürel mekâna, onu yetiştiren, maddî – manevî besleyen insanların yapısına göre şekillenir. Bu gerçek, insanoğlu için böyle olduğu gibi, insanların birleşiminden meydana gelen toplumlar, topluluklar için de böyledir. Bu durum, gerek fikirlerde, gerekse her türlü yaşama ortamında farklı durum ve farklı algılayışların oluşmasına zemin hazırlar.

Elbette tarih yazıcıları da bu farklılıktan nasiplerini almış insanlardır. Bu da bizim daha dikkatli ve kapsamlı araştırma yapmamızı gerektirmektedir. Tarihi bir olayı, durumu, olguyu açığa çıkarmak, hakikatlerin bilinmesine katkı sağlamak isterken mümkün olduğu kadar çok fazla eserden istifade etmeye çalışmak gerekmektedir. Böylece olay, durum, açığa çıkabildiği kadar çıkmış, ondan istifade de o ölçüde sağlıklı olmuş olur.

Tarihten istifade etmek için öncelikle; tarihi olayları anlatan birinci elden kaynak eserlerin gün yüzüne çıkarılması gerekmektedir. Bizce, bu yönde yapılacak çalışmalar tarih alanında yapılacak en öncelikli çalışmalardır.

Bu meyanda Osmanlı Devleti’nin kendi zamanında yazılmış tarih kitaplarının gün yüzüne çıkarılması çok önemlidir. Bu kitapların cinslerinin oldukça fazla olmasının yanında ayrıca ayrıntılı bilgiler de ihtiva etmesi tarihi değerlerini artırır. Bundan dolayı kronikler, bizim en öncelikli başvuru kaynaklarımızdır. En çok bilinen ve birkaç defa transkripsiyonu yapılmış eserler, genel olarak Osmanlı Devleti’nin genel tarihini kapsayıcı eserlerdir. Örneğin; “Oruç Bey’in Tarihi” böyle bir tarih kitabıdır.

Kroniklerin genelinde düz bir kronoloji yazımı söz konusudur. Elbette müellifin kendi yorum ve düşüncelerine de yer verdiği eserler de vardır. Fakat bunlar da detaylı değildir. Her ne kadar bazı “Genel Osmanlı Tarih”leri diyebileceğimiz ana kroniklerde daha fazla bilgi olsa da; çok fazla bilgi ve belgenin uluslar arası dolaşımında olduğu günümüz dünyasında bu kadar bilgi bizim için yetersizdir. Bu bilgi açığını kapatacak olan eser türlerinden biri de hiç şüphesiz gazavât-nâmeler ve o tarzda yazılmış eserlerdir¹.

İşte, çalışmamıza esas teşkil eden elyazmamız da böyle bir eserdir. Muhteva itibariyle gazânın kendinden çok hazırlıklarını anlatır. Üzerinde çalıştığımız eserde müellifimiz, eserin giriş kısmında Osmanlı Devleti’nin Avusturya-Rusya’ya olan 1736–39 seferini özetleyerek anlatırken, eserin aslı olan mukaddime ve bâblarda tamamen sefer

¹ Agâh Sırrı Levent, *Gazavât-nâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey’in Gazavât-nâmesi*, TTK, Ankara, 1956, s. 2.

hazırlıklarından bahseder. Bu bahislerde seferin maddi ve manevi hazırlıklarına detaylıca yer verir. Osmanlı tarih yazıcılığında bu tür eserlere çok az rastlanır.

Eser incelendiğinde görülecektir ki, gerek çalıştığımız eser, gerekse diğer gazâvatnâmeler dönemin müesseselerinin yapısını, düşünce sistemini ve hareket tarzını bize ayrıntılı olarak şerheden eserlerdir. Bu yönüyle de kıymeti haizdir.

Ayrıca eserimiz; dönemi hakkında verdiği tarihi bilgiler yönüyle tutarlı ve doğrudur². Bu da; o dönem hakkında araştırma yapanlar açısından eserin önemini artırır. Çalışmamızda, öncelikle müellifin hayatını, eserin adını, telif tarihini, telif sebebini ve muhtevasını açıkladık. Muhteva kısmında ise, Mukaddimetü's-Sefer'deki bazı bilgileri 17. yüzyılın sonlarında yazılan gaza el kitabı Umur-ı Ahval isimli eserdeki bilgilerle teyid etmeye çalıştık. Eserimizin transkribe metni de çalışmamızın ikinci kısmını oluşturdu.

Öncelikle; eserin, tez haline gelmesi aşamasında her türlü yardımını gördüğüm, kıymetli zamanlarını ayırarak eserin en güzel halde teslimi için benden daha fazla kaygılanan değerli hocam, Yrd. Doç. Dr. Erhan AFYONCU'ya teşekkürü bir borç bilirim. Çalışmalarım sırasında; tez hazırlığıyla ilgili her türlü bilgisini benimle paylaşan ve özellikle metin kısmındaki yanlışlarımın düzeltilmesinde büyük yardımlarını gördüğüm arkadaşım Uğur DEMİR'e, ayet, hadis ve Arapça duaların tercümelerini yapan arkadaşım Ayşe AMBAROĞLU'na teşekkür ederim.

Son düzeltmeler için yardımlarını esirgemeyen hocam Yrd. Doç. Dr. Mustafa KÜÇÜKAŞÇI'ya Arapça metin ve tercümelerin kontrolü için ve yine hocam Yrd. Doç. Dr. Recep AHİSHALİ'ya metindeki düzeltmeler için çok teşekkür ederim. Bu düzeltmeler olmasaydı, tez çok eksik ve yanlış olacaktı.

Tezin her türlü aşamasında sürekli çalışmaya gittiğim ve her türlü imkânından faydalandığım İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi (İSAM) yönetici ve çalışanlarına, diğer yazma eserlere ulaşmamda yardımlarını gördüğüm Süleymaniye Kütüphanesi yetkililerine de teşekkür ederim. Son olarak, tezin oluşumuna katkısı olan tüm arkadaşlarıma ve sabırla tezimin bitmesini bekleyen aileme, anlayışları için çok teşekkür ederim.

Hatice SÖYLEMEZ

İstanbul 2007

² Eserin doğru bilgiler ihtiva ettiğini muhteva kısmında irdelediğimiz için burada ayrıca bahsi uzatmayı uygun görmedik. H.S.

BİBLİYOGRAFYA

AFYONCU, Erhan, “Osmanlı Siyasî Tarihinin Ana Kaynakları: Kronikler”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, İstanbul, 2003.

_____, *Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2007.

AKSOY, Hasan, “Fetihname”, *DİA*, XII, 471.

Ashab-ı Bedrin Asamesi Hakkında Risale. Süleymaniye Kütüphanesi, Pertev Paşa, nr. 607

DANIŞMEND, İsmail Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1972.

DURMUŞ, İsmail, “Lugâz”, *DİA*, XXVII, 221.

El-Hâc Ali ibn-i Mahmûd et-Tokâdî, *Umûr-i Ahvâl-i Sefer*, Süleymaniye Kütüphanesi, Hekimoğlu Kataloğu, 557/ 355.

Kur’ân-ı Kerîm Açıklamalı Meâli, Heyet, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
Ankara, 1999.

İbn Hişâm, *Hiz. Muhammed’in Hayatı*, II, çev. Yusuf Velişah Uralgiray, Riyad
1985.

Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, II, ed. Hakkı Dursun Yıldız, Çağ
Yayınları, İstanbul.

İZ, Fahir, *Eski Türk Edebiyatında Nesir*, İstanbul, 1964.

LEVENT, Agâh Sırrı, *Gazavât-nâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey’in Gazavât-nâmesi*,
TTK, Ankara 1956.

Mazlumizâde Mustafa Efendi, *Risale-i Bedriyye*, Süleymaniye Kütüphanesi Hacı
Mahmud Efendi Kataloğu, nr. 4506

Muhammed b. Said el Bûsirî, *Kaside-i Bürde Tercüme ve Şerhi*, mütercim ve şarihi; Abidin Paşa, sadeleştiren; Ömer Faruk Harman, Gençlik Basımevi, İstanbul 1977.

ÖZ, Mehmet, Osmanlı'da "Çözülme" ve Gelenekçi Yorumcuları, Dergâh yay., İstanbul 1997.

SALİH HAYRÎ, *Kırım Zafernâmesi – Hayrâbât -*, haz. Necat Birinci, Kültür ve Turizm Bakanlığı 1000 Temel Eser Dizisi, Ankara 1988.

ŞEMSEDDİN SAMÎ, *Kamûs-i Türki*, Çağrı yay., İstanbul 1999.

TOPALOĞLU, Bekir- KARAMAN, Hayreddin, *Arapça- Türkçe Yeni Kamus*, Nesil Yayınları, İstanbul 1991.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, II, IV, TTK, Ankara 1988.

KISALTMALAR

a.g.e.	adı geçen eser
bk.	bakınız
c.	cilt
ev.	Çeviren
DİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
haz.	hazırlayan
İSAM	İslam Araştırmaları Merkezi
nr.	numara
mm	milimetre
s.	sayfa
S.A.V	Salla'llâhü Te'âlâ aleyhi ve sellem
TSMK	Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi
TTK	Türk Tarih Kurumu
v.s.	ve saire
vr.	varak
yay.	yayınları

ESERİN MÜELLİFİ

1. Hayatı

Mukaddemetü's-sefer'in yazarı belli değildir. Müellifimiz, eserinin hiçbir yerinde ismini vermemektedir. Bu da bizim müellifin hayatı hakkında sadece bazı karinelerden yola çıkarak fikir edinmemize sebep olmuş, sağlıklı ve doğru bir bilgiye ulaşmamızı engellemiştir.

Bu açıklamadan sonra müellif hakkında, (Sadece eserinde bahsettiği kadarıyla) edindiğimiz bilgilere geçebiliriz.

Müellifimiz, Mustafa isimli dedesinin Girit doğumlu olduğunu yazıyor. Ayrıca bu dedesinin 1055 (1645)³ tarihinde “Malta Seferi” ismiyle gizlenen Girit Seferine katıldığını belirtiyor⁴. Ayrıca Muhammed isimli dedesinden de bahsederek, bu dedesinin de sefere katıldığından bahsediyor⁵.

Ayrıca müellifimiz, Mustafa Han döneminde yaşadığını ifade ediyor⁶. III. Mustafa'nın babası Ahmet Han'dan bahsettiği için bahsettiği padişahın III. Mustafa (1757–1774) olduğu kanaatine varıyoruz. Çünkü III. Mustafa III. Ahmed'in oğludur.

Müellif, ilköğrenimini 45 tarihinde bitirdikten sonra Mısır, Kahire tarafından hacca gittiğini 1145 (1732) hac vazifesini ifadan sonra Şam tarafından da döndüğünü yazıyor⁷.

1148 (1735)'de Osmanlı'ya karşı saldırıya geçen küffara karşı bir sefer tertip edileceğini belirtiyor. Bu sefer için, kendinin de rical-i devlete yakın olduğu için pek tabii hazır bulunduğunu söylüyor. Bu sefer sırasında kendinin işin başında bulunduğundan bahsediyor. Bu işi yapmasının onun için hem devlete olan borcunu ödemek, hem de savaş tertip ve tanziminden, savaşa hazırlık için gerekli şeylerden, birçok hususta bilgi ve görgüsünün bu işleri anlayacak kapasitesi olduğu için bu işin başına getirilmesini kabul ettiğinden bahsediyor. Sefere katılan ihtiyar kimselerle görüşüğünü ve eski sultanların savaşlarıyla ilgili tarih bilgisine sahip olduğunu, ayrıca zaferin nasıl kazanılacağı bilgisinin de kendinde olduğunu iddia ediyor⁸.

³ İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1972, c. 3 s. 393.

⁴ Bk. metin 2^a.

⁵ Bk. metin 4^a.

⁶ Bk. metin 4^a.

⁷ Bk. metin 4^a.

⁸ Bk. metin 4^b.

Belki müellif hakkında en sağlıklı bilgiye ulaşabileceğimiz ipucunu da ‘müstashibi olduğum’ diyerek, yakınında bulunduğu devlet ricalini sıraladığı satırlarda buluyoruz. Müellif, bu kişileri şöyle sıralıyor. Reisülküttâb Mustafa Efendi, Mektûbî-i Sadr-ı Âli Ragıb Paşa, Defter Emîni Emin Bey ve Silahdâr Kâtibi Said Paşa⁹.

Eserinin ortalarında müellifimiz, okçulukla ilgili bir risalesi olduğundan, bu risalenin bir nüshasının da hâlâ Silahdâr-ı Hazreti Şehriyari’de olduğundan bahsediyor¹⁰.

Kendi hayatı hakkında eserinde bu bilgileri veren müellifin kim olduğu hakkında kesin bir yargıya ulaşamıyoruz. Ancak, iyi bir eğitim görmüş, devlet ricalinin yanında olmuş, tecrübe ve bilgi sahibi, sözü dinlenir bir kişi olduğunu anlıyoruz.

2. A. Eserinin Adı ve Telif Tarihi

Müellif, kendi döneminde klasik olarak birçok müellifin yaptığı gibi, eserin sonunda “temmet risaleti” diye başlayan cümleyle eserin adını ve bitiriş tarihini veriyor. Yalnız müellif burada eserin adını açıkça verirken, tarihini bir çeşit lugâzla¹¹ veriyor. Bundan da müellifimizin iyi bir dil üstadı olduğu anlaşılıyor. Buna göre, eserin adı; Mukaddimetü’s-Sefer, bitiriş tarihi de; 1193’dür¹².

2. B. Eserin Telif Sebebi

Müellif, Sultan Mustafa’yı bir hayli övdükten sonra, eseri yazma sebebinin, Moskova üzerine yapılan sefere katıldığı için, kendi tecrübe ve bilgilerinin olduğunu, bu bilgilerinden istifade edilmesi maksadıyla böyle bir eser yazdığını anlatıyor. Kendisinin de bu konulardaki bilgisinin neden bu kadar derin olduğunu anlattıktan sonra, eseri bu sebeple yazdığını izah ediyor¹³.

2. C. Eserin Muhtevası

Tez olarak çalıştığımız eser, gazavâtnâme türünde bir eser olduğu için, muhtevasından önce gazavâtnâmeler hakkında bilgi vererek başlamak yerinde olur kanaatindeyiz.

⁹ Bk. metin 5^a.

¹⁰ Bk. metin 39^a.

¹¹ Lugâz: Lafız veya mahiyet özellikleri belirtilerek bir nesnenin adının bulunması istenen, Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında bir belâgat terimi. İsmail Durmuş, DİA, c.27, “Lugâz”, s. 221.

¹² Bk. metin 87^b.

¹³ Bk. metin 8^b, 9^a.

Kroniklerin bir cinsi olan bu tarzda yazılmış tarihler, özel olarak; gazanâme, gazavâtnâme, fetihnâme¹⁴, zafernâme gibi isimlerle adlandırılmışlardır. Bazı tarih kitapları da bu adlarla adlandırılmasalar da böyle bir muhteva içermektedirler. Bazı kitaplar da böyle adlandırılmalarına rağmen gazavâtnâme özelliği taşımazlar. Örneğin, Mü'minzâde Ahmed Hasib'in "Mecmu'-i Tevarih" adlı eseri uzun zaman "Gazavâtname-i Ali Paşa" adıyla anılmıştır. Hâlbuki kitap, Hekimoğlu Ali Paşa'nın 1742'de sadarete gelmesiyle ilgili düşünülen tarihlerden, söylenen gazel, kasideler, çeşitli yazı ve şiirlerden oluşan bir derlemedir¹⁵. Fakat Agâh Sırrı Levent'in "Gazavât-nâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavât-nâmesi" adlı kitabında bile bu kitap Gazavât-name-i Ali Paşa olarak geçer¹⁶.

Gazavâtnâme tarzı eserlerde, cinsine göre farklı detaylara rastlamamız mümkündür. Bu kitaplarda bulabileceğimiz ayrıntılı bilgilerden bazıları şunlardır.

- Savaşın olduğu anlar,
- Her iki tarafın savaş hazırlıkları,
- Savaşın olacağı güzergâhtaki lojistik teçhizatlar,
- Savaşan tarafların harp teknikleri,
- Dönemin ileri gelenlerinin o savaşa / savaşlara bakış açısı¹⁷,
- Dönemin askerlerinin savaş sırasındaki durumları,
- Savaş sırasında halkın durumu ve bunun gibi daha birçok konuda detaylı bilgiler ihtiva eder.

Ayrıca bu eserler, genellikle savaşın bizzat içinde bulunmuş kişilerce yazılmıştır. Bu ise, o savaşlar hakkında diğer zamanlarda yazılan kitaplara göre nispeten daha sağlam bilgi demektir. İşte bu yüzden bu eserler çok kıymetli birer hazine mesabesinde.

Gazavâtnâme tarzı eserlerin başka bir özelliği de aynı zamanda edebî eser olarak da rağbet görüp, incelenmesidir. Bu eserlerin bir kısmı manzum, bir kısmı da mensur yazılmıştır. Her iki tarzda yazılan eserler edebiyatımız açısından da önemli bilgiler ihtiva eder¹⁸.

Bizim tez olarak seçtiğimiz Mukaddimetü's-Sefer ve araştırmalarımız sırasında tezimizin konusunu teşkil eden metin ile karşılaştırdığımız Ali bin Mahmud et-Tokadî'nin Umur-ı Ahvâl adlı eseri biraz önce değindiğimiz maddeler açısından zengin bilgiler içermektedir. Öncelikle tez olarak seçtiğimiz eserimizde dönemiyle ilgili tarihi bilgiler

¹⁴ Hasan Aksoy, "Fetihname", *DİA*, c.10, s.470- 472.

¹⁵ Erhan Afyoncu, "Osmanlı Siyasî Tarihinin Ana Kaynakları: Kronikler", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, I, İstanbul, 2003, s. 159.

¹⁶ Agâh Sırrı Levent, *Gazavât-nâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavât-nâmesi*, TTK, Ankara, 1956, s.

¹⁷ Salih Hayrî, *Kırım Zafernâmesi – Hayrâbât -*, haz. Necat Birinci, Kültür ve Turizm Bakanlığı 1000 Temel Eser Dizisi, Ankara, 1988, s. 8; Agâh Sırrı Levent, a.g.e. , s. 1.

¹⁸ Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nesir*, İstanbul, 1964.

bulunmaktadır. Bunun haricinde; devlet yönetimi ve yöneticilerin nasıl davranması gerektiği gibi idarî bilgiler, gazânın dinî temelleri, ordunun savaşa çıkarken ve sefer esnasında manevi açıdan nasıl davranması gerektiği, hangi duaları ne kadar okuması gerektiği ve bununla ilgili olarak yer yer tasavvufî ve dinî bilgiler, askerlerin sahip olması gereken özellikler, ordunun düzeni, ordu komutanının nasıl davranması gerektiği, sefere çıkan ordunun nelere dikkat etmesi gerektiği gibi askerî bilgiler de eserin büyük bir kısmını oluşturur. Umur-ı Ahvâl'de ise müellif, “Bu kısa risalede, zaferin ve fethin nasıl kazanılacağına ve fetihler yapmak isteyen sultanlara sefer hazırlıklarıyla ilgili tedbir ve tedarikin neler olacağını beyan eden bir eser olacak”¹⁹ diyor. Bu ifadelerden de anlaşıldığı gibi Umur-ı Ahvâl tamamen pratik askeri kaygıyla yazılmış bir eserdir.

Tezimize esas teşkil eden eserdeki bilgileri, okuyucuya kolaylık olması açısından bir tasnife tabi tuttuk. Bu tasnife göre eserimizde başlıca:

- I. Devlet yönetimine ait,
- II. Tarihi,
- III. Dinî,
- IV. Askerî bilgiler bulunmaktadır.

2. C. I. Devlet Yönetimine Ait Bilgiler

Osmanlı devletinin üst kademeleriyle ilgili yapılan tasnifleri burada kendince yorumlayn müellif, her kademdeki devlet ricâlinin padişahla olan ilişkisini ve işinin mahiyetini Allah-u Teâlâ'nın bir ismi ile bağdaştırıyor. Zaten bu yorumu yaparken de “Erbâb-ı kemâl ve eshâb-ı hakâik şöyle keşf-i esrâr-ı hikmet âsâr iderler ki”²⁰ diyerek kendince bir masadak bulmuş oluyor.

Bu önbilgiden sonra müellifimizin, devlet ricâlini anlatışına geçelim:

Vezir-i Azam ve Yeniçeri Ağası: Sultanın yedi adet veziri olmalıdır. Bunların en büyüğü (vezir-i âzâm) mühr-i hümâyûn sahibi olma vezirdir. Bunun anlamı sultanın hükmüne mazhar olmasıdır. Sultanın cemâli vezir-i âzamda görünür. Sultanın celâli ise yeniçeri ağasında görünür. Bu yüzdendir ki bol bol karşılıksız ikrâm ve ihsânlarda bulunmak vezîr-i azâma hasdır. Terbiye etmek, cezalandırmak ve takdir etmekde yeniçeri ağasına bağlıdır.

Tezkire-i Evvel ve Sâni: Vezir-i azamın sağ ve sol taraflarındaki kâtiplere tezkireci denir. Bunlar kanunları çok iyi bilmelidir. Vezir-i azam kanunları bu kişilerden iyi

¹⁹ Umur-ı Ahvâl, vr.4^a

²⁰ Bk. metin 12^a.

bilse de onu yapacağı hatalardan uzak tutmak ve daha adil davranmasını sağlamak için bu kişilerin varlığı gereklidir.

Şeyhü'l-İslâm: Sultanın ilim mertebesine mazhardır. Âlim ismine mazhardır. Fetvâ verbilecek vasıfta olmalıdır.

Agay-ı Dar'üs-Seade: Haremin esrarına vâkıf oalcak kişidir. Sultanın hizmetinde olup işlerle ilgilenmezler. Sultanın yakınlarından bir adım dışarı çıkmazlar. Vezirin emir ve yasakları onları bağlamaz. Zaten vezir de haremin işlerini bilmez ve karışmaz.

Defterdâr: Sultanın giderlerini tutturduğu kişidir.

Re'isül-küttâb: Bütün âlimlerin ulaşmak istedikleri, akli temsil eden yüksek bir yönetim mertebesidir.

Sadreyin: Sultanın “kadı”larıdır. İki oldukları için bu adı almışlardır. Biri Rumeli, diğeri Anadolu tarafındadır²¹.

2. C. II. Tarihi Bilgiler

Tez olarak üzerinde çalıştığımız eser, 1736–1739 yılları arasında Avusturya-Rusya ittifakına karşı Osmanlı'nın girdiği, zaferle neticelenen ve Belgrad Antlaşması ile son bulan seferi anlatır.

1736–1739 savaşları, 1739 yılında Belgrad'ın Hacı İvaz Paşa tarafından yeniden fethi ve yapılan Belgrad Antlaşması üzerine birçok eser yazılmıştır Bu sefer hakkında yazılan tarih kitapları şunlardır:

Koca Ragıp Paşa'nın *Fethiyye-i Belgrad*'ı ve Münif Mustafa'nın *Zafernâme-i Münif (Fetihnâme-i Belgrad)* isimli eserinde Belgrad'ın fethi tasvir edilmektedir. Yine Musaffa Mehmed de *Belgrad ve Adakale Seferi ve Zaferi (Sultân Birinci Mahmud Devri Vekayinamesi)*'nde bu hadîseyi anlatır.

Vekayinüvis Mehmed Subhî de 1736–1739 harbi ile bunun sonunda yapılan Belgrad muahedesini anlatan *Tarih-i Belgrad (Müzâkerât-ı Sulhiye Tarihçesi)* adlı bir eser yazmıştır. Bir diğer vekayinüvis Süleyman İzzî de Belgrad'ın ikinci fethine ait müşahedelerini kısa bir risale olara istinsah ettiği Karaçelebizâde'nin *Süleymannâme*'sinin sonuna ilave etmiştir.

Kadı Ömer Efendi, *Ahvâl-i Gazavât-ı Bosna*'da Hekimoğlu Ali Paşa'nın Bosna valisi iken 1148–1152 (1736–1739) yılları arasında Avusturyalılarla yaptığı savaşları anlatır.

²¹ Devlet yönetimiyle ilgili tüm bilgiler metinde şu varaklar arasındadır: 12^a – 13^b.

Akhisarlı Hacı Nesimoğlu Ahmed bin Hasan da 1148–1149 (1735–1737) yıllarındaki Bosna savaşlarını anlatan bir tarihçe yazmıştır.

Sadrazam Hekimoğlu Ali Paşa'nın oğlu İsmail Ziyâî babasının faaliyetlerini ve gazalarını *Metâlî ül-Aliyye (Tarih-i Hekimoğlu Ali Paşa)* isimli eserinde anlatmaktadır. Talatî mahlaslı bir asker 1736–1737 yıllarında donanma ile katıldığı seferi anlatan bir tarih yazmıştır.

Ebû Sehl Nu'mân Efendi, *Tedbîrât-ı Pesendide* isimli eserinde, 1737'de Kırım'daki durumu, Belgrat Antlaşması'ndan sonraki sınır tahdid müzakerelerini ve 1747'deki İran elçilik heyetinin seyahatini anlatır.

İbrahim Naimeddin'in *Hadikatü's-Şühedâ-i Serhad*'di 1092–1152 (1681–1744) tarihleri arasındaki Tımişvar ve Belgrad'da meydana gelen savaş ve diğer hadîseleri ihtivâ eder.

Son olarak tez olarak üzerinde çalıştığımız müellifi belli olmayan *Mukadimetü's-Sefer*'de savaş hazırlıklarından kısaca bahsedilir²².

Eserimizde şu tarihi bilgilerden bahsedilir:

Safer 1055 (Nisan 1645)'de “Malta Seferi” ismiyle gizlenen Girit Seferine müellifin dedesi katılmıştır. Bu sefer çeyrek asır sürecek bir mücadelenin başlangıcıdır. Bundan sonra 22 yıl Kandiye sürekli muhasara edilmiştir. Daha sonra ise 3 yıl Serdar Köprülü-zâde Fazıl Ahmet Paşa Kandiye'yi muhasara ettikten sonra 1080'de Venedik'le anlaşma imzalanmıştır²³ (Eylül 1669/ 8 Rebiülahir 1080) .

Müellifimiz, Köse Ali Paşa'nın 1660'da 44 günlük muhasaradan sonra vire ile Varat'ı fethini anlatıyor²⁴ (1070/ 1660) .

Rebiülahir 1150 (Ağustos 1737)'deki Avusturyalıların Osmanlı'ya oynadıkları oyuna sadaret kethüdası Osman'ın inanıp, Özi ve Bender kalelerinin düşmesine, Rusların tekrar Kırım'ı istilasına, Karadeniz'de bir Rus donanmasının tekrar faaliyete başlamasına sebep olmuştur. Bunun neticesinde Kethüda Osman Hâlisâ Efendi idam edilmiştir²⁵.

Zilhicce 1151 (Mart 1739)'de daha sonra, askerlerin Âsitane-i saadete yöneldiğini ve daha da güçlenerek tekrar sefere çıktığını yazıyor. Bu seferde yeni sadarete getirilen İvaz Mehmed Paşa'nın serdarlık yaptığını söylüyor. İvaz Mehmed Paşa'nın serdar olduğunu ve

²² Erhan Afyoncu, *Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2007, s. 91-93.

²³ Bk. metin 3^a.

²⁴ Bk. metin 57^{a-b}. ²⁴ Ayrıca bk. Danişmend, Kronoloji, II, s. 427–428.

²⁵ Bk. metin 3^a - 6^a; Ayrıca bk. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, IV, TTK, Ankara 1988, s. 249, Danişmend, a.g.e. s.26.

sefere çıktığını öğrenen Avusturya askerlerinin Tımişvar tarafına kaçtığını, ancak zaferin müyesser olduğunu anlatıyor²⁶.

Daha sonra da oraların artık İslam beldesi olduğunu, Belgrad'ın fethinin de gerektiğini, bu sebeple sefere çıkılacağını bildiriyor. Nitekim Belgrad çok iyi korunan bir kale olmasına rağmen, İvaz Mehmed Paşa'nın bu seferi de başardığını söylüyor. Sonrasında oluşan zeminde Avusturya ve Rusya'nın barışa mecbur olduğunu ve bu arada barış için Fransız elçisinin araya girdiğini, böylece barışın imzalanarak, muzaffer olarak İstanbul'a döndüğünü anlatıyor²⁷.

Müellif ayrıca, bu seferdeki ordunun durumu ile Sultan Selim'in (Yavuz) Mısır seferini karşılaştırıyor. Bu karşılaştırmayı yaparken askerlerin ittifak içinde hareket etmesinden bahsediyor. Yavuz'un (Mısır seferinde) askerlerinin, Memluk askerine göre daha az olmasına rağmen ittifakla bu savaşı kısa sürede zafere çevirdiğini, Memlûk askerinin ise iftirak ve herkesin kendi durumunu düşünüp önemsemesi sonucu başarısız olduğunu yazar. Müellif, askerlerin o seferde olduğu gibi bu seferde de ittifakla ve birbirlerine karşı yumuşak davranarak hareket etmesinin onları zafere ulaştıracak neticelerden olduğunu belirtir²⁸.

2. C. III. Dinî Bilgiler

Müellifimiz, dinî konularda bir müfessir gibi davranıp, ayetleri yorumlayıp, bu yorumlarına hadislerden deliller²⁹ getiriyor. Bazı yerlerde de müellif hadislerin Arapçasını vermeyip, doğrudan Türkçe'sini vermiş ve o şekliyle yorumlamıştır³⁰. Dinî konularda serdettiği hükümler her ne kadar genel olarak kabul görmüş ve anlamı açık ayetler olsa da, müellifin bu şekilde davranması, O'nun dinî ilimlere vukufiyet derecesini gösterir. Tabi, bu işi ne kadar isabetli yaptığı, işin erbabınca çözülmesi gereken ayrı bir meseledir.

Bazen ayetlerin ve hadislerin tam olarak yazılmaması, bir iki kelime değişikliği³¹ de bize gösteriyor ki, müellif bu ayetleri ve hadisleri hıfzından yazıyor. Eğer bir yere bakarak yazsaydı, bu tarz hatalar olmazdı. Burada bir istisnayı belirtmek istiyoruz. Müellif tüm ayetlerin üzerini kırmızı bir hat çekerek belirtmiştir. Ancak 29^a'da bir insanda iki kalp

²⁶ Bk. metin 7^a.

²⁷ Bk. metin 7^b. Ayrıca; Danişmend, a.g.e. s. 28.

²⁸ Bk. metin 17^b- 18^a. Ayrıca Sultan Selim'in Mısır seferinin bu şekilde cereyan ederek neticelenmesi ile ilgili olarak bakınız: Uzunçarşılı, a.g.e. , II, s. 284–293.

²⁹ Bk. metin 25^a. Şehitlerin kerametleri ile ilgili hadisin Türkçesini kendisi veriyor ve yorumluyor.

³⁰ Bk. metin 31^a.

³¹ Bk. metin 21^a: **يَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ اللَّهِ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُؤْمِنِينَ وَأَنَّ**

“Onlar Allah'tan olan bir nimeti, bolluğu ve Allah'ın, müminlerin ecrini zayi etmeyeceğini müjdelemek isterler.” Al-i İmran, 3/ 171. (Bu ayetin başındaki “yestebşirüne” kelimesi metinde “mustebşirüne” şeklinde, sonundaki “mu'minûn” kelimesi de “muhsinûne” şeklinde yazılmış. Anlaşılan o ki müellif, eseri yazarken ayetleri, Kur'an'dan değil, hafızasında kalan şekliyle yazmıştır.)

olmayacağını beyan ederken konu ile ilgili bir ayet yazıyor. Ancak ayetin aslı Kur'an-ı Kerîm'de müellifin yazdığından daha farklı bir şekilde geçmektedir (gerçi anlam olarak bir farklılık yoksa da ayetlerin bir harfinin bile değiştirilemeyeceğine binaen bu hatalı bir yazımdır). Belki müellif ayeti tam hatırlayamadığı için bu ayetin üzerine kırmızı hatla çizmeyerek ayetin o şekilde olup olmadığına kanaat getirmediği için böyle yapmamıştır fikrine varıyoruz³².

Bu ise bize; müellifimizin en azından yarım Kur'an hafızı olduğunu ve bayağı bir miktar da hadisi ezberlediği fikrini veriyor.

Müellifimiz ayrıca, "Dîn ugrına kendüğünü ve hidmet itdiği dînin şerâ'itini bilmeyen ne işe yarar. Gazâ vü cihâda giden elbetde icmâlen hidmet itdiği dîn neydidin bilmelüdür ki, o dînin sâhibi âna yardım eyleye" diyerek dinin emirlerinin bilerek cihad edilmesinin öneminden bahsetmiştir. Devamında da, bunu bilen ve uygulayan pek azdır diyerek döneminin insanlarını eleştiriyor³³.

Müellif, genel olarak savaşıla ilgili yerlerde kendisi ayet ve hadislerden istinbatlar yapsa da, daha fazla uzmanlık gerektiren diğer bazı meselelerde (örneğin Tasavvuf) konunun erbabından alıntılar yapıyor ve bu alıntıları da belirtiyor.

Müellifimizin değindiği dinî meseleler şunlardır:

Eserin 10^a-11^a varakları arasında; İstanbul'un fethiyle ilgili hadisi nakledip, yorumunu yapıyor. "Eğer övülen emirden maksat, Fatih ise, onun soyu olan halifemiz de bundan hissedardır, yok emirden maksat Osmanlı sülalesi ise ki o zaman da yine halifemiz bu müjdeden nasiptardır" diyor müellifimiz. Daha sonra da kutbuyyet-i uzmâ sahibi olan halifenin, ricalü'l-gayb'ın yedi abdalından biri olduğunu beyan ediyor.

Müellifimiz, 19^a dan itibaren gazaya çıkanın alacağı sevapları, onlara az bir miktar bile olsa yardım edenlerin kazanacağı sevapları hadis-i şeriflerle anlatıp, yorumluyor. Bu bilgilerin bir benzerini Umur-ı Ahvâl'de de Tokatî bir ayete dayandırarak özetle şu şekilde ifade ediyor: Savaşa çıkan kimseler de gerektir ki, "İman edenler, Allah yolunda mallarını ve canlarını sarf ederler ve onun yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihad ederler" fehvasınca hareket edeler. Çünkü Allahu Teala gazaya gidenlerin dualarını kabul, derecelerini de yüksek yapmıştır³⁴.

Mukaddimetü's-Sefer'de ise müellif bu konuyu detaylı bir şekilde gazilerin ve şehidlerin alacakları sevapları ve varacakları mertebeleri anlatarak gazanın manevi getirilerine

³² Bk. metin: 29^a . وما جعلنا لرجال من قلبين في جوف . Asıl metinde; "Biz hiçbir insanın göğsünde iki kalp yaratmadık." Şeklinde yazılı olsa da ayetin aslı şöyledir: "Allah, hiçbir insanın göğsünde iki kalp yaratmamıştır" Ahzab, 33/ 4.

³³ Bk. metin 35^a.

³⁴ Umur-ı Ahvâl, vr. 13^a

dikkat çekmiştir. 25^a’dan itibaren de şehidlerin kerametlerini bir hadisin ışığında anlatan müellifimiz bu kerametleri şöyle sıralamıştır:

1- Tüm insanların ruhlarını (peygamberler ve Hz. Muhammed de dâhil) Azrail kabzeder, ama şehidlerinkini Allahu Te’ala bizzat kabzeder.

2- Tüm peygamberler - ben de dahil- vefatlarından sonra yıkanılır, ama şehidler yıkanmazlar.

3- Tüm peygamberler - ben de dahil- kefenlenirler, ama şehidler kefenlenmezler.

4- Tüm peygamberler ölünce “ölü” diye adlandırılırlar -ben de dahil - ama şehidler, ayetin işaretiyle “ölü” diye adlandırılmazlar.

5- Peygamberler, kıyamet günü şefaatte bulunurlar, ama şehidler her gün şefaatte bulunabilirler.

26^a’dan itibaren de müellifimiz, fakih Ebu Leys’in *Tenbihü’l-Gafilin* adlı eserinde, gazaya katılabileceklerin yerine getirmesi gerekli olan on şart bulunduğunu naklediyor. Ve bu şartları hadislerle delillendiriyor.

1- Anne- babasının rızalarını alarak sefere çıkılmalıdır. Onlardan biri bakıma muhtaç ise, kişinin sefere çıkmaması gerekmektedir.

2- Kişi, üzerinde olan Allah’a ait borçları ifa etmelidir.

3- Geçimini sağladığı kişilere, kendi seferden dönünceye kadar geçinecek nafaka temin edip öyle gitmelidir.

4- Sefer için sarf ettiği mal helâl olmalıdır.

5- Komutanı kim olursa olsun mutlak itaat etmelidir.

6- Seferdeki arkadaşlarıyla iyi geçinmelidir. Onlardan yaralı, bakıma muhtaç olanlara yardım etmeli, تنها yerlerde yalnız bırakmamalıdır.

7- Gaza sırasında bir tek ferdi bile haksız yere incitmemelidir. Özellikle sivil insanları rencide edici davranışlardan kaçınmalıdır.

8- Savaş sırasında kaçmamalıdır. Çünkü bu Allah’ın haram kıldığı bir meseledir. “Tekrar savaşmak için bir tarafa çekilmek veya bir başka topluluğa katılmak maksadı dışında, o gün arkasını düşmana dönen kimse Allah’tan bir gazaba uğramış olur. Onun varacağı yer cehennemdir. Ne kötü bir dönüşür!” — Enfal, 8/ 16 ayeti gereğince hareket etmelidir.

9- Gazaya Allah rızası için katılmalı, dünyalık bir beklentisi olmamalıdır.

10-Ganimet malı paylaşılmadıkça ondan hiçbir şey almamalıdır. Yalnız zaruret zamanı, yiyecek ve içecekten bir miktar alabilir.

Umur-ı Ahvâl’de ise müellif öncelikle gazaya katılacak askerlerin sahip olmaları gereken özellikleri şu şekilde sıralıyor:

Birinci Şart: Sefere beş veya yedinci gün çıkmak lazımdır, zira Efendimiz'in âdeti kadimleridir. (Bu beş Cuma, yedi de Pazar günü olsa gerektir. H.S.)

İkinci Şart: Sefere çıkanlar hep beraber veda etmelidir, çünkü Efendimiz'in bu konuda hadisi vardır.

Üçüncü Şart: Sefere çıkarken iyi arkadaşlar seçilmelidir. Bu hususta arkadaşların birbirlerinin arkadaşlıklarını nimet bilmeleri gerekmektedir. Yol arkadaşının, cömert, eli açık, güzel ahlak sahibi olması önemlidir.

Dördüncü Şart: Seferde, yol arkadaşından üç şeyi saklamak gerekir ki bunlar; paran, gidilecek yer ve mezhebin (görüşlerin, fikirlerin H.S.) dir.

Beşinci Şart: Sefere çıkanlar aralarındaki en yaşlı kişiyi baş olarak seçip, onun vereceği karardan çıkmamalıdır. Bu hususta Efendimiz'in hadisi vardır³⁵.

Daha sonra da Tokadî eserinin ilerleyen kısımlarında gazaya katılan askerin özelliklerinden bahisle bu özellikleri şöyle sıralıyor:

Sefere çıkan askerde şu özellikler bulunmalıdır:

- Cesaretli olmalı, ata binmeyi ve kılıç kuşanmayı iyi bilmeli,
- Ümitsiz, bedbin olmamalı, atın, kılıcın ve hizmetlinin iyisinden anlamalı,
- Savaşa başladıktan sonra sürekli ileriye doğru savaşmalı, en azından arkadaşlarından ayrı kalmayacak kadar geri durmamalı,
- Duruşundan ve cesaretinden düşman askeri korkmalı.

Savaş alanında gevşeklik ve kusur gösterilmemeli, gerekirse can feda edilmeli, ama yanlış meydan verilmemeli. Savaştan sonra herkes tarafından ayıplanma ve kınanmayı gerektirecek hallerden kaçınmalıdır.

Cesaret (şecaat) bir cevherdir. Herkese nasip olmaz. Fakat sonradan kazanılabilir bir haslettir. Bir kişide cesaret yoksa kazanmaya çalışmalıdır. Bunun için; korkak adamlarla değil, cesurlarla arkadaş olmalı, savaşta yanlarından ayrılmamalıdır³⁶.

Mukaddimetü's-Sefer'de 28^a'dan itibaren giriş kısmında bahsettiği ikinci kısma geçen müellif, burada askerlerin tertibi ve düzeninden bahsedeceğini söylüyor. Fakat öncelikle askerlerin başı olan komutanların diğer sıradan askerlerle bir olmadığını, ahirette onlara yapılacak muamelenin de farklı olacağını beyan ediyor. Buna binaen de müellif, komutanların, daha dikkatli olmaları gereken hususları ayetlerle anlatıyor. Bu bilgilerden sonra ordunun düzen ve tertibine geçiyor.

³⁵ Umur-ı Ahvâl, vr. 4^a- 5^a

³⁶ Umur-ı Ahvâl, vr. 26^{a- b}

Müellif, 47^b'den itibaren de Hakk'a kulluktan bahsederek bunun ya mal, ya can, ya ruhu feda ile olabileceğini, cihadın ise bunların hepsini en üst düzeyde kapsadığı için en efdal ibadet olduğunu beyan edip, hadislerle izah ediyor. Bu hususu Tokadî'de şu şekilde dile getiriyor: Savaşa çıkan kimseler de gerektir ki, "İman edenler, Allah yolunda mallarını ve canlarını sarf ederler ve onun yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihad ederler" fehvasınca hareket edeler³⁷.

Müellif 54^a'dan itibaren; felan felanın kalbi üzerinedir demenin manası şudur diyerek, abdal, nükeba, nüceba, gavs, kutub v.b. kavramlarını açıklıyor ve onları burada zikretmesinin sebeplerini beyan ediyor. Öncelikle, İmam-ı Suyutî'nin "Allah'ın, insanları birbiriyle savması olmasaydı" Bakara, 2/ 251 ayetini tefsir ederken Abdullah ibni Mesud'dan rivayet ettiği şu hadisi serlevha yapıyor: "Aziz ve Celil olan Allah, Adem (a.s.)'ın kalbi üzerine 300 kalp yarattı, Musa (a.s.)'ın kalbi üzerine 40 kalp yarattı, İbrahim (a.s.)'ın kalbi üzerine 7 kalp yarattı, Cebraîl (a.s.)'ın kalbi üzerine 5 kalp yarattı, Mikail (a.s.)'ın kalbi üzerine 3 kalp yarattı, İsrâfîl (a.s.)'ın kalbi üzerine 1 kalp yarattı. Allah'ın kullarından biri öldüğü zaman, onun yerine 3 tanesi, bu üçten birisi ölünce onun yerine 5 kişi, bu beşten biri ölünce 7 kişilik mekân açılır. 7'den vefat edince 40, 40'dan vefat edince 300 kişilik, 300'den vefat edince hepsi dirilir. Onlara hayatı veren, öldüren, rahmeti yağdıran, nimetleri bitiren, belaları defeden O'dur."

67^a'nın sonundan itibaren de Ashab-ı Bedr'in faziletini izah ediyor. Onların günah işleseler bile affedileceklerini, çünkü Allah katındaki makamlarının çok yüksek olduğunu bir hadis-i kudsî ile bildiriyor. Bu bilgilerin sonunda da onların isimlerini dua ederken zikretmenin çok faziletli ve duanın kabulüne vesile olduğunu söylüyor. Ayrıca hastalara da okumanın onlar için şifa vesilesi olacağına işaret ediyor. Ashab-ı Bedr'i özellikle savaştan önce sancağ-ı şerifin altında ve savaş sırasında da okumak feth ve zafere vesiledir diyor.

Yalnız bu isimleri okumanın da bir usulü olduğunu, özellikle her isimden sonra ta'zim cümlesi olan (radıyallahû anhu) demenin şart olduğunu beyan ediyor. İkinci olarak tam bir itikat ile okunmalıdır diyor. Daha sonra da Ashab-ı Bedr'in isimlerini, yazılış ve diziliş şekilleriyle ilgili bildiği rivayetleri sıralayıp kendi de Dımışkî Meynunî Efendi'den bu tertibi aldığını söylüyor. Dımışkî Efendi ise ehl-i sırdan hüffaz olan kimselere göre bu sayı 313'dür ki, herkesin üzerinde ittifak ettiği bu 313 isimdir. Fakat bundan daha fazlasını rivayet edenler olduğunu, hatta İvanü'n-nâs'ın da bu sayının 363 olduğunu söylese de, bunlardan bazılarında ittifak olmadığı için 312'ye kasrettiğini nakleder. Dımışkî Efendinin "Tertibde

³⁷ Umur-ı Ahvâl, vr. 12^a

öncelikle Muhacirin kısmı ki 94 kişi, ikinci olarak Ensar'dan Evs kısmı ki 73 kişi, üçüncü olarak Ensardan Hazrec kısmı ki 195 kişinin adları yazılmıştır” diyor. Bu sayı 363 etse de müellifimizin yazdığı isimler 365 adet. Bunlardan 93 tanesi Muhacirinden, 74 tanesi Evs'ten, 198 tanesi ise Hazrec'ten. Burada farklı rivayetlerden yararlanıldığı için bu sayı karışıklığı olmuştur diye düşünüyoruz.

Ashab-ı Bedir isimlerinin temel kaynağı Hz. Ömer zamanında ki bir listedir. Bu liste, Bedir Gazvesine iştirak edenlere verilecek olan atıyyeler için tutulmuştur³⁸. Daha sonra ise bu listeyi ayrıntılı olarak şecereleriyle nakleden, İbn Hişâm'dır³⁹.

Dönemin kaynakları incelendiğinde, Ashab-ı Bedir ve Şuheda-i Uhud'un isimlerinin sayısı hakkında muhtelif görüşler olduğunu görmekteyiz. Örneğin, o dönemde yazılmış, müellifi belli olmayan eserde⁴⁰ 99 Muhacir, 75 Evs, 254 de Hazrec ismi bulunmaktadır ki toplamda bu sayı 428 eder. Yine aynı dönemde Mazlumizâde Mustafa Efendi'nin yazmış olduğu Risale-i Bedriyye adlı eserinde⁴¹ bu sayılar şöyledir: 83 Muhacir, 67 Evs, 164 de Hazrec ki toplamda 314 kişi eder.

69b'de ise cihada gidenlerin Enfâl suresini okumalarının faziletinden bahsederek, Ashab-ı Bedirden yaşlı kimselerin bu sureyi okuduklarını, bunun da zafere etki ettiğini söyler.

Tüm bunlardan sonra “Keşke, sefer biraz hafif geçse de bu sefere katılan askerler her gün toplanıp, Enfal suresinin ve Ashab-ı Bedir'in isimlerinin hatmi yapılsa ne iyi olur” der.

Ali ibn-i Mahmud et-Tokadî ise eserinin sadece bir yerinde tesirli dualar etmenin ve ordunun ricalü'l-gaybı arkasına almasının öneminden bahsederek şöyle der: “Be'ade tahmin idüb tevzî ve güneşe düşmana karşı ve ricâlü'l-gaybı arkaya alalar. Ve ed'iyye-i müessereye müdâvemet kalalar”⁴².

2. C. IV. Askerî Bilgiler

Müellif, 2^a da cihadın, Hz. Muhammed'in risaletinin bir gereği ve alâmeti olduğunu “Ey Peygamber! İnkârcılarla, ikiyüzlülerle savaş;” Tevbe 73. ayetiyle belirttikten sonra, “Kim Allah yolunda gazâ için hazırlık yaparsa o gazâ etmiş gibi olur” hadisi ile de bu hükmünü pekiştiriyor.

³⁸ *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, II, ed. Hakkı Dursun Yıldız, Çağ Yay., İstanbul, s. 165.

³⁹ İbn Hişâm, *Hz. Muhammed'in Hayatı*, trc: Asst. Prof. Yusuf Velişah Uralgiray, İmam Muhammed b. Suud İslâm Üniversitesi Yayınları, Riyad 1985, s.433- 471.

⁴⁰ *Ashab-ı Bedrin Asamesi Hakkında Risale*, Süleymaniye Kütüphanesi, Pertev Paşa Kataloğu, nr. 607.

⁴¹ Mazlumizâde Mustafa Efendi, *Risale-i Bedriyye*, Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Kataloğu, nr. 4506.

⁴² Umur-ı Ahvâl, vr. 16^b.

13^b'de de müellifimiz, savaşın farz olduğunu, terk edenlerin Allah tarafından nasıl tevbih edildiğini, cihad edenlerin ve cihada yardım edenlerin de ne türlü mükâfatlara nail olacaklarını ve şehidlerin mertebelerini birinci kısımda anlatacağını söylüyor.

Öncelikle; cihadın farz olmasının fikhî boyutunu ele alarak şöyle diyor: Büyük fıkıh âlimlerin görüşlerine istinaden, eğer herkesin katılmasını gerektiren bir saldırı durumu yoksa farz-ı kifâye (Müslümanların bir kısmının yapmasıyla diğerlerinin üzerinden bu farz hükmün sâkit olması durumu), yok eğer kâfirler ülkeye saldırırlarsa farz-ı ayndır (Müslümanların tüm bireylerinin yapması farz olan durum). Bu durumda eğer cihad emri gelir de, Müslümanlar savaşa çıkmazlarsa günahkâr olurlar, diyerek ; “Ey inananlar! Size ne oldu ki, "Allah yolunda, savaşa çıkın" dendiği zaman yere çöküp kaldınız?” et- Tevbe, 9/ 38 ayetiyle Allah-u Te’ala’nın bu husustaki ikazını hatırlatıyor. Ve devamında da cihada çıkmanın istek ile olmadığını, bunun Allah’ın terk edilmez bir emri olduğunu “İsteyen, istemeyen, hepiniz savaşa çıkın.” et- Tevbe, 9/ 41 ayetiyle ispatlıyor.

Buna binaen, eğer cihad emri gelirse insanların muhakkak bir şekilde katılmaları gerektiğini söylüyor. Bu katılımın ya mal ile ya can ile ya da yardım ile olması gerektiğini ayetlerden deliller getirerek ispat ediyor. Ve savaşırken gevşeklik gösterilmemesi gerektiğini; “Nice peygamberler vardı ki, beraberinde birçok Allah erleri bulunduğu halde savaştılar da, bunlar, Allah yolunda başlarına gelenlerden dolayı gevşeklik ve zaaf göstermediler, boyun eğmediler. Allah sabredenleri sever.” Al-i İmran, 3/ 146 ayetiyle anlattıktan sonra Allah’ın böyle kimselere dünya ve ahiret rızkını keremiyle verdiğini beyan ediyor.⁴³

Daha sonra da müellif, savaşırken zulmedilmemesi gerektiğinden bahsederek birinci kısmı tamamlıyor. Tokadî’de eserinde adl ile muameleden şöyle bahsediyor: Öncelikle gazaya çıkılan her yöne ve serhatlara adil hâkimler tayin edeler. Onlar da o yerlerde adaletle hükmedip, yumuşaklıkla muamele edeler⁴⁴.

Müellifin tüm bu ayetleri yorumlayışından biz; Osmanlı askerinin savaşa hangi gayelerle çıktığını, savaş sırasında nelere dikkat ettiğini ve de neleri esas alması gerektiğini öğreniyoruz.

İkinci kısımda müellif, padişaha itaatin Allah’a itaat olduğunu, çünkü padişahın Allah’ın yeryüzündeki halifesi olduğunu belirtiyor. Bu yüzden de padişaha kesin bir şekilde itaatin gerektiğini ifade ediyor.

Daha sonra da gazaya katılmanın Allah katında nail olacakları sevapları ifade ediyor. Eğer kişi gazaya katılamıyorsa da, malıyla katılması gerektiğini, Allah yolunda

⁴³ Bk. metin 16^a.

⁴⁴ Umur-ı Ahvâl, vr. 8^{a-b}.

harcanan bu malın ötede bu kişilere sağlayacağı kazançları ayetlerle ispat ediyor. Bu hazırlıkların en önemlilerini at, kılıç, ok şeklinde ifade ediyor. Ve bunlarla yaralanmanın da Allah katında ki hangi derecelere karşılık geldiğini ifade ediyor.⁴⁵

Müellif 20^b'den itibaren şehidlerin Allah katındaki konumlarını şu ayetlerle anlatıyor: “Allah yolunda öldürülenleri ölü saymayın, bilakis Rableri katında diridirler. Allah'ın bol nimetinden onlara verdiği şeylerle sevinç içinde rızıklanırlar. Arkalarından kendilerine ulaşamayan kimselere, kendilerine korku olmadığını ve kendilerinin üzülmeyeceklerini müjde etmek isterler. Onlar Allah'tan olan bir nimeti, bolluğu ve Allah'ın, müminlerin ecrini zayi etmeyeceğini müjdelemek isterler.” Al-i İmran, 3/ 169–171.

Bu ayetlerden hareketle müellif, şehidlerin ölü olmadığını, başka bir hayat mertebesinde yaşadıklarını ifade ediyor. Bu hususta bazı âlimlerin de görüşlerine başvuran müellif, Battal Gazi'nin bu konuyla ilgili başından geçen hadiselerle de yer vererek, bu hadiselerin sahih rivayetlerle kendine geldiğini ifade ediyor.⁴⁶

Daha sonra sahabeden Mikdad (bin Esved)'in rivayet ettiği başka bir hadiste de şehidlerin yedi özelliğinden bahsediyor.⁴⁷

Daha sonra da gazaya katılmak isteyen kimselerin on şarta uymaları gerekir diyerek bu on şartı sıralıyor.⁴⁸

Böylelikle müellif cihada katılmayı, can ile katılamayınca mal ile katılmayı, o uğurda malı ve canı vermenin ne kadar faziletli olduğunu ayet ve hadislerle anlatarak gazilik ve şehidliği özendiriyor.

Müellifimiz 30^b'de; savaşı kazanmak isteyen bir ordunun şu şekilde olması gerekir diyerek bir ordunun olmazsa olmaz birimlerini şöyle sıralıyor:

- 1- En büyük kısmı ki; Yeniçeri askeridir.
- 2- Bir kısmı da: Atlı askerler olup, sipâh ve silahdardır.
- 3- Bir kısmı da: Topçu askerlerdir.
- 4- Bir kısmı da: Cebecilerdir.

Müellif, bu kısımların her birerlerine işaret eden ayetleri de ifade ettikten sonra, nasıl beden için dört unsur çok önemli ise bir ordunun da bu dört unsuru bedeni oluşturan dört unsur gibidir demektedir. Nasıl ki beden, uzuvları ve bu dört unsurunun birbiriyle münasebetleri ve iyi halde olmalarıyla iyi olursa aynen öyle de; ordunun bu dört rüknü de iyi olursa ancak ordu iyi olur diyerek meseleyi bağlamaktadır.

⁴⁵ Bk. metin: 19^a – 20^b arası.

⁴⁶ Bk. metin: 23^a

⁴⁷ Bk. metin: 25^b

⁴⁸ Bk. metin: 26^a –28^a

33^a'da müellifimiz Rumeli askerinin gayretli, Bosna askerinin de ehl-i gazâ olduğundan bahsetmekle birlikte her asker alınan yerdeki askerlerin kendi kasabalarında yazılmalarının önemli olduğunu vurguluyor. Bunları belirttikten sonra müellifimiz, binbaşılardan seçilirken çok dikkatli olunması gerektiğinden bahisle, özet olarak; özellikle kendi kavmince öteden beri sayılan, sözü dinlenen, dirayetli, seciyeli, sağlam kimseler olmalıdır, zira devletin ona asker toplamak için verdiği parayı boş yere sarf etmemesi ve düzgün bir ordu kurabilmesi için bu lazımdır demektedir. Ayrıca bu binbaşılardan da kendi emirlerinde yüzbaşılardan ve onbaşılardan tayin ederek asker arasındaki tertip ve düzeni sağlamalıdır demektedir.

Burada müellif dönemiyle ilgili olarak tımar sistemindeki değişimi pek benimsemediğini, tımar sahibinin vefat edince tımarının harice verilmesinin çok da iyi olmadığını, bunun askeri olumsuz yönde etkilediğini belirtir. Bu konuda ki çözümü de ıslahat yazarlarında olduğu gibi, kanun-u kadîme geri dönmektir. Selefde de bu şekilde uygulamaların çok olduğunu da zikrederek haklılığını ve bu yolun etkili bir çözüm yolu olduğunu beyan ediyor⁴⁹.

36^a'dan itibaren müellifimiz, asker tertibini yapacak kimselerin savaşa çıktıklarında dikkat etmeleri gereken hususlardan birinin de askerinin savaş esnasında beş bölük olması gerektiğidir diyor. Devamla bu tertibin, Hz. Muhammed'in Hayber Savaşı'ndaki tertibi olduğunu beyan ediyor. Bununla ilgili bir şema çizen müellif bunların anlamını ve askerinin savaş esnasında bu şemaya göre nasıl hareket ederse zafer kazanacağını beyan ediyor. Ordunun "mukaddime" kısmı, şahinin başı gibidir. Askerinin piyade, topçu, cephaneci kısımlarından müteşekkil bir kısmı tertip üzere bu kısımda olmalıdır. Şahinin sağ ve sol kanatları gibi ordunun da sağ ve sol kanatları olmalı, biraz önce bahsettiğimiz askerî birimlerin her birerlerinin de bu sağ ve sol taraflarda olmalıdır ki bu kısımlara "meymene" ve "meysere" denilir. Mukaddime kısmının hemen arkasında, sağ ve sol kanatların ortasında, şahinin kalbine benzer "sake" denilen ordunun da bir kalbi olmalıdır. Bu kısımda ser-asker bütün takımlarıyla hazır olmalıdır. Bütün orduyu buradan takip etmelidir. Ordunun mukaddime kısmı hareket etse de meymene ve meysere kısmı hareket etmemelidir.

Bu tertibe, Tokadî'de Umur-ı Ahvâlde değiniyor. Özetle; ordudaki her birimin nasıl düzen alacağını izah ediyor. Sadr, meymene, meysere, sake kısımlarının yerli yerinde durup, sağlam bir şekilde saf bağlayıp, seraskeri de ortalarına alıp, savaş düzenine geçmeleri

⁴⁹ Bk. metin 33a. Ayrıca ıslahatçı yazarları ve eserleriyle ilgil olarak Mehmet Öz'ün "Osmanlı'da 'Çözümle' ve Gelenekçi Yorumcuları" adlı eserinden istifade edilebilir. Eserin özet kısmında sayfa 99-109'da tımar sistemiyle ilgili müellifimizin görüşlerinin, ıslahatçı gelenekçi olarak yapmaya çalışan yazarlarla örtüştüğünü görebiliriz.

gerektiğinden bahsederek “Düşmanın hali belli olmaz. Nitekim sağlam bir duruşla çok savaşlar kazanılmıştır”, diyerek bu tertibin zafere etkisine işaret ediyor⁵⁰.

38^a’da asker tertibi ve kısımlarıyla ilgili bir şerh düşen müellif, ‘eskiden yeniçeri ocağında “zenberekçi” denilen, özel olarak devenin üzerinde duran topların imal edildiği bölükler vardı, eğer bunlardan şimdi yoksa muhakkak tertib olunmalıdır’ diyerek askerlerin tertibat kısmını tamamlıyor.

Müellif 38b’de ve devamında savaş aletlerinden en önemlilerinden birinin de ok olduğunu beyan ediyor. ‘Her ne kadar zararı az olsa da isabetli olduğu için bir orduda 400-500 kemankeş olması lazımdır’ diye ekliyor.

Müellifimiz 44a’nın sonundan itibaren de zafer sahibi olan ser-askerin sefer sırasında on şeye dikkat etmesi gerektiğini ihtar ederek bu on şeyi şöyle sıralıyor:

1- Düşmanın ansızın bastırmayacağından emin olunan yerde askerin konaklatılmasına dikkat edilmesi lazım.

2- İmkân nispetinde askeri, suyun ve otun bol olduğu, düz bir araziye yerleştirmeli.

3- Askerin, yiyecek ve içeceklerinin her daim hazır olması gerekir. Ayrıca asker ulufeli ise, ulufelerinin de savaştan önce verilmesi lazım. Böylece askerin bu konularda içi rahat olur ve kendini savaşa daha iyi verebilir.

4- Düşman içine casuslar göndermek gerektiğinden bahsederek, bu casusların toplayacağı bilgileri sıralıyor. Ardından, “casus göndermek zaferin dörtte biridir” diyor⁵¹.

5- Asker tertibinde, birbirine uygun kıtaların yan yana olmasına dikkat edilmesine, en önde zenberek develeri, onun yanında topları, onun yanında piyade askerleri olduğu halde savaşmak gerekir demektedir.

6- Komutanın, askeri gayrete getirici ve cesaretini, kuvvetini artırıcı konuşmalar yapmasının gerekliliğine işaret ediyor.

7- Ecelin nerede olduğunun belli olmamasından dolayı askerin ölümden korkmaması gerektiğini belirtiyor. Bununla ilgili olarak “ Nerede olursanız olun, sağlam kaleler içinde bulunsanız bile, ölüm size yetişecektir.” Nisa, 4/ 78 ayetini delil getirerek, ölüm gelince de korunmanın bir işe yaramayacağını söylüyor.

8- Müellif, seraskerin savaş ile ilgili olarak, daha önceden savaşlara katılmış, güngörmüş askerlerle istişare edilmesi gerektiğinden bahsediyor. Bunun sebebini ise şöyle

⁵⁰ Umur-ı Ahvâl, vr. 16^b -17^b.

⁵¹ Tokadî de eserinde (14^a-15^b)casus göndermenin öneminden bahsediyor, hatta casus göndermenin de ötesinde düşman içine girip, esirler almalıdır, zira esirlerin getireceği bilgilere de ihtiyaç vardır, teyid edilmesi şartıyla diyor.

izah ediyor. Seferi yönetmek padişahın seraskere verdiği bir emanettir. Bu emaneti de bir kişinin kendi aklıyla yüklenmesi mümkün değildir. Bu sebepten askerin güngörmüşü ile müşavere edilerek, bu meselede en doğru görüşe ulaşılmış olur. Böylece ser-asker de büyük hatalar yapmaktan kurtulur. Yok, eğer zaten ser-askerin görüşünde birleşilirse, seraskerin görüşü kuvvet bulur ve böylece ittifakla o yönde hareket edilmiş olur.

9- Ticaret ve ziraat erbabının savaşta asker olmamasını salık veriyor. Çünkü diyor müellif, ticaret ve ziraat ehlinin akli kendi işindedir. Ve daha çok şahsî düşünebilir. Bu da orduya zarar verir.

10-Serasker henüz savaş devam ederken yerinden ayrılmamalı, mümkün mertebe, top ve tüfek atış alanından uzak durmalıdır.

Tokadî ise eserinde yukarıda sıralanan hususların benzeri hususları belirttikten sonra ek olarak bir ser-askerde olması gereken vasıfları şöyle sıralıyor:

Seraskerin Durumunun Beyanı: Padişah bir kimseyi ordunun başında göreve göndereceği zaman onda bazı hususların bulunması gerekir. Bunlar: Akıllı, askerin halinden anlayan, savaşmaktan anlayan kimselerden seçilmelidir. Âlimlerin söylediğine göre bir ser-askerde dört haslet bulunmalıdır:

- 1- Savaşın başlangıcından sonuna kadar, sonunu düşünerek hareket ede.
- 2- Çok cesaretli bir düşman karşısında ölene kadar savaşa.
- 3- Söz verdiğinde sözünde duran, fiili haline muvafık olmalıdır ki, emrindeki kimseler uğrunda ölecek kadar güvenmeliler.
- 4- Tama ve hamden arınmış olmalı⁵².

2. D. Kaynakları

Müellif, tarihi olaylarla ilgili olarak, kendi yaşadığı dönemi anlattığı için herhangi bir kaynak kullanmıyor. Zaten birçok ifadesinden anladığımız kadarıyla⁵³ olayları bizzat yaşadığı için o haliyle anlatıyor. Bu da bize bu seferde etkin ve ileri gelen bir devlet adamı olduğu fikrini veriyor. Diğer bilgiler için ise her alanda kullandığı kaynakları özellikle belirtiyor.

Özellikle dinî konularda kaynaklarını aktarmaktan hiç çekinmeyen müellif, hatta bu kaynakları kendi söylediklerinin doğruluğuna delil olarak kullanıyor. Örneğin Ricalü'l-gayb'le ilgili olarak Muhyiddin İbn-i Arabî'nin Fütûhât-ı Mekkiye'sinde ve birçok eserinde

⁵² Umur-ı Ahvâl, vr. 11^{a-b}

⁵³ Ör: Metnin 4^b numaralı sayfasında kendisinin de seferde bulunduğundan şöyle bahsediyor: “....kırk dokuz tarihinde üzerine teveccüh ile zuhur iden sefer-i nusret eseri Hümayunda bu fakîr dahi bir muktezâyı fitrat-ı ceddiye ve gayret-i cibilliye-i....”

bilgi bulunduğunu, kendi aktaracağı bilgilerin özetlenerek alındığını ve ilgili şemanın da oradan alındığını belirtiyor⁵⁴.

Ashab-ı Bedir'in ve Şüheda-i Uhud'un isimlerine yer veren müellif, bu tertibinin Dımışkî Meynunî Efendi'ye ait olduğunu belirtiyor⁵⁵. Müellif, ayetlerin tefsiri için Ömer b. Muhammed Beyzâvi'den faydalandığını birkaç yerde zikretmiştir⁵⁶. Hadisleri ise Ebü'l- Fazıl Celâleddin Abdurrahman b. Ebi Bekir Suyutîden naklen almıştır⁵⁷. Anladığımız kadarıyla, müellifimiz, ayet tefsirleri, hadisler ve hadis tahlilleri için eserlerden doğrudan alıntı yapmak yerine, aklında kaldığı şekliyle nakiller yapmıştır. Sadece dinî konularda değil her konuda bu yöneme başvuran müellifimizin aktardığı diğer bilgilerle ilgili verdiği kaynaklar şunlardır:

Ebussuud Efendi'nin şehitlerin ölü olmadığına dair görüşleri⁵⁸, Muaz bin Cebel'le Hz. Peygamber arasında geçen hadisi Sahih-i Müslim'den aldığını söylemesi⁵⁹, fethedilen yerlerde adaletle muamele edilmesinden bahsederken Mısır Tarihi Makrizî'de Halife Me'mun'un Mısır'a girdiğinde takındığı tavidan bahsetmesi⁶⁰.

3. Transkripsiyon Usulü

Eserimiz, aharlı kâğıda yazılmıştır. 195 mm boy ve 135 mm eninde 87 yapraktan oluşmaktadır. Sayfalarda güzel nesihle 72 mm uzunluğunda 15 satır vardır. XVIII. asırda kopya edilmiştir. Serlevha; müzehhep, cetveller; yaldızlı miklepli ve yekşah tezhipli şemseli olup, nuhudi deri cildi vardır. Topkapı Sarayı Revan Kütüphanesi'nde R.384 numarasıyla kayıtlıdır. Biz çalışmamızda bu kopyanın mikrofilmini kullandık.

Metinde, tam olarak okuyamadığımız yerleri orijinal halleriyle yazıp, yanlış olarak yazılmış kelimeleri düzeltmeye, orijinallerini de dipnotta belirtmeye özen gösterdik. Okuyucuya kolaylık olması açısından metnin aslında olmayan paragraf, noktalama işaretleri tarafımızdan koyulmuştur. Metnin yaprak numaraları [54^b] şeklinde gösterilmiştir. Ayrıca metinde olmayıp, tarafımızdan okuyucuya kolaylık olması için atılan başlıklar [] parantez içine alınarak belirtilmiştir. Arapça olan ayet, hadis, vecize ve dua cümlelerinin tamamı aslına sadık kalınarak Arap alfabesi ile yazılmış, tercümeleleri de dipnotta gösterilmiştir.

Müellif tarafından kırmızı olarak yazılan başlıklar, siyah bold karakterle yazılarak belli edilmiştir. Metni transkribe ederken basit bir transkripsiyon alfabesi kullanılmıştır.

⁵⁴ Bk. metin 52^a - 52^b.

⁵⁵ Bk. metin 68^b.

⁵⁶ Bk. metin 38^a, 66^a.

⁵⁷ Bk. metin 53^b.

⁵⁸ Bk. metin 21^b - 22^a.

⁵⁹ Bk. metin 31^a.

⁶⁰ Bk. metin 43^a.

Metindeki ayn'lar (ع); (‘) şeklinde, hemze'ler (ء); (') şeklinde, gayndan (غ) ve kafdan(ق) sonra gelen uzun vokalli kelimeler (ā, ū, ī) şeklinde gösterilmiştir.

MUKADDİMETÜ'S-SEFER

(1736 – 1739 Seferi Hakkında Bir Eser)

METİN

Hezâr sad hezâr hamd u senâ. Evvel hâlık-ı arz u semâ ‘azze ve ‘alâ hazretlerinin Cenâb-ı ehadiyyet ve ‘azametine îsâr ü nisâr olunur ki: Bu hezâr sun‘-ı garîb ile memlû olan âlemi üslûb-ı bedî‘ birle ibdâ‘ ve tarz-ı acîb ile ihtirâ‘ idüp Pertevi seyf-i katı‘a-i Mustafaviyyeyle arşdan ferşe varınca cemî‘ bedâ‘î-i masnû‘ât ve acâ‘ibat-ı mübtedi‘âta ez‘an edille-i kâtı‘a-i Vahdâniyyet zâtına ikâ‘ eyledi ve dürûd-ı ihlâs tırâz-ı ta‘zîm ki: Rukumuzda-i menşûr-ı mücâhidîn fi sebîli’llahdır. Ol Pişvâ-yı küll, rehnümâ-yı sübul Sultân-ı ‘Azîmü’ş-şân ve Hâkân-ı amîmü’l-ihsân, seyyidü’l-kevineyn [2^a] ve Resulü’s-sakaleyn, *aleyhisselatü ve’s-selâm* hazretlerinin atebe-i aliyye-i dergâh-ı azamet ve iclâllerine.

Pür dâşte-i dest-i niyâz ve ibtihâldir ki, nakş-ı nigîn hâtem-i risâleti ⁶¹ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ ve tevkî‘-i refî‘ ve evâmîr-i şifâh-ı nübüvvet penâh sa‘âdetleri “*Men cehhaz gâzâyâ fi sebili’llahi fekad gazâ*” ⁶² mazmûn-ı münîfle mutallâdır. Ve dürer-ı rıdvân-ı İlahî ve rahmet-i rahmân-ı nâ-mütenâhî ervâh-ı âl-i ızâm ve eshâb-ı kirâmına nisâr olunur ki, fehvâ-yı inâyet-ihtivâ-yı

⁶³ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ dibâce-i sahâ‘if-i menâkıb-ı celîleleri, husûsan eshâb-ı gazâ-yı Bedr ki: Mazmûn-ı beşâret-ı makrûn-ı ⁶⁴ اَعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ فَقَدْ غَفَرْتُ لَكُمْ ünvân-ı berât-ı evsâf-ı cemîleleridir.

Ve ba‘de bu mukaddemât-ı makâsıd-ı cihâd-ı müştemile ve mütemmimât-ı metâlib gazâ-yı mütehammile-i risâle-i kalîlü’l-makâl kesretü’l-ma‘lû takrîr ü tahrîr ve levh-i insâfa tastîr eden fakîr-ı pür-taksîrin asl-ı asîl ve ceddi i‘lâ-yı makbûlûş-şemâ‘il-i tavâ‘if-i askerîyyeden Mustafa nâm-ı [2^b] be-nâmın maskat-ı re’si belde-i mütemmene-i tekat pür-sekat olup, bin elli beş (1055) târîhinde dürr-i ferîd, bahr-i sefid olan cezîre-i Girid’de resânet ü metânet ile müştemirre ve hasânet ve münâ‘at ile mütevâtire olan Kandiye-i müte‘assiretü’l-kal‘ pence-i küffâr-ı bed-girdâr ve kabza-i füccâr-ı hâksârdan tahlîs ve sedd-i sedîd-i sugûr İslâmiyye olmaga tahsîs için vâki‘ olan sefer-i nusret-eser-i hümayûnda bulunup ta‘alluk gerde-i azfâr-ı nâ-hemvarı olan Venedik-i dûzah-şerîkin anik-ı bed-âr ve fitne-i vaz‘-ı âsar-ı tazyik ve pây-ı sekâmet-i kuvâ-yı tedbîrlerine rabt-ı ıkâl ile beynlerini tefrîk ile dest-i pestenden ihrâca tahsîl-i sühûlet ve tesdîd-i esâs-ı mukâvemet ve teşyîd-i mebâne-i müsâderet için tertîb olunan metrislere duhûl ü vülûc ve bir takrîb ile burc u bârûsuna su‘ûd ve hurûc ile öyle bir kal‘a-i azrâi dâhil-i müntesa-i beyza-i İslâm etmege mübâderet ve imâle-i tâb‘-ı münâ‘at nebu için tertîb-i velîme-i fütûhât olan âlât-ı muhârebe imâline musâra‘at ve [3^a] mübâkerat⁶⁵ olup ancak azrâ-yı mezkûre keyfe’l-vüsûl ile su‘âda ve dünha kulelü’l-cibâl ve dünehin hutûf mevrudundan âb kalg imtina‘-ı işrâb, meni‘yetü’l-cenâb muhaddere-i acîbetü’n-nikâb bir zât-ı

⁶¹ “Ey Peygamber! İnkarcılarla, ikiyüzlülerle savaş”, et-Tevbe, 09 / 73.

⁶² “Kim Allah yolunda gazâ için hazırlık yaparsa o gazâ etmiş gibi olur.”

⁶³ “Allah onlardan hoşnut olmuştur, onlar da Allah’tan hoşnut olmuşlardır.”el- Mücadele, 58 / 22.

⁶⁴ “Dilediğinizi yapın, zira ben sizi bağışladım!”

⁶⁵ Sözlükte “mübâkeret” diye bir kelime yok, ancak müzâkeret yazmak istemiş olabilir!

müte‘essire el-intisâb olmagın ⁶⁶ وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَهُمْ سُبُلَنَا habl-ı metîninini dest-i sa‘âdet-peyvest-i himmetlerine peyveste idüp yirmi iki senesine mikdârı (Allahu a‘lem) resm zâl arsa-i heycâ Hüseyin Paşa (*rahimehullahu te‘âlâ*) seraskerligiyle ve üç sene mikdârı sancag-ı şerîf-i mübarek-⁶⁷ redif ile ve Sadrazam ve Serdar-ı efham Köprülü-zâde Fazıl Ahmed Paşa himmet-i pür-miknetiyle temâm yirmi beş sene sabr u sebât ve himmet ü hamıyyet ve sa‘y u gayret zımnında inâyet-i hazret-i Vahibü’l-âmâl ile bin seksan senesi Cemade’l-ûla târîhiyle müverrah sâl-ı meymenet-iştîmâlde telyîn tab‘-ı sekâmet neb‘ âhâli kılınıp ıslâh-ı zâtü’l-beyn ile sulhen dâhil hicri hümaya Hazret-i Sultân Muhammed Hân, *aleyhi’r-rahmeti ve’l-gufran*, kılındı. Târîh-i fethi [3^b] remz ve feth-i? Kandiya mu‘cize-i Ahmed velâkin bu vechile temâdî-i zamân cihâd ve tetâvül-i muhâsara-i azrâ-yı meni‘etü’l- cenâb ve’l-inkıyâd sebebiyle asker-i nusret-eser ve leşker-i zafer güsterden her biri ⁶⁸ فَأَنَّا كَوْنًا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النَّسَاء mazmûn-ı hikmet-i makrûnuna mazhar olup, o vechile bunca fûrû‘ eslâb-ı gaybdan erhâm zuhûra ilkâ ve îkâ‘ ve terâib-i ‘ademden butûn bürûze ifrâğ ve îdâ‘ olundukda Ceddi a‘lâ-yı fakîr dahi ol esbâb-ı müttetikâtü’l-istisvâbe teşebbüs etmegin ba‘de hulûlü’l-vakt el-mukadder büyük peder Muhammed (*aleyhirrahmeti’l-ehad*) metrisler kurbunda asker-i zafer-eser nöbet ile istirâhat içün bünyâd ve İnadiyye nâm verdikleri mahallde arz-ı tes‘în zulûmât kazada çeşme-i hızır kaderden müsâdefe-i tâl‘i mes‘ûd ile mass-ı mâ-i hayat-ı vücûd idüp müteselsilen batn-ı sâlisde ki hâlâ gaba russsim semend şevketi pîrâye-i ekallîl izz ü ikbâl-i cihâniyân ve kehlü’l-cevâhir-i ‘ivân-ı âlemyân olan es-Sultân [4^a] el-gâzî Mustafa Hân *eyyadallahu ve nasarallahu te‘âlâ ila ahirü’d-devrân* efendimiz hazretlerinin vâlid-i mâcidleri es-Sultânü’l-gâzî Ahmed Hân *tayyiballahu serâh ve ce‘aleü’l-cenneh mesvâh* hazretlerinin teşrîf-i sâz-ı taht-ı âlî-baht-ı saltanat-ı sermediyye buyurdıkları sâl-ı meymenet-iştîmâlde ki on beş târîhidir. Bu fakîr-i pür-taksîr sâhib-i tahrîr-i kat‘-ı mesafe-i taht-ı arzû’l-husûl ederek âfak-ı semâ-ı kevnden tulû‘ ve menba-ı feyz-i sa‘âdetden müstefiz olarak ba‘de tahsîl-i mâ-yesserallahu kırk beş târîhinde mahrûse-i Mısır, Kahire tarafından hacc-ı şerîfe azîmet ve ba‘de’t-te’diye merâsimü’l-haccü’l-şerîf, Şam-ı cennet-meşâm tarafından avdet *vallahu’l-hamd ve’l-minne meshûben bi’l-âfiye* Âsitâne-i sa‘âdet-âşiyâneye vüsûl ve ikâmetten sonra kırk sekiz târîhinde öteden beri ahabbiyet-i? habîsesi muktezâsı hîle-pîşe olan Moskov keferesi hınzırı ansızın hadd-i tecâvüz ve havza-i İslâmiyyeye itâle-i dest-i şikest-i peyvest itmegin [4^b] kırk dokuz târîhinde üzerine teveccüh ile zuhûr iden sefer-i nusret-eser-i hümâyûnda bu fakîr dahi ber-muktezâ-yı fitrat-ı ceddiye ve gayret-i cibilliyeye-i İslâmiyye ol vakt Andelib nagme sarây-ı Gülistân kemâl-i müstetâb olduğu rakamızda ulu’l-elbâb olan reisülküttâb, *aleyhi rahmeti’l-vehhâb* Mustafa Efendi merhûma müsteshiban, sancag-ı şerîf himâyesinde İsakcı sahrâsına vüsûl ve ol vakt kethüdâ-yı sadrı‘azamî olan Osman Kethüdânın nâ-bercâ hareketiyle anda bî-vech vakt-i

⁶⁶ “Ama Bizim uğrumuzda cihâd edenleri elbette yollarımıza erİstireceğiz”, el- Ankebut, 29/ 69.

⁶⁷ Yazar “müberret” gibi yazmış ama ben sözlükte böyle bir kelime bulamadım.

⁶⁸ “Kadınlardan sizin için temiz (helal, güzel) olanlarıyla nikahlanın”, Nisa, 4/ 3.

sayfî imrâr ve Babadagi'nı şettâ ittihâzından sonra Nemçelü'nün ol vakt İstanbul'da mukîm yigirmi otuz yaşında Talmaz nâm balyozun mûmâ-ileyh Osman Kethüda igrâ ve igfâli ve Nemçeye tavassutuyla “Beyninizi ber-vech-i ihsân biluruz” deyü buyu caizâ zâhir virdigi memadıyla ‘i’timâd itdirüp o sene-i mübârekeke kâ‘ide-i kadîme üzere tertîbi iktizâ iden ‘Asâkir-i Mansûre husûsunda tekasül ü tehâvün ve mesfûr-ı zalemânın takrîr [5^a] itdigi sözüne göre temşiyet-i musâlaha kuvvet-i karîbededir.

Bilâ-mucîb itlâf ve izâ‘ate ne hâcet deyüp ve ukalânın kendüye, “Be hey cânım Moskov keferesi henüz tagallüb sûretindedir. Ve tedârük-i tâmmı olduğu taraf taraf istihbâr olunmuşdur. Ve gösteriş dimâğı fesâddadır. Ve öteden berü hîle-kârdır. Böyle iken şân-ı devlete cesebân-ı sulha nice ragbet ider. Bârî tertîb-i asâkir-i mansûre husûsunda taksîrât olunmasun, musâlaha dahi mukadder olup, müyesser olursa, asker tertîbinin hârici içinden çıkar” deyü feryâd etdikçe kat‘ân ve kâtibeten ısgâ etmeyüp ve müstashibi olduğumuz mumâileyh Reisülküttâb Mustafa Efendi ve Mektûbî-i Sadr-ı Âlî Ragıb Paşa ve Defteremini Emin Bey ve Silahdâr kâtibi Said Paşa merhûmunun bâ-hatt- hümayûnu şevket-makrûn Murahhaslıklarıyla şeker suya düşmüş vâdîsinde acele ale‘l-acele çıkarup Tuna ve Turla ve Aksu’yu geçüp Lehlü memleketinde Nimer ve Anamir basaba [5^b] sahrâsında darb-ı hıyâm ve ehl-i tecrübe ve erbâb-ı hibre ukalânın istihrâcı ve tecessüs ile tahkîk idüp mukaddemâ söyleyüp durdukları söz zuhûr idüp ya‘ni Moskov Özi kal‘asına o esnâda ba‘de‘l-muhâsara istîlâ itmegin, bu tutdugumuz iş hatâ-yı fâhiş olduğu zâhir ve nümâyân olmuş iken yine kethüdâ-yı gafil-i mezkûrun ilhâh ve ibrâmıyla mukâlemeye şurû‘ ve keferenin dimâğında cây-gîr olup tasavvur etdigi fikr-i bâtılı bir sâ‘at mukaddem hâricde takrîrlerinden ahz ve fehme vülû‘ olunup mübâşeret olundukda Nemçe Murahhası evvel-emirde herzegûluga başlayup şöyle ihzâr eyledi ki, “Bast-ı makâl-i bî-me‘âl eylediği şimdiye dek Devlet-i ‘Aliyye ile dost idik. Ammâ bu günden sonra âlemde virmede Moskov ile yek-dil ve yek-cihetiz ve sizden hudûd cihetinden emniyyet isteriz” deyüp hudûd beyda-ı İslâmiyye’ye ayak uzatmak suyunda bir türrehât halt eyledi. Ammâ andan mukaddem pes yerededir. [6^a] İhzâr eylediği takım takım tabur-ı makhûrlarını ansızın Bosna ve Irşova ve Eflâk ve Bogdan ve Vidin ve Niş hâsılı yigirmi iki mahallden havza-ı İslâmiyyeye hamle idüp egerçe lillahilhamd ve‘l-mennihi cümlesinden münhezim ü münkesir ve rüsvây oldu.

Ammâ bu vechile kavlen ve fi‘len Nemçe keferesinin dahi muhâsemesi zâhir ü nümâyân olmanın fi‘l-asl hâric-i esâs-ı ukûl-i fuhûl yasası tertîb olunan mükâlemenin erkânına mûte‘allik yabışacak bir şeyi olmayup ta‘zîb-i hayvan bilâ-fâide belki mûcib-i zarar-ı ‘amme olduğu “ke‘ş-şemsi fî ve nehâr” âşikâr olmanın, Osman Kethüda mahzar-ı kahr-ı cihândârî olup cezâ-yı lâyıkı görüldükden sonra bizler dahi Nimer nâm mahallden ric‘at-i kahr-ı ile orduy-ı hümayûna ric‘at ve avdet ve sancag-ı şerîf sâyesinde Âsitâne-i Sa‘âdete ve cânibeyne tertîb-i levâzım-ı sefer olunup,

ertesini sene, ki elli bir senesidir, evvel bahâr-ı huçeste-âsârda Moskov tarafına serasker ta'yin olunup [6^b] ve Nemçelünün cem'iyeti Timaşvar tarafında olduğu mütehakkik olmanın sancag-ı şerîf-i müberret-redîf Fethü'l-İslâm tarafına azîmet ve ba'de'l-vusûl ba'zı güşâgüşdan sonra Yeniçeri Ocağı yalnızca ya'ni sancag-ı şerîf yerinden hareket itmeksizin cân-ı gönülden azîmet-i tâmmeye ile Tuna suyundan mürur u ubûr itdigini ve zirgâm-ı beydâ-yı hîcâsdâr-ı esbâk İvaz Mehmed Paşa (*Rahimehullahu te'âlâ*) üzerlerine başbug olduğunu Nemçe taburı tahkîk edince ⁶⁹ من نجى برأس فقد ربح müfâdıncâ Timaşvar tarafına firâr etmekle Adakal'a'sını karşı tarafdâ zikri mürûr iden asker ve beri tarafdâ sancag-ı şerîf sayesinde bulunan ceş-i sa'âdet-îyş muhâsara ve tazyîk etmegin, lillahi'l-hamd feth ü teshîri mukadder imiş, müyesser olup sulhen havza-i İslâmiyyeye mülhak olduktan sonra vakt-i şitâ tekarrüb idüp Belgrad kal'ası fethine mübâşerete vakit müsâ'id olmagla sancag-ı şerîf yine Âsitâne-i Sa'âdet-â aşiyâna avdet ve irtesi sene, ki elli iki [7^a] târîhidir, vezîr-i müşârûnileyh Mehmed Paşa'nın Vidin'de olan celâdeti ya'ni kim ⁷⁰ قَلِيلَةٌ غَلَبَتْ فِيْهَا كَثِيرَةٌ بِإِذْنِ اللَّهِ كَمْ مِنْ فِيْهَا müşârûnileyh Mehmed Paşa'nın Vidin'de olan celâdeti ya'ni kim ⁷⁰ قَلِيلَةٌ غَلَبَتْ فِيْهَا كَثِيرَةٌ بِإِذْنِ اللَّهِ كَمْ مِنْ فِيْهَا âyet-i kerîmesi müfâdıncâ ceş-i kalîl ile ber-muktezâ-yı gayret-i İslâmiyye kal'a-yı mezkûreyi muhâsaraya gelen altmış bin kefer-i fecereden ibâret olan tabur-ı menhûsu tu'me-i şimşîr itdigi ve andan Bogdan ve Eflak tarafına gulüvv iden kefer-i andayı tard ve ib'âd iderek İrşuh nâm mahallden tathîr idüp bu vechile celâdet-i cibilleleri meşhûd olmagla mühr-i humâyûn ile sancag-ı şerîf ana teslîm ve Belgrad-ı dârü'l-cihâd tarafına azîmet olunup egerçi Belgrad kala'sı müstahkem bir kal'a olup feth ü teshîri halkın gözünde imtinâ' rütbesinde emr-i asîr görünür idi. Ammâ bi-hamdi'llah vezîr-i müşârûn-ileyhin hulûsu ve azîmet-i tâmmesi cümleye te'sîr idüp giderken Belgrad'a karîb Hisarcık nâm mahallde Nemçelünün pes-i perdeden asker-i nusret-eser üzerine tertîb idüp gice ile sâ'at yedide şebihûn iden kırk bin âhen-bûşî ba'de'l-mukâbele [7^b] tu'me-i şimşîr-i guzât-ı muvahhidîn olup inhizâm-ı küllî ile münhezim oldukdan sonra Belgrad-ı dârü'l-cihâd kal'asını muhâsara ve tazyîk esnâsında Fransız büyükelçiliğiyle tavassuta me'mûr olan ceneralî araya girüp, “*ves-sulh-ı seyyidü'l-ahkâm*” diyerek ba'de'l-ve Altıdış kal'ası hedm olunmak üzere Belgrad kal'asını bedel-i sulh olmak üzere havza-ı şehinşâhiye ilhâk ve teslîm idüp ve Nemçelü ile Moskovlunun fi'l-i asl beynlerinde olan mukâveleleri üzere ikisi birden akd-i musâlaha idüp li'llahi'l-hamd mansûran ve gâliben sancag-ı şerîf-i meberret-redîf ile sâlimen ve gânimen İstanbul'a avdet olundu.

Bu fakîr-i pür taksîr dahi bu vakâyi'in külliyesinde işin başında olan ricâl-i devlet yanında bulunmagla ser-tâ-be-kadem hâzır u nâzır olup ve bâlâda tasdîr olundugu üzere cedd-i emcedim metrisde dogdugundan gayret ve râstiyye ve hamiyet-i cibilliyeye-i İslâmiyye derûnda merkûz olduğundan gayri sâyesinde âsûde ve behremend olduğum Devlet-i Âliyye-i [8^a] ebed-peyvendin teşekkürî vâcibe-i zimmet-i ubûdiyyetim ve lâzıme-i uhde-i rikkatim muktezâsı havsala-i haddim

⁶⁹ “Kişi ancak kazanan bir liderle kurtuluş bulur”

⁷⁰ “Nice az topluluk çok topluluğa Allah'ın izniyle üstün gelmiştir”, el- Bakara, 2/ 249.

mütehammil olduğu rütbe-i sarf-ı makdûr ve bezl-i mechûd idüp iktizâ iden husûslarda erbâb-ı tecribeden ba‘de’l-istihbâr ve’t-tashîh mizân-ı dirâyet ve akla ba‘de’t-tatbîk işin başında bulundugundan işe me‘mûr olanlara ifâde ve anlar dahi eshâb-ı ukûl-i mücerreye gayretkeş hayr-ı hâh-ı devlet zevât-ı insâf olmalarıyla kabûl idüp temşîtime himmet ve azîmet itmeleriyle böyle böyle nice mevâdd-ı müte‘addide-i mücessemenin rûhânî ve cismânî i‘mâl-i müberret meâl ile lillahi’l-hamd ve’l-minne husûl-pezîr olmasına vesîle oldugundan gayri her husûsda basîret üzere oldugundan keferenin tertîb-i askerî ve ba‘zı hîle vü hud‘aları ve muhârebeleri re’yü’l-ayn bi’l-fi’l meşhûd ve ma‘lûm-ı çâkerî olup, asker-i nusret-eser tarafından ne sûretde mukâbele ve ne gûne müdâfa‘a olunmak iktizâ ettiği dahi akl-ı kâsirimce menkûş-i levhâ-ı derûnum oldugundan başka, o esnâda nice [8^b] vekâyi‘-i gazâ vü cihâdda bulunan müsin [ü] ihtiyâr kimesneler ile görüşüp bulundukları vekâyi‘i alâ mâ hüve’l-vâki‘ ahz eyledigimden gayri kütüb-i tevârîh ve siyer tettebbu‘ıyla nice fevâ‘id dahi mastûr-i sahîfe-i zihn ü hayâl-i çâkerî olmanın bu def‘a hülâsa-i selâtîn-i mâziye nukavây-ı hülefâ-yı muttâliye revnakde-i saltanat-ı sermediyye-i pâdişâh-ı ekâlîm-i şarkıyye ve Arabiyye, Sultân-ı havza-i bahriyye ve berriye, es-Sultânel-Gâzî Mustafa Hân ibni’s-sultânel-Gâzî Ahmed Hân ibni’s-sultân Mehmed Hân *eyyadallahu te‘âlâ ve’n-nasrihi ile’l âhirü’d-devrân* efendimiz hazretlerinin kefare-i Moskova üzerine vâki‘ olan sefer-i âkibet-hayırlarında bizzât bulunmakda vaktine merhûn oldugundan ma‘areke-i hayâlimde safzede olan tertîb-i ceşş-i karıtası zuhûra tasvîr-i ⁷¹ *ورب حامل ففتح الى من هو اكفاء منا* mazmûnunda bir eser tahrîr olunup ol halîfe-i celîl hallâk kuvây ve kadr sultân şevket nihâd-ı pehnâver neyyir-i azam sipihr-i îmân ve İslâm revnak-pâş dunin⁷² *ليالى و الايام . كان الله له فى جميع المهام بحرمت سيد الانعام [9^a] ما تعقبه الليالى و الايام* arâyış nümây-ı arûs-ı câh u celâl ve nümâyış-efzâ-yı cehre-i gülgüne ikbâl-i lema‘ât-i hancer-i gadabları âteş-i düşmansız ve neyze-i dil-dûz-ı kahırları bezm-i nusrete şem‘-i cihân efrûz imâme-i tesbîh-i hilâfet-i sermediyye rabîta-ı silsiletü’z-zeheb şevket-i ebediyye, sultânü’l-magribeyn ve’l-maşrikeyn zillullahi fi’l-hâfikeyn hâdimü’l-Hameynü’s-şerîfeyn, mü’essis-i kavâid-i kubbe-i safâ, halîfe-i rûy-i zemîn Sultân Mustafa ki hazret-i cânbağş-ı cihân-âferin ki kudret-i kâmile ve hikem-i şâmile birle cemî‘ mevcûdât-ı beydây-ı nâ-beydây imkândan riyâz-ı gülistân-ı şehristân vücûda getürdi.

İnâyet-i ezeliyye ve irâde-i lemyezeliyyesiyle ol necm baht ve ikbâl ve kevkeb-i sa‘âdet ve iclâlî zirve-i izzette tâlî‘ ve evc-i rıf‘atde lâmi‘ eyleyüp yevmen-fe-yevmen envâr-ı adâlet ve âsâr-ı himâyet ü hırâset ile ma‘mûre-i cihânı âfitâb-ı âlemtâb gibi münevver ü dırahşân idüp zümre-i nev‘-i insânı ve belki ceşş-i hayvânı künf-i himâyesinde âsûde ve hâb-ı huzûrda günûde eyledi. Ol hazretin atebe-i [9^b] aliyye-i cihândârlarına arz u inhâ ve ancak muktezâ-yı hulûs-ı hakikat-mansûsum oldugunu tahkîk ile kusûrumu afva sezâ buyurmaları bâbında ilticâ olundu.

⁷¹ “Nice kendinden daha bilgili kimselere bilgi taşıyanlar vardır”

⁷² Gece ve gündüzde, birbirini takip eden nimetlerin hepsi Allah tarafından Hz. Peygamber hürmetine bolca akıtılmıştır (verilmiştir) .

Nesk-ı sâzkâr-hây-ı cihân hazretlerinden niyâzmenddir ki; ol hazret-i sahîfe-i dûreng-i eyyâm ü leyâlîde bâ-nâkş-ı yek-rengî-i âfiyet ile müsbet ve mekîn ve cây-ı engüşt-i harfigirân-i inhirâf ü ızdırâbdan bî-gâile-i pür-temkîn idüp halâik-i âsumân u zemîn teveccüh-künân-ı bârgâh-ı Rabb‘i‘l-âlemîn olarak der zıll-ı âfitâb-ı tevv-âsûde anda halk yâ Rabb mebâd tâ be-kıyâmet zevâl i tevv-i du‘âsına zemzeme-sâz-ı âmîn olalar.

Ve bir mukaddime ve üç bâb ve bir hâtîme üzerine tertîb olundu.

Mukaddime; Devlet-i Aliyye-i ebed peyvendin erkânı ve cânîşîn taht-ı âli-baht-ı hümâyûn olan halîfe-i rûy-ı zemînin kible-i rahmândan mazhar olduğu şân-ı celâlet-nişân beyânında.

Bâb-ı evvelde; cihâdın farziyyeti ve fazîleti ve gâzaya i‘ânet ve müzâheret idenin fazîleti [10^a] ve şühedânın merâtibi beyânında.

Bâb-ı sâinide; tertîb-i asâkir keyfiyyeti.

Bâb-ı sâlisde; re‘âyâyâ ri‘âyet keyfiyyeti.

Hâtîmede; gazâyâ teveccüh idenlerin hîn-i hareketlerinde ve esnâ-yı muhârebede gerek serasker ve gerek gayrıya iktizâ iden ed‘iyye ve rûhânî teveccühâtı beyânında.

El-mukaddime :

Erbâb-ı hakâik ve eshâb-ı basâir şöyle tahkîk-i kelâm etdiler ki, bu Devlet-i Osmâniyye-i müebbede ki, yüz on yedi devletin hulâsasıdır. Nice hasâis-i celîle ve fütûhât-ı cemîle ile müddet-i medîde mütemâdî olup zamân-ı hilâfet-i mehdiye muttasıl olsa gerekdir. Ve mehdi-i hilâfet-i Muhammediyye’de olan hulefânın hâtemidir ki, anınla emr-i hilâfet-encâm resîde olur ve bu Devlet-i Aliyye mazhâr-ı tecelliyât-ı cemâliyye-i İlâhiyye ve mücellâ-yı hikem-i hafîyye-i sübhâniyye olmasında delîl hâdimü’l-Harameynü’ş- şerîfeyn olması ve cesed-i mübâreki hazret-i Resûl-i Kevneyn *sallallahû aleyhi ve sellemi* mess iden hırka-i şerîfenin anda tevkîr olunması [10^b] ve pîşrev-i azîmet-i gazâ-yı garâ-yı aleyi’s-selâm olan sancak-ı şerîfin anda zıll-ı zalîl olması ve dahi

⁷³ ستفتح القسطنطيني فلنعم الأميرها ولنعم الجيش ذلك الجيش eser-i celîlinde iki ihtimâl var.

Biri bu ki: Emîrden murâd Kostantiniyyeyi feth iden Sultân Mehmed Hân *aleyhi’r-rahmet vel-gufrân ola*, öyle olduğu sûretde hâlâ hilâfet-penâh el-Gâzî Sultân Mustafa Hân *eyyada’llahû te‘âlâ ile’l-âhirü’d-devrân* efendimiz hazretleri anın silsiletü’z-zeheb-i nesl-i pâkinden olmagla hissemend-i senây-ı fahr-i âlemdir.

Ve eger emîrden murâd, mutlakâ vakit be-vakit Kostantiniyye’de emirü’l-mü’minîn olan hulefâ-yı Osmaniyye ise sarâhaten mâsadakı medh-i fahrü’l-mürselîn olmuş olurlar. “Husûsâ ki nesl⁷⁴-i pâk-i seyyidü’l-kevneyn durre-i tâc iftihârlarıdır.

⁷³ “Konstantiniyye mutlaka fethedilecektir, O’nu fetheden komutan ne güzel komutan ve o ordu ne güzel bir ordudur”.

⁷⁴ Metinde kelime yanlış yazılmış.

Bu takdîrce bu gûne tahsîsât-ı ilâhiyye ile Devlet-i Aliyye-i ebed-peyvendin hasâis-i uzmâsı ki var min indi'llahi ilâ yevmü'l-kıyâm mü'ebbed ve mü'eyyed olup, dest-i tedâvül-i a'dâ-yı bî-dînden mahfûz [11^a] u masûn olup hâ'inetü'l-'ayn ile nazar kasd idenin iki gözü kör ve makhûr olmasında iştibâh mı olunur?

Lâyiha: Ma'lûm ola ki, câ-nişîn-i kutbiyyet-i uzmâ olan halîfe, abdâl-ı seb'adan olur. Abdâl-ı seb'a ekâlîm-i seb'a ve **evtâd-ı erba'a** cihât-ı erba'ı, **imâmân** cihet-i maşrık ve mağribi ve **kutb-i vücûd** cümle avâlimi zabt idüp dâimâ muhâfaza-i bekâ ile sûret ve me'âni-i muhâfaza iderler. Ve bu muhâfaza nüzûl-i İsâ Aleyhisselâm ve zuhûr-ı Mehdiyye'den mümtedd olur.

Ba'de dünyâ bilâ-rûh kalup kıyâmet-i kübrâ kâ'im olur. Nitekim hadîs-i şerîfde vârid olmuştur: ⁷⁵ لا تقوم الساعة حتى لا يقال في الارض الله الله ve bu külliyesinin zâhirde mahzar-ı Sultânü'l-a'zam olandır ki, vücûd-ı vâcibü'l-vücûd gibi vahdet-i vücûd ile muttasıftır. Zîrâ heykel-i mahsûs-i insânî anâsır-ı erba'a tebâyî'inde olan ahlât-ı erba'adan te'lif ve terkîb olunup havâss-ı vukû' vâsıtasıyla zimâm-ı tedbîr ve tasarruf-ı nefsi-i [11^b] nâtıkanın keff-i kifâyetine verildiği gibi kezâlik hey'et-i ictimâ'îyye-i beşeriyye dahi erkân-ı erba'adan te'lif ve terkîb olunup havâss-ı kuvâyâ nazîr olan â'yân-ı devlet vesâtatıyla zimâm-ı tedbîr ve tasarruf nefsi-i nâtıka makâmında olan Sultân-ı âlîşânın keff-i kifâyetine vâbeste kılınmıştır. Li-zâlik nefsi-i nâtıka bedende bir olduğu gibi, nefsi-i nâtıka makâmında rûh-ı âlem olup icrâ-yı ahkâm-ı Rabbü'l-âlemîn ve tenfîz-i sünen-i Seyyidü'l-mürselîne mazhar olan halîfe-i rûy-ı zemîn dahi ⁷⁶ وَاللَّهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ mazmûnuna tahsîs ve ta'yîn-i Rabbü'l-âlemîn ile âmme-i ekâlîmede bir olup ⁷⁷ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ nass-ı celîli müfâdınca âmme-i ahâlî-i düvel ana ittibâ' itmeleriyle bâ-nass-ı Kurân-ı mübîn, farz-ı ayndır. Ve mazhar-ı ism-i zâhir, Sultân-ı a'zam olduğu dahi bu hadîsden zâhirdir. ⁷⁸ الصَّالِطَانُ ظَلَّ اللَّهَ فِي الْأَرْضِ ya'ni sultân, hakîkat-ı ilâhiyyeden zevi'l-zılliden zıll gibidir, [12^a] ve mutlakâ sâye-i müntefa'un-bihdir. Zihî sa'âdet es-Sultân-ı zîşâna ki vech-i hakîkate mukâbil olup, anın tarîkat ve hükûmeti tarîkat-ı Muhammediye ve hükûmet-i Ahmedîyye üzerine olup ⁷⁹ يَا دَاوُودُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم يَا دَاوُودُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم âyet-i kerîmesinde ıtlâkât-ı Kur'aniyye müktezâsınca münfehim olan ma'nâyı hilâfet-i uzmâyı icrâ ve izâle-i hicâb ile erbâb-ı hakâik rû-be-rû müşâhede idüp bi'l-istifâza hilâfet-i zâhire ve bâtına ile muttasıf olup, zâhiren ve bâtınan mansûr u muzaffer ola.

Sâniha: Erbâb-ı kemâl ve ashâb-ı hakâik şöyle keşf-i esrâr-ı hikmet-âsâr iderler ki, Mehdi-i muntazırın Eshâb-ı Kehf yedi aded vüzerâsı olduğu gibi Sultân-ı a'zâmın dahi yedi aded kubbe vezîri olur. Tâ ki sûret ve ma'nâ biribiriyle muntabık ola. Ve bu vüzerânın a'zamı sâhib-i mühr-i hümayûn olandır ki, mazhar-ı hükm-i sultâniyedir. Ve sultân-ı a'zâmın gâliben cemâli anda ve celâli

⁷⁵ “Yeryüzünde ‘Allah Allah’ nidalarının söylenilmediği hiçbir zamân olmayacaktır”.

⁷⁶ “Allah, rahmetini dilediğine tahsîs eder”, el- Bakara, 2/ 105.

⁷⁷ “Allah'a itaat edin, Peygambere ve sizden buyruk sahibi olanlara itaat edin”, en- Nisa, 4/ 59.

⁷⁸ “Sultan (padişah) yeryüzünde Allah'ın gölgesidir.”

⁷⁹ “Ey Davud! Seni şüphesiz yeryüzünde hükümlan kıldık, o halde insanlar arasında adaletle hükmet,” Sad, 38/ 26.

aga-yı yeniçeriyânda zâhirdir. Anınçün in‘âm u ihsân vezîr-i [12^b] a‘zama menût ve te’dîb ve takdîr aga-yı mûmâ-ileyhe merbûtdur.

[DEVLET İDARESİNE YÖNELİK BİLGİLER]

Ve tezkire-i evvel ve sâni ki: Vezîr-i a‘zamin yemîn ü yesârında iki kâtib-i hoş-nüvîsdir. Biri kuvvet-i akliyye ve biri kuvvet-i nutkiyye mesâbesindedir. Ma‘a-hazâ cemâl ve celâlin te‘addüdünden hükm ve fermân dahi müte‘addid olup kâh lütf ve kâh kahr yüzünden cerîde-i hükm sevâd-pezîr olur. Bu takdîrce tezkireciler kânûna âşinâ ûmûr-dîde zevât olmaga muhtâcdır ki vezîr-i a‘zam egerçi anlardan ziyâde vâkıf edvâr u etvâr ise de hasbe’l-beşeriyye ba‘zı husûsda kendüyi hatâdan muhâfazaya muktedir olalar.

Şeyhü’l-İslâm: Sultân-ı a‘zamin merâtib-i mahsûsasından mertebe-i ilmiyesine mazhardır. Pes ânin hâkimi ism-i alîmdir. Zîra fetvâ-yı ilme mevkûfdur.

Aga-yı darü’s-sa‘âde: Sûret-i nefis-i kudsiyye-i mutma’innedir. Anınçün mahrem-i esrâr-ı haremdir. Ve dâire-i havâss-ı hümayûn-ı sultâniyyede havâss-ı nüdemâ esnâf-ı evliyâdan efrâd didikleri tâife [13^a] makâmındadır. Hidmet-i sultâna kemer-beste olup, ahvâl-i hâriciyye mülâbese itmezler. Ve makâm-ı kurbdan taşra bir adım gitmezler. Emr ü nehy-i vezîr ile mukayyed degillerdir. Anınçün vezîr-i a‘zamda üç haslet lâzımdır ki, mertebe-i vezârete göre usûlü’l-hısâldır. **Biri** ketm-i râz-ı Sultân. **Ve biri** adem-i ta‘arruz-ı memleket. **Ve biri** adem-i ta‘arruz-ı harem-i hümayûndur. Havâss-ı nüdemâ ise hareme mülhaktır. Pes bu hısâl-i selâseden biri muhâfaza olunmasa sâhibi ma‘fûv olmaz.

Ve defterdâr: Sultânın cânib-i tabî‘atına nâzırdır. Anınçün rûznâmce me’kûlât ü meşrûbatı ve îrâd ü mesârif-i devlet anın yed-i tasarrufla mukayyeddir.

Ve re‘isü’l-küttâb: Riyâset-i kuvây-ı rûhâniyyeye işâretidir ki riyâset kuvve-i akliyye-i kudsiyye-i vezîre muzâf olan kuvve-i akliyyenin hakikatıdır. Anınçün tevcîh-i menâsıb-ı ülemâ anın hâmesine râci‘dir.

Ve sadreyn: Sultân-ı a‘zamin esmâsından “Kādî” ismine mazharlardır. İki oldukları mîr-imîrân-ı Rumeli ve mîr-imîrân-ı Anadolu [13^b] i‘tibârıyledir. Ve bunların dahi te‘addüdünde hadîs-i şerîfde işâret vardır. Nitekim buyuruldu: ⁸⁰ ان لی وزیر فی الارض ابوبکر و عمر Bunların biri şerî‘ate ve celâle nâzır ve biri dahi hakikat ve cemâle nâzırdır.

EL-BÂBÜ’L-EVVEL

Bâb-ı evvel cihâdın farziyyeti ve fazîleti ve terk sadedinde olanlara kibel-i Rahmân’dan âyât-ı kerîmât ile olan tevbîhât ve i‘ânât idenlerin fezâ’ili ve şühedânın merâtibi beyânındadır.

⁸⁰ “Yeryüzünde benim iki vezîrim vardır: Ebûbekir ve Ömer”

İbtidâ ma'lûm ola ki: Fukahâ-yı izâmın ictihâd ve istinbâtları üzere cihâd; ya'nî küffâr ile mukâtele ve diyâr-ı İslâmiyyeden müdâfa'a ve i'lây-ı kelimetu'llah hâcet-i temâs itmeyüp kadar-ı kifâye ba'z ile düşmene cevâb virilüp âharlara muhtâc olmazsa farz-ı kifâyedir.

Ammâ; Düşmen ne'uzubillah diyâr-ı İslâmiyyeye hücum iderse farz-ı ayndır. Ya'nî âmme-i müslimîn üzerine farziyyet mübâlaga ile farz-ı ayndır. Ba'zın cihâdıyla âharlardan farziyyet-i cihâd sâkıt olmaz. O sûrette efrâd-ı müslimînden her kangı ferd terk iderse gâyet de âsim olur. Ve cenâb-ı Hakk [14^a] gazâ vü cihâda azîmetden tebâtü' ve tesâkül ve tekâ'üs idüp rûgerdân olanların hakkında tevbîh-i Rabbânî idüp buyurur: ⁸¹ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمْ انْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَتَأْتِلُكُمْ إِلَى الْأَرْضِ Ya'nî size ûlu'l- emr tarafından fî sebili'llah gazâ vü cihâda hurûc idin dinildikde dünyâ-ı fânîye makûlesi olan diyârınızdan ayrılmak istemeyüp, râhat-ı mü'ebbedeye i'tibâr itmemenin aslı nedir? ⁸² مِنَ الْآخِرَةِ أَرْضِيئُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا Dünyâ ve dünyâ gurûrını âhiretin na'im-i dâ'imine bedel itmege râzı olur musunuz? ⁸³ فَمَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ Ma'a-hazâ dünyâ ile temettu' ve telezzüz ni'am-ı dâ'ime-i âhiret yanında: "Lâ yu'bue'bu" müstahkır bir şey-i kalîldir. ⁸⁴ إِلَّا تَنْفَرُوا me'mûr olduğunuz sefere hurûc idüp gitmezsenüz ⁸⁵ يُعَذِّبُكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا Allahu 'azimü's-şân size azâb-i elîm ider. Sizi kaht ve vebâ ve sâir mesâ'ib-i azîme ile sizi ihlâk ider. ⁸⁶ وَمَا غَيْرُكُمْ يَسْتَبْدِلُ قَ ya'nî sizi ihlâktan sonra [14^b] sizin yerinize, sizin evlâdınızdan ve evlâdınızdan olmayan meselâ Hind ve Yemen'den âhar kavm getirür. Bu âyet-i kerîmede gazâ vü cihâdı terk idene kibel-i Rahmân'dan çok tevbîh ve şiddetli sehat-ı Barî münfelimdir. ⁸⁷ وَلَا تَضُرُّوهُ شَيْئًا ve Hâk te'âlâ'nın dînine nusretde tekâsül ü tehâvün ve tesâkul Hakk te'âlâ'ya bir zarar itmez. Zîrâ Hakk te'âlâ her şeyde ve her şeyden ganîdir. ⁸⁸ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ Hakk te'âlâ sizi ihlâk idüp yerinize kavm-i âhar getürmege kâdirdir. Ba'de cenâb-ı Hakk cihâdda müsâhelei inkâr ve terkinde tevbîh-i azîm itdikden sonra cihâda gitmegi müstakillen emr idüp buyurur ki ⁸⁹ انْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا Ya'nî usr ü yüsrden ne hâlde olursanız olun cihâda çıkın varın. Ya'nî sahîh ve marîz ganî ve fakîr kalîlü'l-ı'yâl kesirü'l-ı'yâl silâh az çok yaya ve atlu şubbân ve şuyûh hâsılı fî'l-cümle ba'de'l-imbân ve'l-kudret müsâ'ade-i esbâbı olsun olmasun çıkın. ⁹⁰ وَجَاهِدُوا [15^a] ikisiyle mümkün ise ne güzel, olmazsa biriyle ve eger mal müsâ'id olup nefis müsâ'id olmazsa yerine birini göndere deyü ulemâ yazdılar. ⁹¹ ذَلِكَ خَيْرٌ لَّكُمْ Zikr olunan nefir-i cihâd size hayr-ı azîmdir. Ya'nî rahatı ve vüs'a-ı ayş ve emvâl ü evlâd ile temettu' ve telezzüzi terk idüp, mücâhede itmekde size hayr-ı azîm vardır. Ve

⁸¹ "Ey inananlar! Size ne oldu ki, "Allah yolunda, savaşa çıkın" dendiği zaman yere çöküp kaldınız?", et-Tevbe, 9/ 38.

⁸² "Oysa dünya hayatının geçimi ahirete göre pek az bir şeydir." et- Tevbe, 9/ 38.

⁸³ "Ahirete göre pek az bir şeydir." et-Tevbe, 9/ 38.

⁸⁴ "Çıkmazsanız" et-Tevbe, 9/ 39.

⁸⁵ "Allah size can yakıcı azabla azabeder." et- Tevbe, 9/ 39.

⁸⁶ "...ve yerinize baska bir millet getirir." et- Tevbe, 9/ 39.

⁸⁷ "O'na bir şey de yapamazsınız." et- Tevbe, 9/ 39.

⁸⁸ "Allah her şeye kâdirdir." et- Tevbe, 9/ 39.

⁸⁹ "İsteyen, istemeyen, hepiniz savaşa çıkın." et- Tevbe, 9/ 41.

⁹⁰ "Allah yolunda mallarınızla, canlarınızla cihat edin" Tevbe, 9/ 41.

⁹¹ "Bu sizin için hayırlıdır." et- Tevbe, 9/ 41.

“İstîzân ani’l-cihâd” ya’nî cihâddan kalmaga istîzân itmek şân-ı mü’minîn olmadığını beyân itmek irâde idüp Hakk te‘âlâ buyurur ⁹² لَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ Ya’nî mü’min olup hullâs olanlar cihâda kendüleri mübâderet iderler. Kanda kaldı ki senden istîzân idüp kalmaga heves ideler ve vaktâ ki istîzân iderler. Emr-i cihâdda te’ennî ve battallığa ve belki i’tikâd-ı fâsidlerine delâlet ider. Ve yine cenâb-ı Hakk ve Feyyâz-ı Mutlâk cihâd üzerine tergîb ü tahrîz yüzünden buyurmuşlardır ki: **[15b]**

لِلَّهِ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا اسْتَكَانُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ رَبُّيُونَ وَكَأَيِّنْ مِنْ نَبِيِّ قَاتَلَ كَثِيرًا مِمَّا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ .
الْمُحْسِنِينَ فَآتَاهُمُ اللَّهُ ثَوَابَ الدُّنْيَا وَحَسُنَ ثَوَابُ الْآخِرَةِ وَاللَّهُ يُحِبُّ .

بِكُمْ فَتَقَبَّلُوا خَاسِرِينَ الَّذِينَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تُطِيعُوا أَكْفَرُوا يَرُدُّوكُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ ⁹³

Bu kelâm-ı bedî’ü’l-insicâmın ma’nâ-yı sa‘âdet-nümûnu budur ki: Enbiyâ ve mürselînden çok devletmend ile ulemâ ve etkiyâ ve sulehâ-yı ümmeti â‘dâ üzerine varup muhârebe vü mukâtele kıldılar.

Hîn-i muhâcemede sipehsâlâr-ı ceş olanları şehd-i şehâdeti nûş itdi. Ve bu hâle birle bakıyye kalan sa‘âdet-kîş za‘f ve fütûru züll ve meskenet izhâr itmediler. Ve kefere-i li’am ve anede-i bed-fercâme serfûrûluk kılmadılar. Ve mahallelerinden ayrılmayup dîn ugruna cân-fedâlık ile sabr u sebâtü’l-ikdâm oldılar. İzid tebârek ve te‘âlâ sâbirînî sever ve rızâsıyla anlara nazar ider ve ol ceş-i sipâhın inhizâm u inkisârları siyâkında bir gayr-ı kelâmları olmadı **[16^a]** illâ ki derûn-ı dilden afv ve magfîret taleb idüp “ Yâ Rabbi bizim âsâm ve cerâ’imimizi ve muhârebe ve mukâtele-i a‘dâ-yı dîn ve sâir umûrda hadd-i meşrû‘ay tecâvüzümüzü sen magfîret kıl ve kemâl-i kereminden ikdâmımızı mevâtın ve mevâzı‘ harb u kîtâlde ve hîn-i muhâcemede sâbit ve karârdâde eyle ki bizden minba‘d cübûn u korku ve idbâr sâdır olmaya.” Pes Hakk te‘âlâ hazretleri da‘vât-ı hâlisânelerine inâyet ve kabûl buyurup âsâm ve me‘âsilerden istigfâr ve dergâh-ı izzete ilticâları sebebiyle dünyâ sevâbın anlara virdigi nusret alâ’l-a‘dâ ve neyl-i ganâim ve ‘izz ve hüsn zikrdir. Dahi âhiret sevâbın virdigi cennet ve na‘îm ve rızk-ı kerîm ve ‘izz-i mukîmdir. Ve Allahu te‘âlâ ehl-i ihsân ve keremi sever. Ya’nî anlara hayr-ı itâ kılup tarîk-i Hakta olan cidd ü sa‘yların meşkûr ve ecirlerin mevfur ider. İmdi her kim ehl-i dânişdir, hûb-ı gafletden istigfâr ve mevâtın-ı harb u kîtâlde sâbit-kadem olmaga **[16^b]** taleb eylemesi lâbüdd ü lâzımdır.

Hafî olmaya ba‘zı mevâzı‘da zuhûr iden cübûnü vakı‘ olan inhizâm ve idbârı evâmir’ül-heye ve ahkâm-ı Rabbâniyye ikâmetinde olan tekâsil ü taksîrâtıdan bilmek gerek. Bâ-husûs cevır ü sitem

⁹² “Allah’a ve ahiret gününe inananlar, mallarıyla, canlarıyla savaşmak istediklerinden ötürü geri kalmak için senden izin istemezler.” et- Tevbe, 9/ 44.

⁹³ “Nice peygamberler vardı ki, beraberinde birçok Allah erleri bulunduğu halde savaştilar da, bunlar, Allah yolunda başlarına gelenlerden dolayı gevşeklik ve zaaf göstermediler, boyun eğmediler. Allah sabredenleri sever. Dedikleri ancak şu idi: ‘Rabbimiz! Günahlarımızı, işimizdeki aşırılıklarımızı bize bağışla, sebatımızı arttır, inkârcı topluluğa karşı bize yardım et. Bu yüzden Allah onlara dünyâ nimetini de ahiret nimetini de fazlasıyla verdi. Allah işlerini iyi yapanları sever” Al-i İmran, 3/ 146–148.

sebeb-i maglûbiyet ve bâ'is-i istîlâ-yı a'dâ oldugu: ⁹⁴ hadîs-i şerîfi delâlet itdiği günden ayândır. Ve bundan böyle ferâ'iz-i ilâhiyyeyi ikâmet ve serdâr-ı ceyşe itâ'at idüp şûrb-i hamr⁹⁵ ve fevâhiş ve münkirât bi'l-küllîye merfû' vü memnû' ve sitem-i nehb ü te'addî ve târâc-ı re'âyâ vü berâyadan medfû' ola tâ ki ber fehvâ-yı ⁹⁶ يُنَبِّتُ أَقْدَامَكُمْ إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَ دîn-i mübîne nusret ve âni ikâmet itmek sebebiyle kâfirîn-i hâsirîn üzerlerine galebe ve mevâtın harb ü kîtâlde sübût-kadem müyesser ola. ⁹⁷ hadîs-i حتى لا يزال طائفة من امتي ظاهير على الحق حتى يأتيهم القيم şerîfinde zikr olunan tâife-i [17^a] zâhire ale'l-hakdan murâd vech-i meşrûh üzere hareket eyleyen tâife-i selîmedir.

Lâyiha: Hafî olmaya ki bir devletin ashâbı iki nesnede müşterek olmaları lâzımdır. Birisi arâ ve efkâr-ı devlet; ikincisi ef'âl ü etvâr. Zîra ef'âl-i hayrda iştirâk ve ittifâk ve miyândan ihrâc-ı nifâk ü şikâk bâ'is-i nizâm u intizâm ahvâl-i nusret 'ale'l-adâdır. Pes tâife-i kalîle ittifâk itmekle ⁹⁸ قَلِيلَةٌ غَلَبَتْ فِتْنَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ فِتْنَةٌ كَمْ مَ mazmûnunca tevâif-i kesîre gayr-i müttefikaya gâlib olur ve tecrîbe ile ma'lûm olmuştur. Ve her kankı vakitte ârâ bulunmadıysa ne'ûzu bi'llah inhirâm ve inkisâr tarî olmuştur. Siyer ve tevârîh tettebbu' idenlerin ma'lûmudur. Elli iki târîhinde bu ma'nâ re'yü'l-ayn meşhûdumuz olmuştur.

Ya'nî asker-i İslâm-ı nusret-encâm sinîn-i mâziyede husûsan evvelki Belgrad senesinde olan askerın sumunu degil iken evvelkinde adem-i ittifâk ile inkisâr sâniide ittifâk bulunmagla kahr u temdir-i a'dâ ve feth-i [17^b] kal'a-i Belgrad ile nice hayırlı âsâr zuhûr itdiği bedîdârdır.

Rivâyet iderler ki evvelki Belgrad senesinde yüz yigirmi bin tashîh-i be-dergâh var idi ve mevcûd idi. Hattâ Sava'dan Tuna'ya varınca ihâta itdiler. Ve Bosna tarafından yalnız yaya on iki bin idi. Ve Mısır askeri evvelki senede bulunmamagla o dahi altı bin idi. Ve Tatar Hân seksan bin Tatar-ı gayret-şî'âr ile etrâfı ihâta itmişken, tedbîr kusûr ile sâramâsâr Sultân Selîm nevverehu'llahi merkadehu hazretlerinin cüyûş-ı mertebe-i mütekâsiresinde başka on iki bin cengâver abîd Çerkesiyyesi olan Sultân gurye galebe-i külliye ve altı yedi ayda Mısır ve Haleb ve Şâm ve Hicâz hâsılı bi'l-küllîye Arabistan'a mâlik olması Sultân Selîm hazretleri tarafında ittifâk ve öte tarafda münâfese ve nifâkdan neş'et itdiği *Tevârîh-i Mısriyye*'de mastûr ve musarrahdır. Kaldı ki li'llahü'l-hamd ve'l-minne ricâl-i Devlet-i aliyye *edama'llahu te'âlâ ilâ yevmi'l-kıyâmenin* [18^a] cümlesi المؤمن ⁹⁹ müfâdınca cümlesi leyyin eltâb-ı sûz anlar erbâb-ı kemâl-i dirâyet ve firâset, zevât-ı gayret-semât olmalarıyla ser-rişte-i nizâm u intizâm ve ittifâk u ittihâdları nasb-gerde-i zi'llullah olan serasker-i celîlü's-şânın yedindedir. Ya'nî serasker-i zîşân hasîb ve nesîb kadardan kâr güzâr halkı

⁹⁴ “Ehl-i zimme'ye zulmedildiği zaman, devlet düşmanların devleti olur”

⁹⁵ Metinde “şûrb-i hamr” şeklinde yazılmış ama anlam olarak “şûrb-i hamr” daha uygun.

⁹⁶ “Siz Allah'ın dinine yardım ederseniz, O da size yardım eder, ayaklarınızı savaşta sabit kılar”, Muhammed, 47/ 7.

⁹⁷ “Ümmetinden hiçbir topluluk kendilerine gelen gerçeği apaçık görmedikçe yok olmaz.”

⁹⁸ “...Nice az sayıda bir birlik Allah'ın izniyle çok sayıdaki birliği yenmiştir...” Bakara, 2/ 249.

⁹⁹ “Mümin yumuşak huyludur.”

الزّل الناس منازلهم¹⁰⁰ kendüye minkâd itmek hâletiyle muttasıf sâhib-i iktidâr zât-i mekârim-nişân olup müfâdıncâ herkesin müktezâ-yı kadr ve rütbesine göre mu‘âmele ve mücâmele ve musiz ve ihtiyâr ve tarıkında kıdem-i zamânî olanlara hakîmâne hareket ile hallerine göre nevâziş ü i’tibâr ve ikrâm u ihsân itmekle “Cem‘-i devlet der-perîşân-ı kürdan sim ve zereest, medd-i ihsân rişte-i şîrâze-i ân defterest”¹⁰¹ müfâdıncâ ser-tâ-bekadem yekdil ve yekcihet ittifâk ile kullukda olacakları bî iştibâhdır.

Sâniha: Erbâb-ı mükâşefe takrîri üzere ricâl-i devlet dahi bu kevnde pâdişâh-ı hakîki Mâlikü’l-Mülk ve’l-ikrâm zât-ı [18^b] eccl ü alâ olup hakîkatde hazîne ve asker ve re‘âyâ anındır.

Çar bâleş nişin-i taht-ı âlî-baht-ı hümayûn olan pâdişâh-ı âlem-penâh zıll ve halîfesidir. Hakk celle ve ‘alâ mahz-ı inâyet-i sübhâniyyesinden âmmeye bi’l-hâssa anı âlem-i esbâbda sebeb yüzünden tasarruf itdigini bilüp o pâdişâha kulluk Allah’a kulluktur. Ve anın huzûr ve gaybında istikâmet üzere hareket Hudâ-yı lâyezâlin emrinde istikâmetdir deyü bilüp hak ve adl üzere yekdil ü yekcihet olup hilâf-ı rızây-ı hümayûnunda sermû bulunmayup, bulunur var ise anı sekdirüp tedbîr-i umûra lillahi fi’llahi mübâşeret ve devleti asl ve za’fda idâre olunması mukaddemâtı ifâdede bezl-i maktûr ve sarf-ı cehd-i nâ-mahsûr itmelüdür.

Mesubât-ı Guzât: Gelelüm guzât-ı muvahhidînin mesûbât-ı cezîlesine ‘Tenbîhü’l-Gâfilin’de’ keşide-i silk-i tahrîrdır ki; Sultân-ı Enbiyâ Resûl-ı Kibriyâ aleyhi efdalü’t-tehâyâ a‘mâlin efdalinden suâl buyuruldu. Cevâb-ı bâ-sevâb buyurdular ki:¹⁰² [19^a] الصلاة لوقتها وبر الولدين والجهاد في سبيل الله Ya’nî amellerin efdal ü bihteri salât-ı mefrûzayı vaktinde edâ ve vâlideyne birr ü ihsân ve cihâd-ı fî sebîli’llahdır. Ve hadîs-i şerîf-i âhârda:

من حبث فرسان في سبيل الله ايماننا بالله وتصديقاً بوعد فإن شئنه وربّه وورثه ويعلى يعد في ميزان يوم القيامة¹⁰³

Ya’nî şol kimesne ki bir esb-i rehvarı gazâ yolunda besleye. Allahu Te‘âlâ’ya îmân getirir olduğu ve Hakk te‘âlâ hazretleri gazâyâ gidenlerin cihâd vü gazâları mukâbelesinde vermege ta’ahhüd ve va’d eyledigini musaddık olduğu halde ol gâzî kendü dâbbesine ve merkûbine yedirüp içürdigi her ne ise anın sirkin ve bolı ve ravsı mikdârı kıyâmet gününde sâhib-i fûrse sevâb verilüp.

Beyân-ı İ‘ânet-i Guzât: İbn-i Abbas (radiyallahu te‘âlâ anhu) hazretleri rivâyetiyle Sultân-ı enbiyâ aleyh efdali’t-tahâyâ bu resme lülü-pâş ibâret olmuşlar ki.

من اعطى فراس في سبيل الله كان له كاجر من جاهد في سبيل الله بماله ونفسه¹⁰⁴

Ya’nî şol kimesne ki bir gâzîye [19^b] gazâ yolunda bir dâbbe ve feres virse fî sebîli’llah mâl ve nefsi ile mücâhede idene virilen ecr-i cezîl mikdârı ol feres viren kimseye ecr-i cezîl verilir. ومن

¹⁰⁰ “İnsanlara konumlarına göre davranın.”

¹⁰¹ Farsça bir cümle

¹⁰² “Vaktinde kılınan namaz, anne babaya iyilikte bulunma ve Allah yolunda cihat etmek...”

¹⁰³ “Kim Allah’a inanıp onun va’dini tasdik ederek O’nun yolunda bir at tutarsa (beslerse) kıyamet günü o atın’i o kişinin terazisine koyulur.

¹⁰⁴ “Allah yolunda bir at besleyen mükâfatı Allah yolunda malı ve canı ile cihad edenin karşılığı gibidir.”

¹⁰⁵ اعطى سيفاً فى سبيل الله Ya'nî şol kimse ki bir gâzîye gazâ yolunda bir tîg-i sertîz atıyye ve bahş itse: ¹⁰⁶ Ya'nî ol şimşîr kıyâmet günü olduğu halde gele ve diye ki: Ben fülânın şimşîriyim. Benim ile bu güne dek küffâr ile mukâtele eyledi. ¹⁰⁷ جعل الله يوم Şol kimse ki Hakk yolunda bir siper gazâ idenin birine bahş ide. ¹⁰⁸ ومن سقى Hakk te'âlâ ol siperi rûz-ı cezâda nâr-ı dûzahından cünne ve siper kılur. ¹⁰⁹ سقا ه الله من الرحيك المهتم ¹¹⁰ ve şol kimse ki fî sebîli'llâh bir gâzîye saka eyleye. ¹¹¹ Hakk te'âlâ hazretleri ol kimseyi rahîk-i mahtûmdan ki kimyâ-eserdir saka verir ider.

Fevâ'id: ¹¹¹ [20^a] ومن رام Ya'nî şol kimse ki fî sebîli'llâh düşmen-i dîne bir tîr-i berrân Ol كان ظهرا له ذلك وطرايه حتى يجيء يوم القيامة على رأس الحلائق وهو اعظم من جبل احود عند الله. ¹¹² ومن طعن طعنة فى سبيل Şol kimse ki gazâ yolunda mat'ûn ola. Ya'nî tüfenk yâhud tîg u sinân ile urula. ¹¹³ جعل الله له نورا Şol kimse ki gazâ yolunda mat'ûn ola. Ya'nî tüfenk yâhud tîg u sinân ile urula. ¹¹⁴ ve Kıyâmet Gününde Hakk te'âlâ ol zahm sebebiyle ol zahm-ı hurda öninde nûr halk idüp cümle halâ'ik seyr iderler. ¹¹⁵ halk-ı cihân ol ¹¹⁶ يجدها الحلائق جملة ¹¹⁷ [20^b] Ya'nî şol mü'min ki ¹¹⁸ فى سبيل الله ¹¹⁹ ومن غيبت قد ماہ فى سبيل الله دخل الجنة ¹²⁰ ol kimse cennete dâhil oldu. ¹²¹ ومن حسر ليلة Şol kimse ki bir gice fî sebîli'llâh 'abedeh tevagıyâs olan kefereden bir derbend ve serhadde derbânlık ide ve gözleye. Hakk te'âlâ ol kimesneyi kıyâmetin feza' vü havfından ve havlinden emîn ide. Ve bir hadîs-i şerîfde dahi vârid olmuştur.

¹²² رباط يوم فى سبيل الله خير من الدنيا وما فيها وقدوة ورهوة خير من الدنيا وما فيها

Ya'nî sugûr-i İslâmiyyeden bir serhadde bir gün yâhûd ahşamlayup, sabahlayup fî sebîli'llâh muhâfaza itmek cümle dünyânın mülkünde olup fî sebîli'llâh tasadduk itmekden dahi sevâbludur.

Havâss-ı Şühedâ: Nikâşte-i sahîfe-i hâtır ola ki ol pâdişâh-ı dû-serâke ulyâsını a'lâ-yı illîyîne ref' ü îsâl ve a'dâsını ka'r-ı esfel-i sâfilîne cerr ü idhâl ider. Dergâh-ı izzetinde ve kurb-ı kerâmetinde şühedâ için müretteb olan merâtib ve müheyyâ olan menâzil-i ulyânın beyânı sadedinde Kur'an-ı

¹⁰⁵ "Allah yolunda bir kılıç çeken (kuşanan) kişi."

¹⁰⁶ "Kıyâmet günü gelir ve onun dili vardır ki şöyle der: Ben falancanın kılıcıyım ve yok olmam. Bu güne kadar da onun için cihat ettim"

¹⁰⁷ "Allah yolunda bir zırh bağışlayan kişi.."

¹⁰⁸ "Allah kıyâmet gününü insanlara bir bahçe kılmıştır."

¹⁰⁹ "Allah yolunda bir kardeşine su veren kişi"

¹¹⁰ "Allah ona keskin bir şarap sunar"

¹¹¹ "Bir ok atan kişi"

¹¹² "Kim Allah yolunda ağır bir yara alırsa"

¹¹³ "Allah kıyâmet günü onun önünde yaratılmışların başları üzerine gelen bir nur (ışık) yaratır."

¹¹⁴ " ve kıyâmet günü onlar için misk kokusu gibi bir koku yaratır."

¹¹⁵ "O yaratılmışları toplu olarak bulur."

¹¹⁶ "Kim Allah yoluna muhalefet edene nefret duyarsa cennete girer."

¹¹⁷ "Kim Allah yolunda bir gece nöbet tutarsa (uyanık geçirirse) kıyâmet gününün korkusundan güvende olur."

¹¹⁸ "Bir günü Allah yoluna vermek dünyâ ve onun içindekilerden hayırlıdır ve gece yarısı ve kuşluk vakti de dünyâ ve onun içindekilerden daha hayırlıdır."

‘azîmü’l-bürhânında inzâl eylediği berâhîn-i kâtı‘adan bu âyet-i şerîfedir ki sûre-i [21^a] Bakara’da mezkûrdur.

Kâle’llâhu te’âlâ: ¹¹⁹ لَا تَسْعُرُونَ وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أَحْيَاءٌ وَلَكِنْ لَا تَعْلَمُونَ Hafî olmaya ki şühedânın inda’llâh olan merâtib-i aliyye ve kerâmât-ı celîlelerini mübeyyin olan âyât-ı Kur’aniyye’den birisi dahi bu âyet-i şerîfedir ki sûre-i Âl-i İmrân’da zikr ü vârid olmuştur.

Kâle’llâhu te’âlâ:

وَالَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ تَحْسَبَنَّ .
هُمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ فَرَحِينَ مِمَّا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ
مَّةٌ مِنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُؤْمِنِينَ وَفَضْلٍ يَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَةٍ .¹²⁰

Sâlâr-ı muhahakkıkîn Kadî Beyzâvî beyyeda’llahu vecchehu bu gûne güher başı gencîne-i beyân olmuştur ki: İnsân mahsûs olan heykelin gayri bir cevherdir. Bi-zâtihî müdrikdir. Bedenin harâb olmasıyla harâb olmaz. Ve idrâk-ı âlâm ve iltizâz-ı mülezzeze zâtî bedene mütevakkıf degildir. İbn-i Abbâs radiya’llahu te’âlâ hazretlerinden menkûldür ki: Ervâh-ı şühedâ tuyûrun ecvâfında mekîn olup [21^b] bihiştî yerine duhûl ü vürûd ve simâr sükkervârından tenavül ve sâyegîr-i arş olan kanâdîl-i nûrâniyye içinde vakt-i fasl-ı kazâyâ degin cânîşîn olup şâzîlik iderler. Şol ihvân-ı mücâhidîn kudûmleriyle ki henüz rütbe-i şehâdete vâsıl olmayup anlara mülhak olmamışlardır. Hâsıl ma’nâ-yı sa’âdet-nümûn budur ki: Kendüleri fî sebîlillâh katl olunup şehâdetleri sebebiyle nâ’îl oldukları merâtib-i ulyâyâ vusûl bulup dünyâda mev’ûd ve mesmû’ları olan rütbe ve makâmât-ı hakka’l-yakîn sâbit ve mütehakkık olunca henüz dünyâda kûşegîr-i selâmet ve hayâtta olanların dahi mücâhedeye muvaffâk olup zümre-i şühedâyâ ilhâk olunmaların ve ancılayın deracâta neyl ü vusûllerîn recâ vü temennâ idüp izhâr-ı sürûr ve cevri-i şâdmânı iderler.

Şeyhü’l-Müfessirîn, câmi’ü’l-âlem ve’l-yakîn Ebusuûd İmâdî bu gûne şeker-rîz-i beyân olup buyurmuşlar ki şühedâ inda’llâh ehyâdır. Erzâkları ervâhlarına subh ve şâmm ma’rûz [22^a] olup rûh u râhatları dâimen ve ebeden sâbitdir.

Pişvây-ı ehl-i tahkîk olan şeyhzâde rahime’llâhu te’âlâ bu mahallî iyânede bu gûne gencine-küşâ-yı cevâhir-i me’ânî olmuştur ki hayât-ı şühedâ bu cesed-i mahsûs ile degildir. Zîrâ bu cesed mün’adim ü mütelâşî vü müzmehil olmuştur. Pes lâbüddür ki hayâtları bir vech-i âhar ile rûhânîdir.

¹¹⁹ “Allah yolunda öldürülenlere "Ölümler" demeyin, zira onlar diridirler, fakat siz farkında değilsiniz.” Bakara, 2/ 154.

¹²⁰ “Allah yolunda öldürülenleri ölü saymayın, bilakis Rableri katında diridirler. Allah’ın bol nimetinden onlara verdiği şeylerle sevinç içinde rızıklanırlar. Arkalarından kendilerine ulaşamayan kimselere, kendilerine korku olmadığını ve kendilerinin üzülmeceklerini müjde etmek isterler (Bu ayet yazılırken “ellâ” kelimesi metinde “en lâ” şeklinde yazılmıştı. Fakat ayetin doğrusu “ ellâ ” şeklinde olduğu için bu şekilde yazmayı uygun gördük. H.S.). Onlar Allah’tan olan bir nimeti, bolluğu ve Allah’ın, müminlerin ecrini zayı etmiyeceğini müjdelemek isterler (Bu ayetin başındaki “yestebşirûne” kelimesi metinde “mustebşirûne” şeklinde, sonundaki “ mu’minûn” kelimesi de “ muhsinûne” şeklinde yazılmış. Anlaşılan o ki müellif, eseri yazarken ayetleri, Kur’andan değil, hafızasında kalan şekliyle yazmıştır). ” Al-i İmran, 3/ 169- 170.

Efâzıl-ı ulemâ ve e'âzım-ı fûdelâdan ba'zıları rakam-zede-i sahîfe-i tahkîk olup demişler ki: Hayât-ı şühedâ ancak rûhâniye değil cismâniyedir. Zîrâ rûhâniye olduğu takdirce ol rütbeye vâsıl olmayanlardan anların imtiyâzı olmamış olur.

Bu nadire dahi sâlifü'z-zikr olan Ebusuûd Efendi merhûmun tefsîr-i bî-nazîrinde harîr-i tahrîr-i kilik-i müşkbâr ile keşîde kılınmıştır ki, mevlânâ-yı müşârûn-ileyh sûre-i Bakara'da mezkûr olan ¹²¹ لَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أَحْيَاءٌ âyet-i sa'âdet-gâyetin tefsîri sadedinde şâhid zeynebdecâme-i belâgata bu gûne ilbâs libâs tefsîr idüp bu cümle-i [22b] anber berâ'atde perde-nişîn-i hafâ olan perr ü şân-ı me'âniyeden dest-i ta'bîr-i dilpezîr ile bu gûne ref'-i perde-i eşkâl iylemiştir ki bu mahallî ibâne ve tahkîk sadedinde sene-i tis'a ve selâsîn ve tis'a-mi'ete târîhiyle müverrah sâl-ı ferhunde-fâlde kendüyi şühedâ-yı Uhud medfûn oldukları gûristân meyânında devân ü pûyân gördüm.

Ve bu âyet-i kerîmeyi tilâvet ve ahvâllerin tefekkür ve tedebbür üzere iken gördüm. Kubûrdan biri küşâda ve derûnunda bir şâbb-ı tâmmü'l-cesed-i kâmilü'l-halka hasenü'l-hey'e zinde taramegin ve nisf-ı â'lâsı bir hoş mahsûs ve esfeli dahi mevcûd ve ma'kûl ammâ te'eddüb ve tesettür ittigine binâen hiss-i basar ile müdreğ değil. Pes bana nazar idüp şükr-rîz-i tebessüm oldu. Ve şöyle îmâ eyledi ki "Bizim ya'ni şühedânın hayât-ı cismâniyle hayy olmalarında eyitdigin istişkâl ber-taraf olmak için dîde-i âlem beyn ile işte keyfiyet hayatımıza nazar-endâr ben dahî im'ân-ı nazar idüp bu bâbda [23^a] olan ukde bi-hamdî'llâh münhal oldu.

[BATTAL GAZÎ KISSASI]

Buna münâsib Seyyid Gâzî nâm mahallde âsûde-i merkad-i münevver olan Seyyid Battal Gâzî rahime'l-Bârî egerçi kesret-i gazavâtıyla efrâd ile medhe şâyestedir. Ammâ meddâhının nâ-bercâ nakl itdikleri hikâyât bî-vechdir. Kaldı ki essâh-ı sahîh rivâyet olmak üzere sikât-ı muhaddisinden bir fâzıl ve kâmilin takrîri üzere acîbü'l-acâib bir kerâmet-i bâhire mesmû'um olmuşdur.

Şöyle ki Seyyid Battâl Gâzî mülûk-i İslâmiyye'den bir melik-i pür-temkînin yanına varmış. Esnâ-yı müsâhabetde Seyyid Battâl Gâzî'ye demiş ki: "Allah'ı seversen bunca müddettir ki etrâf u eknâfa püşt ü pâ urup gezersiz. Ve bunca seyâhatin vardır. Bu seyâhatin esnâsında acebü'l-acâibden ne gördün?" deyü sûal itdikde ol dahî vâkı'a hâtırama vâkı' olup bi'n-nefs meşhûdum olmuş bir garîb vâkı'a-i acîbe geldi nakl edeyim:

"Bu dâ'îiniz Tevrât ve İncîl'i 'İbrânî ve Süryânî lisân ile bildigimden mahalline göre kıyâfetimi [23^b] tebdîl idüp ve kurâ vü kasabât havâlîsinde bir tenhâ mahallde lisân-ı fâsîh ile İncîl tefsîrine mübâşeret itdigimde etrâfa nazar-endâz olup istimâ' idenlerden on beş aded kimse oldukda katl ve gazâ idüp ol mahallden gaybûbet iderdim. Ve bir tarîk ile nişanlayup ele getüremezler idi. **Bu**

¹²¹ "Allah yolunda öldürülenlere "Ölüler" demeyin, zira onlar diridirler." Bakara, 2/ 154.

esnâda bir gün sahrâda geşt ü güzâr iderken sahrânın bir tarafından atlı bir yigit zuhûr idüp ve ilgâr idüp yanıma geldikde “Seyyid Battâl Gâzî’yi bilür misin?” deyü suâl itdikde “Bilürüm, neylersin?” dedim. “**Ben** Bosna dilâverlerindenim. Âna hizmet ve ânınla gazâ itmek içün azîmet idüp geldim” dedikde “**benim**” deyü kendüye ifâde itdügümde atından inüp ba’de takbîlü’l-iyâdı sohbet iderek bir gâra varup teneffüs iderken on beş on altı atlu kefare anda zuhûr ve üzerimize hücum itdükde ol yigit “İzninle şunların üzerine varayım” didi. Ben dahi “Bu tarafların muhârebesine âşinâ degilsin. Şimdilik [24^a] sen sabr eyle, ben varayım” didim. “Hayır, sabra mecâlim yokdur. Elbetde hamle iderim” deyüp bi’l-âhire iznimiz ile hamle idüp, kefereden birini ba’de’l-katl kendi dahi şehîd oldukdan sonra ben dahi üzerlerine hamle idüp birinden mâ’adâsını nâr-ı sakara ilkâ idüp bâkî kalan biriyle iken atım düşdi. Ben dahi kâfire didim ki: “Sen atlu, ben yaya. Bu gûne muhârebe sana da yigitlik degildir. Sen dahi atından in, öyle muhârebe idelüm”. Ol dahi ısgâ idüp atından inüp ve ol kadar muhârebe itdük ki, gerek ânın ve gerek benim âlât-ı muhârebeden, ya’nî rimâh u süyûfdan nemiz var ise hep kırıldı. Ba’dehu güreş itmege mübâşeret eyledigimizde ânı alt idüp ve hançer ile katle mübâşeret eyledigümde “Bu def’a beni afv eyle” deyü ricâ eyledi. Ben dahi mürüvvet idüp afv eyledim. Yine başdan güreş itdigimizde o beni alt itdikde ben dahi “Benim afvımı mücâzât iyle” didim. Bir daha güreş itdigimizde yine beni alt itdikde “Evvelki [24^b] mücâzât idi. Bir de sen afv eyle” didim. Ba’dehu kendüye didim ki: “Ben namâz kılsam gerekidir. Ahşam oldu. Sen dahi bir ibâdetin var ise iyle” didim. Ol “Pek eyü deyüp edâ-yı salat itdikden sonra ben didim ki “Ben de, sen de bî-tâb olduk. Fasl virmemiz sabaha kalsın”. Ol dahi “Pek güzel, ammâ ‘Su uyur, düşmen uyumaz’ derler. İki çingirak çıkardı. Birini kendi kulagina ve birini benim kulagıma bend idüp ve başını benim sadrıma koyup yatdı. Sabah oldukda ba’de te’diyetü’s-salat yine güreş itdigimizde yine beni alt idince, o dünkü gün şehîd olan yigit yatdığı mahalliden hareket ve kıyâm ¹²² وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي

âyet-i kerîmesini kırâ’at iderek kâfirin üzerine hücum ve yanında olan seyf ile ol kâfiri katl idüp yine yerine yatdı” deyü nakl eyledi.

Fî nefsi’l-emr şühedâ hakkında olan âyât-ı kerîmât ve âsâr-ı nebeviyye muktezâsınca şühedâyâ bu merâtib çok degil ve sıhate akrebdir. Hattâ hadîs-i şerîfde vârid olmuştur ki: [25^a] Hakk te’âlâ şehidânı beş kerâmet ile mükerrerem kıldı.

Ehdehâ: ¹²³ عن جميع الانبياء عليهم السلام يقبض ارواهم ملك الموت وانا كذلك والشهيد يقبض الله ارواهم ol beş kerâmetin birisi cümle enbiânın ervâhını melekü’l-mevt hazretleri kabz ider. Resûl-i Ekrem *salla’llahû aleyhi ve’s-sellem* buyurdu: Benim dahi rûhum ol kabz ider. Şühedânın ervâhını Hakk te’âlâ hazretleri bilâ-vâsıta yed-i kudretiyle kabz ider.

¹²² “Allah yolunda öldürülenleri ölü saymayın, bilakis diridirler.” Al-i İmran, 3/ 169.

¹²³ “Bütün Peygamberlerin ruhları (canları) ölüm meleği tarafından alınır - benim ki de dahil-, şehitlerin ruhlarını ise Allah alır.”

Ve sâni'hâ: ¹²⁴ İkinci kerâmet budur ki: Enbiyâ enbiyâ fevt olduktan sonra gasl olunur. Ben dahi hem-cinân şehid ise gasl olunmazlar.

Ve sâlihâ: ¹²⁵ Üçüncü kerâmet cümle enbiyâ kefen kılınır. Ben dahi kefen kılınsam gerek. Şühedâ ise tekfin olunmaz.

Ve râbi'ahâ: ¹²⁶ Dördüncü kerâmet budur ki: Cemî' enbiyâyâ ba'de'l-mevt mevtâ tesmiye olunup bu ibâret anlara ıtlâk [25^b] olunur.

âyetinde bu med'âya işâret vardır. ¹²⁷ وَلَوْ لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أَحْيَاءُ وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ وَلَا تَقُ

Ve hâmisehâ: ¹²⁸ Beşinci kerâmet enbiyâ *salavâtü'llâhi aleyhîm* Kıyâmet Günü'nde bî-çâregân ve günâhkârâne şefâ'at iderler. Ben dahi iderim. Şehîd ise her rûz-ı firûzda şefâ'ate me'zûnlardır.

Kezâ fî kitâbü'l-mişkât ve fî'l-hadîs: ¹²⁹ ahbâr-ı sahîhatü'l-esânîdir. Bu haber-i sahîhde gelmiştir ki: Sultânü'l-enbiyâ buyurmuşlar: “Şühedâ için inde'llâh yedi haslet ve kerâmet vardır”. Bunun râvîsi Mikdâd'dır. Evvelki haslet bu kim: ¹³⁰ يا نبي يخفروا في أول قطرة من دم Bu haslet için inde'llâh yedi haslet ve kerâmet vardır. Bu haber-i sahîhde gelmiştir ki: Sultânü'l-enbiyâ buyurmuşlar: “Şühedâ için inde'llâh yedi haslet ve kerâmet vardır”. Bunun râvîsi Mikdâd'dır. Evvelki haslet bu kim: ¹³⁰ يا نبي يخفروا في أول قطرة من دم

¹³¹ مقعده في الجنة . İkinci haslet budur ki: [DERKENAR] [Cennetde makâmı gösterilüp görür.

¹³² ويجار من عذاب القبر . Üçüncü haslet budur ki: Azâb-ı kabrden şehîd korunur ve masûn u me'mûn olur. ¹³³ ويعمن من الفداء الاكبر . Dördüncü haslet budur ki: [Ezâ' ve ahvâli kıyâmetden me'mûne's-saha kılınur. ¹³⁴ [26^a] Beşinci haslet budur ki: Ser-i sa'âdetine tâc-ı vekâr nihâde kılınur ki: Anda olan yevâkut keranmâye dünyâ ve mâfihâdan bihterdir.

Altıncı haslet budur ki: ¹³⁵ ويزوج ستن وسبعين زوجة من الحور العين . Yetmiş iki hûrî şehîde tezvîc ve bahş olunur.

Yedinci haslet budur ki: ¹³⁶ ويشفع له سبعين من اقرباء Etbâ'ı ve akribâsından yetmiş kimesnenin şefâ'atine murahhas olup şefâ'ati anların hakkında indâllah makbûle olur.

[ŞEHİD OLMAK İÇİN GEREKLİ ON ŞART]

¹²⁴ “Peygamberler öldükten sonra yıkanır - ben de dâhil-, şehitler ise yıkanmazlar.”

¹²⁵ “Bütün peygamberler kefenlenirler - ben de dâhil-, ancak şehitler kefenlenmez.”

¹²⁶ “Peygamberler ölümle isimlendirilirler - ben de dâhil-, şehitler ise diridir.”

¹²⁷ “Allah yolunda öldürülenlere “Ölüler” demeyin, zira onlar diridirler, fakat siz farkında değilsiniz.” Bakara, 2/ 154. Ayetin aslı böyle olmakla birlikte, asıl metinde ayetin sonu “inde Rabbihim yerzikûn”(Anlamı: Onlar Rableri katında rızıklandırılırlar.) şeklinde yazılmış. Böyle bir ayet yok.

¹²⁸ “Peygamberler (as) kıyâmet günü şefaatte bulunur - benim ki de dahil-, şehitler ise her gün şefaatte bulunur”

¹²⁹ “Allah'ın katında şehitlerin yedi özelliği (hasleti) vardır.”

¹³⁰ İlk damla kanla günahlar bağışlanır”

¹³¹ “onun oturacağı yer cennettir.”

¹³² “kabir azabından korunur.”

¹³³ “En büyük korkudan güvendedir.”

¹³⁴ “Bir başa vakâr (ağırbaşlılık) tacının konulması dünyâ ve onun içindekilerden daha hayırlıdır.”

¹³⁵ “Yetmiş iki hûrî ile evlendirilir.”

¹³⁶ “Onun yetmiş akrabasına şefaate edilir”

Fast: Bu makāle-i safâ-bahşa gâzî olanlara ri'âyeti lâzım olan hasâil beyânındadır. Fakîh Ebû'l-Leys, *Tenbîhü'l-Gâfilin*'de bu gûne kahr-bâş gencîne-i beyân olur ki: Gazâ sevâbına nâ'il olmaga tâlib olan sa'âdet-mende vâcib ve lâzımdır ki: Bu şürût-ı aşereyi ri'âyet ve bu hisâl-i hamîde ile ittisâfa mübâderet vü müsâra'at ide.

Şart-ı evvel: Bu ki her hâlde rızâ-yı vâlideyn ri'âyetine takayyüd ile pes anlar hayâtta ise me'zûn olmak lâbüddür. Ve illâ âkkü'l-vâlideyn olur. *Kitab-ı Kâdîhân*'da harîr [26^b] tahrîre keşîde kılınmışdır ki: ولا يخرج الرجال الى الجهاد الى باذن والديه جميعا فإن اذن احدهما ولم يأذن الاخر لا ينبغي له ان يخرج بغير اذنها وله ان يخرج في طالب العلم اذا لم يكن السفر مخوفا¹³⁷

Sâniyen: Ceyyid-i zimmetinde olan hukûk-ı ilâhiyeyi edâ eyleye. Meselâ salât-ı mefrûza ve sâ'ir üzerine ale'l-fevr edâsı vâcib olan eşyâyı edâ ve erbâb-ı hukûk matlûbları olanlardan ve husûmetden istihlâl ide.

Sâlisen: Üzerine nafakaları vâcib ü lâzım olanlara avdet idince kâfi vü vâfi olacak mertebe ta'yîn ve îfâ itmek gerekdir.

Râbi'an: Sarf ve harc itdiği mâl vech-i halâldan iktisâb olunmuş ola.

Hâmisen: Sipahsâlar-ı ceyşe vele vâcib abden itâ'at ve inkıyâd üzerine ola. Hazret-i Resûl-i kevneyn ol kân-ı dehân-i mu'cize-âsârlarından gevher-nisâr olup buyurmuşlar ki:

اسمعوا واطيعوا وإن استعمل عليكم عبد حبش كان راس زبيب¹³⁸

Ya'nî vulâtinize ve seraskerinize umûr-ı meşrû'ada [27^a] itâ'at üzere olun. Egerçi üzerinize bir abd-i Habeşî dahî taraf-ı şehriyârîden mü'ekkel ve vâlî nasb olunursa ki başı zebîbe ise de hadîs-i aharda: ¹³⁹ عليك بالسمع والطاعة في عسر ويسر ومشتا ومكرح وعسر عليك¹³⁹ buyurmuşlardır. Ma'nâ-yı sa'âdet-nümûnu budur ki: Emîr-i ceyş ve vâlî-i vilâyete emr-i meşrû'ada hâlet-i fakr u gınâda ve tab'ına muvâfık ve mülâyim ve gayr-ı mülâyim olan eşyâra inkıyâd ve serfûrûluk eyle.

Sâdisen: Rufekâ ile hoş zindegânî eyleye. Ve her husûsda mecrûh ve bîmâr olanlara ri'âyet ve i'ânet ve hidmet idüp tek ve tenhâ mahall-i tehlikede bîkes komaya.

Sâbi'an: Gazâyâ zehâb ve îbâb esnâsında efrâd-ı âferîdeden bir ferdi rencîde ü remîde itmeye. Ale'l-husûs vedî'a-i Rabbü'l-âlemîn olan re'âyâ vü berâyâ tâ'ifesine zulm ü te'addî depesin urmaya.

Sâminen: Esnây-ı mukâtelede ve muhârebede vakt-i istifâf-ı sufûfda firâr itmeye. Zirâ firâr ani'r-rehf haramdır. Fukahâ-yı âlî-makâm *kesserehumullâh ilâ yevmi'l-kıyâme* [27^b] buyurmuşlardır ki: “Bir gâzînin yanında âlet-i harb oldukça iki pelîd-i anîd, ya'nî kâfir-i anîdeden firâr itmege ruhsât yoktur. Hod ki firâr ide ber-fehvâ-yı kelâm-ı Rabbü'l-âlemîn:

¹³⁷ “Bir adam -eğer ebeveyninden biri izin verir diğeri vermezse- ebeveyninin ikisinin de ortak izni olmadan cihâda çıkarılmaz. Bu ancak savaştan korkulmadıkça ilim için yapılır.”

¹³⁸ “Habeşli bir köle (bile) sizin başınıza komutan olsa onu dinleyin ve ona itaat edin.”

¹³⁹ “Zorluk ve kolaylık anında, iyilik ve kötülük anında (komutanı) dinle ve itaat ona et.”

140 . مَنْ هُجِّهَتْ وَيُسَّ الْمَصِيرُ يُؤْلَهُمْ وَيَوْمَئِذٍ دُبْرُهُ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّزًا إِلَى فِتْنَةٍ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِّنَ اللَّهِ وَمَأْوَا¹⁴⁰ Ol fâr olan gadab-ı ilâhiye mahzar olup menzil-i me'vâsı cehennem olur.”

Tâsi'an: Gazâyâ rızâen lillâh azîmet idüp garaz-ı cem'-i hutâm-ı dünyâ olmaya. Ancak murâd ve maksûdu izz-i 'ilâ-yı dîn ve hıfz u hırâset-i diyâr-ı müslimîn ve kahr-ı kâfirîn-i hâsirîn ola.

Âşiren: Mâl-ı ganâimden tenkîl-i 'âmm olmadıkça kabûl-i iktisâm beyne'l-kanaimin kendü nefsi için bir nesne olmaya. Zirâ hıyânet olmuş olur. Tenkil-i 'ammın meşru'ıyyeti keferenin diyâr-ı ve hıtalârında ikendir. Ba'de'l-hurûc tenfil ancak humsda mu'teberdir. Me'kûlâtı ve meşrûbât makûlesin kable'l kısmı ahz ve mezkûbât ve eslihâ makûlesin isti'mâl itmek zarûret zamânında kable'l-kâme tecviz olunmuştur.

[28^a] EL-BÂBÜ'S-SÂNÎ

Fî Keyfiyet-i Tertîbi'l-Asâkir

Evvelâ ma'lûm ola ki bâlâda tasdîr olundugu üzere ricâl-i devlet-i 'aliyye müdârât-ı dâ'ire-i Devlet-i 'aliyye olmalarıyla kusûr ve kûsûr husûsunda ve ma'rifetu'llâh bâbındadır. Ve anları manzûr-ı Rabbi'l-âlemîn olup yeni bayagı âdemler gibi olmayup¹⁴¹ حسنات الابرار سيئة المقربين¹⁴¹ mazmûnunda sevâb ve ikâb husûsunda efrad-ı nâsdan fark-ı 'azîmleri olup ve Hâk te'âlâ nusreti anların derûn-ı sâhîh ve i'tikâdî pâklarına nazar olunacağı ve oldukca efrâd-ı nâssın ednâ kusûrlarına nazar olunmayacağı bedidârdır.

Binâ'en 'aleyh: Evvelâ anlara umûr-ı sefîrede tekaddümü elzemi vâhim olan **müşâveredir**. Zîrâ Cenâb-ı Hâk¹⁴² وشاورهم في الأمر¹⁴² buyurmuştur. Kadı Beydâvî beyyeda'llahu vechehu bu âyet-i kerîmede müşâveresi emr olunan emrden murâd emr-i harâbdır deyü tasrîh eyledi

¹⁴³ وما خاب من استشار¹⁴³ mîsdâkınca bereket-i âzîmesi aklen ve naklen ve müşâhadeten tahkîk olunmuştur.

Aleyhi's-selâtü ve's-selâm [28^b] gazâvâtdan birinde konak olmak üzere nüzûl eyledikde sahâbe-i güzînden Mu'az bin Cebel *radiyala'llâhu te'âlâ anhu* hazretleri irüşüp buyurmuş ki:

ونزولك ههنا بوحى ام بريء ان كان بوحى فسمعنا واطعنا وان كان بريء فرينا ننزيل بعيد هذا المحل ونجعل ماء ورانا

حتى لا يصلح عدو الى الماء¹⁴⁴

Ya'nî “Yâ Resûl, bu mahalle nüzûlünüz vahy ile mi yohsa re'y ile mi? Eger vahy ile ise semi'nâ ve et'anâ. Ve eger re'y ile ise bunda re'y ilerüde fülân mahalle nüzûl idüp ve suyu ardımıza

¹⁴⁰ “Tekrar savaşmak için bir tarafa çekilmek veya bir başka topluluğa katılmak maksadı dışında, o gün arkasını düşmana dönen kimse Allah'dan bir gazaba uğramış olur. Onun varacağı yer cehennemdir. Ne kötü bir dönüşür!” el- Enfal, 8/ 16.

¹⁴¹ “İyi kimselerin (ebrâr) iyilikleri (Allah'a) yakın kılınan kimseler için kötülük kabilindendir.”

¹⁴² “İş hakkında onlara danış” Al-i İmran, 3/ 159.

¹⁴³ “İstişare eden (danışan) başarısız olmaz”

¹⁴⁴ “(Ey Allah'ın Resulü) bu görüşün ile ilgili sana bir vahiy mi inmiştir! Yoksa kendi görüşün müdür? Eger vahiy inmişse onu dinler ve itaat ederiz. Eger kendi görüşünüzse doğru olan buradan uzakta bir yerde bulunmamızdır ki suyu tutup susuzluğumuzu giderelim ve düşmanda ona ulaşmasını.”

alup düşmana su aldırmamaktır”. Aleyhi’s-salâtü ve’s-selâm sözünü kabûl idüp, öyle itdi. Var kıyâs iyle.

Aleyhi’s-salâtü ve’s-selâm akl-ı âmme-i âlem ve musâhibi Cibrîl-i Emîn iken böyle nice husûsda ashâb ile müşâvere idüp hak kangı tarafda ise ânı kabûl buyururlar idi. Kaldı ki müşâverede maksûd ancak hakkın zuhûru olmaktadır. Yohsa söz benim olsun deyü enânîyyet sadedinde kendi hâtırâsını [29^a] tervîc kasdıyla mu‘âraza ve âharın kelâmını tahti’e itmede nefsânîyyet itmek âkıbet-endîşlik degildir, hatâ-yı mahzıdır. Ne‘ûzu billâh fesâd-ı ‘azîmeye mü’eddîdir. Hattâ adâb-ı bahsde mübâhese esnâsında sınıp hasmın yedinde zuhûrunu isterler. Garazları ancak emr-i sevâbın zuhûrudur. Yohsa cerbeze ile nefsânîyyet itmek degildir. Hattâ garaz izhâr-ı hak olmazsa münâzara-i bahsden matrûd olur. Husûsâ ki hatâsı ne‘ûzu billâh âmmeye şâmil ve sârî olan sefer-i nusret eserde müşâvere bâbında olmuş ola.

Sânîha: Selefde ba‘zı hulefâ içün bin akıllı ve bin kalbi vâir idi dirler. Bir zâtta ise

¹⁴⁵ وما جعلنا لرجال من قلبين في جوف ¹⁴⁵ müfâdınca iki kalb olmaz.

Aslı budur ki: Bir emr-i mühimm zuhûrunda mu‘tekadı olan ricâlden her birine gizlüce sırrâne olmak üzere ve gûyâ o sırrı andan gayri kimse bilmemek üzere istifsâr idermiş. Ol dahi pâdişâh ancak bana i‘timâd idüp ve beni cümleden hayr-hâh bilüp benden istifsâr itdi deyü. Garaz ve bugzdan [29^b] ârî aklı erdigi rütbe hakkı tettebbu‘ ve vâsıl olduğu sûreti yazup gönderir. Âharlarının dahi her biri tahkîki olan sûreti yazup gönderirler. Ba‘de cümlesine nazar ider. Ekser elbetde bir sûretde tevâfuk iderler. Ol dahi ol ekserin zâhib olduğu sûret ile amel itdikde hâricde istihsân¹⁴⁶ olunmagla pâdişâhın bin akıllı ve bin kalbi vardır dirler idi. Fî nefsu’l-emr agrâz muhâlata itmeyecek bir sûret-i müstahsenedir. Hakk Te‘âlâ şevketlü ûlü’n-ni‘am âlem efendimize tevfiât-ı aliyyesin refik eyleye. Âmîn, bi-hurmet-i Seyyidi’l-mürselîn!

Sânîyâ: Müşâvere zımnında ba‘de’l-ittifâk ¹⁴⁷ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ âyet-i celîlenin işârâtı üzere ve dahi ¹⁴⁸ وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ ve dahi ¹⁴⁹ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا وَمَا يُمْسِكُ فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِنْ ¹⁵⁰ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَنْ تَزُولَا وَلَكِنْ زَالَتَا إِنْ أُمْسِكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِّنْ بَعْدِهِ إِنَّ اللَّهَ يُمْسِكُ Ve dahi ¹⁵⁰ بَعْدِهِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ يَفْتَحُ مَا ¹⁵⁰ ayât-i celîlenin müfâdı üzere bu kârâne-i [30^a] azîmü’l-bünyâda mutasarrıf-ı hakîki mâlikü’l-mülk zü’l-celâl ve’l-ikrâm olan zât ecell ü a‘lâ olup âmme-i ibâda inâyet-i Sübhâniyyesi ta‘allukıyla pâdişâh-ı âlem-penâh olan halîfe-i rûy-i zemîni zü’llü’z-zılın zıllı gibi kılup umûr-ı Samedâniyesini ânın yedi müsebbbesiyle idâre eyledigini bilüp ve pâdişâha kulluk fî’l-hakîka Allah’a kulluktur. Ve

¹⁴⁵ Asıl metinde; “Biz hiçbir insanın göğsünde iki kalp yaratmadık.” Şeklinde yazılı olsa da âyetin aslı şöyledir: “Allah, hiçbir insanın göğsünde iki kalp yaratmamıştır” Ahzab, 33/ 4.

¹⁴⁶ İstihsân: Güzel görme

¹⁴⁷ “Attuğın zaman da sen atmamıştın, fakat Allah atmıştı.” el- Enfal, 8/ 17.

¹⁴⁸ “Oysa sizi de, yonttuklarınızı da Allah yaratmıştır.” es- Saffat, 37/ 96.

¹⁴⁹ “Allah’ın insanlara verdiği rahmeti önleyebilecek yoktur. O’nun önlediğini de ardından salıverecek yoktur. O, güçlüdür, Hâkim’dir.” Fatır, 35/ 2.

¹⁵⁰ “Doğrusu, zeval bulmasın diye gökleri ve yeri tutan Allah’tır. Eğer onlar zevale uğrarsa O’ndan başka, and olsun ki onları kimse tutamaz. O, şüphesiz Halim’dir, bağışlayandır.” Fatır, 35/ 41.

ânın emrinde istikâmet üzere hareket Hüdâ-yı Lâ-yezâlin emr ve hükmünde istikâmetdir deyüp o emr-i ilâhiyye ve tevhi-i sübhâniyyeden ihtirâdan sonra bi'l-ittifâ-yı tahsîl rızâ-yı Rabbi'l-âlemîn içün pâdişâhın rızâ-yı hümayûnunu tahsîle mübâderet ve tedbîr-i umûrunda li'llah muvâzebet ve devlet-i asıl vaz'ında idâreye mübâşeret vü müdâvemet itmelüdür.

Sâlisâ: Askerin bellü başlusı zabt u rapta kâdir, belki defe'ât ile sefer seferlemiş umûr-dîde hayr-hâh-ı devlet hak üzere hareket ider kimseler olup, sâyesinde âsûde oldukları devleti kayırıp nefer kuvvetiyle ez-cân u dil dostuna dost, düşmanına düşman olup [30^b] eslâfın harekât-ı müstahsenesini pîş-nihâd idüp i'lâ-yı kelimetu'llâh bâbında sarf-ı makdûr ve bezl-i cehd-i nâ-mahsûr ile pâdişâha itâ'at Hüdâ-yı Lâ-yezâle itâ'atin aynı oldugunu bilüp istikâmet üzere hareket ider âdemler olmaludur. Bu böyle.

Gelelüm asker-i zafer-eserin keyfiyet-i tertîbine.

Evvelâ: Ma'lûm ola ki, beyt-i saltanat-ı sermediyyenin dört rûkn-i rekîni vardır. Erkân-ı a'zâmı leşker-i yeniçeriyândır, hizbu'llâhdır. Erbâb-ı hakâ'ik ve ashâb-ı mükâşefe bu tâ'ife-i celîle.¹⁵¹ *وَإِنَّ الْغَالِيُونَ لَهُمْ جُنْدَنَا* celîlesi işâretine mazharlardır didiler.

Bir rûknü dahi atlu askeri asker-i sipâh ve silâhdardır. Bu tâ'ife-i cemîle dahi¹⁵² *هُوَ الَّذِي آتَاكَ بِصَرْهٍ وَبِالْمُؤْمِنِينَ* kerîmesi telmîhine mecâldir dediler. Bir rûknü dahi leşker-i topçuyândır.¹⁵³ *وَأَعِزُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ* âyet-i azîmenin tenbîhine mazharlardır didiler.

Ve bir rûknü dahi leşker-i cebeciyândır¹⁵⁴ *حُذُوا حِذْرَكُمْ* âyet-i kerîmesinin fehvâ-yı hakîkât ihtivâsı işâretine mazharlardır [31^a] didiler. Hâsılı, kıvâm-ı beden nice ahlât-ı erba'a ve erkân-ı kuvâ ile bâkî ise kıvâm-ı devlet dahi bu esnâf-ı erba'a ve a'yân ile dir. Ve sıhhat-i beden nice ahlâtın i'tidâline menût ise nizâm-ı cem'iyet-i devlet dahi esnâf-ı erba'a-i mezkûrenin i'tidâline menûtdur. Egerçi müşebbeh ve müşebbehün-bihden her birinde i'tidâl-i hakîki bulunmak pek güçdür. Ammâ inhirâf dahi sıhhat-i beden ve inhilâl-i şîrâze-i nizâm-ı cem'iyet olacak kadar olmamaludur. Ya'nî, dâ'imâ ukelâ-yı eslâfın tertîbât-ı müstahseneleriyle himye itmeleridür.

Ve ber-muktezâ-yı vakt ü zamân bu asâkirin levâzımına ve umûr-ı mühime-i seferiyyesine evlâdın levâzım-ı zarûriyyesine takayyüd ve ihtimâm olundugu gibi takayyüd ü ihtimâm olunmaludur. Zîrâ *Sahîh-i Müslim*'de vâki' bir hadîs-i şerîfde beyân olunmuşdur ki: Resûl-i Ekrem nebiyy-i muhterem *sallallahu te'âlâ aleyhi ve's-sellem* hazretleri Mu'az bin Cebel hazretlerine buyurmuşlar ki: "Yâ Mu'az, Allahu 'azîmü's-şânın kul üzerinde hakkı var. Kulun dahi [31^b] Allah üzerinde hakkı var bilür misin?" didi. Mu'az hazretleri dahi "Allah ve Resûluhü e'alem" didi. Aleyhi's-selâtu ve's-selâm buyurdu ki: "Allah'ın kulun üzerinde hakkı, kendüyi birleyüp şirk

¹⁵¹ "Bizim ordumuz şüphesiz üstün gelecektir." Saffat, 37/ 173.

¹⁵² "O ki, yardımıyla seni ve mü'minleri destekledi." Enfal, 8/ 62.

¹⁵³ "Onlara karşı" Enfal, 8/ 60.

¹⁵⁴ "Tedbirinizi alın," Nisa, 4/ 71.

koşmamaktır. Kulun dahi Allah üzerinde hakkı müşrik olmadukda cehenneme koymamaktır” deyü buyurdu.

Buna binâ’en erbâb-ı hakâyık didiler ki; pâdişâh dahi mücellâ-yı tecelliyât-ı Celâliyye ve Cemâliyye-i Rabbi’l-âlemîn olmanın kul üzerinde hakkı var. Ve kulun dahi pâdişâh-ı âlem-penâh üzerinde hakkı var. Pâdişâhın kullar üzerinde hakkı sadâkat ve istikâmet ile dostuna dost ve düşmanına düşman olup, li’llâhi fi’llâh yekdil ü yekcihet elbirliğiyle a’dâ-yı dini kahr u tedmîr ve i’lâ-yı kelimetu’llâh ve def’ü ref’-i şirk ü küfr kasdıyla havza-i pâdişâhiyi muhâfaza ve belki memleket-i küffârı baydâ-ı İslâmiyye’ye ilhâk eyleye. Kulun dahi pâdişâh üzerinde hakkı budur ki, vech-i meşrûh üzere azîmetleri müteferride olan kullarına şefkat ü merhamet [32^a] ve levâzımât-ı seferiyyelerini ola geldiği üzere ber-vech-i etemm rû’yet ve inâyet buyurup habl-i metîn-i “*El- insân abidü’l-ihsân*”¹⁵⁵ mazmûnuna rabt ve râbita-i nevâziş ile zabt eylemekdir.

Hâsıl-ı kelâm, asâkir-i mansûre-i mezkûre ez-kadîm hükümet üzerine müretteb ve ukalâ tanzimiyle munazzım-ı umde-i asâkir-i İslâm olmagla evvel bâ evvel anları ehliyle, ba’de’l-müşâvere öteden berü ola gelen ve anların göre geldikleri tertîbât-ı kadîmeye ri’âyet iderek tertîb ve tanzîm ba’dehu Rûmili eyâleti askeri öteden berü müşâvereyi ma’lûm olmagla anların dahi umûr ve husûsunda iktizâsına göre mu’âvenet ü muzâheret itmelüdür. Ya’nî bu asker öteden berü hîdemât-ı Devlet-i aliyyede ez-cân ü dil sa’y u himmet ve tekâsül itmeyüp her dem pâ-der-rikâbdır. Ammâ biraz müddetden berü tîmârları hârice virildiginden serrişte-i nizâmları bi mikdâr hâlel pezîr olmuştur. Ancak bir daha hârice virilmemek üzere der’uhde olunsa, nizâm-ı [32^b] kadimleri bulunsa çok işe yararlar.

Bunlarda bir keyfiyyet var, şöyle ki: Meselâ, birisi yüz elli guruşluk bir tîmâra mutasarrıf olur. Ancak âbâ vü ecdâdından müntakıl olmagla mutasarrıf olduğu karye yigitleri aban an cedd ânı begleri ve begzâdeleri makâmında add idüp umûr u husûsunda husûsen sefer vukû’unda mu’âvenet-i külliyyeleri ve belki istishâb-ı zehâ’ir ile mürâfakatlari olduğu Belgrad senesi bi’l-fi’il meşhûdumuz olmuştur. Ammâ bu tîmâr hârice virildikde bu keyfiyyet fevt olur. Binâen-aleyh evlâdı yogısa tîmâr akrabasına virilüp fevt olan tîmâr sipâhîsinin ke’l-evvel dâ’iresi şen olmak husûsunda takayyüd olunsa eski nizâm takarrür idecegi bedîdârdır. Ve eslâfdan çok kerre öyle itdiler. Hattâ Girid cezîresinde Hanya kal’ası muhâsarasına me’mûr olan Gâzî Yusuf Paşa Hanya kal’asını öylelik ile feth eyledi deyü *Hanya Fethi Târîh*’inde gördüm. Hâsılı, i’tinâ idecek bir asker-i nusret-[33^a] eserdir. Ve Rûmili yigitleri içinden bayrak açılmak pek hoşdur. Lâkin her bayragın altında olanlar bayrak agasının kendi kasabasından yazılmak üzere tenbîh olunsa firâr ani’r-rehif olmamda çok lûtfu vardır. Mukaddemâ Belgrad senesi öyle itdiler. Ve çok lûtfu meşhûdumuz olmuştur. Hisarcık muhârebesinde Abdî Paşa-oglu Ali Paşa merhûm Rûmili beglerbegisi gice ile şebihûn iden Nemçe

¹⁵⁵ İnsan ihsanın kölesidir.

askerini derhâl anlar ile izleri üzere çevirdi. Ba'de sancag-ı şerîfe irişüp kefer-i melâ'îni tu'me-i şîr-i şimşîr itdiler. Hâsılı, bir gayretlü askerdir. Husûsâ yayası pek cengâverdir. Kaldı ki, Bosna askeri ehl-i gazâ, gayretlü bir askerdir. Ancak Bosna matmâh-ı nazar-ı küffâr olmagla andan asker ihrâcı mülâhaza ile olmaludur. O câbını pek boş koymak olmaz. Hattâ kırk tokuz târîhinde andan on iki bin mu'tenâ asker Moskov muhârebesi tarafına alınmasıyla Nemçe hareketinde egerçi li'llâhii'l-hamd [33^b] ve'l-mennihi gayret ü hamîyyet ile küffâr-ı hâksâr tu'me-i nâr-ı sakar oldu. Ammâ pek hâtır-nâk idi. Ve o asker beri tarafda dahi i'mâl olunmayup bî-vech itlâf olundu.

Gerek andan ve gerek Anadolu'dan binbaşılar nasb olunursa öte berü kavmi beyninde mu'teber söz nâfiz, nâm ü şân sâhibi zabt u rabta muktedir devlet ma'lûmu kimseler olmaludur ki, kendüye taraf-ı saltanatdan cem'-i asker için virülen atıyyeyi sarf ile işe yarar benâm leşker-i zafer-eseri cem' eyleye. Zîrâ külli amelin ricâl bu bin başılık maslahatı ya'ni askeri zabt u rabt husûsı pek güçler gücüdür. Ana gerçekden rûtbeli şec'î vü bahâdır âdem olmaludur. Ve yine takayyüd ve tecessüs olunup taksîrât iderse âhara ibret itmelüdür. Ve re'âyâ vü berâyâyı rencîde olunmakdan kemâl mertebe ihtirâz için her binbaşı yüzbaşılar ve onbaşılar nasb iylese yüzbaşılar ve onbaşılar kendi hükümlerinde olanları zabta eshel olunmagla def'-i mezâlimde [34^a] bir tertîb ahsen olur. Ve belki küffâr-ı hak-sâr üzerine azîmetleri ancak i'lâ-yı kelimetullâh ve muhafazâ-i diyâr-ı İslâmiyye için fi'llâh olduğunu ifhâm ve sünnet-i seniyye-i Muhammediyye olan cemâ'at ile namâz kılmayı tefhîm ider ve kılar.

Her binbaşı bir okur yazar âdem istishâbından lâbüddür ki; fi nefsi'l-emr kendülere usûl-i dîni tefehhümden sonra; Ebû Hureyre, *radiya'llahu te'âlâ anhu* hazretlerinden mervî olup zabt olan kimseye itâ'at ile emrine muhâlefet itmek askere ve cümleye vâcib ü lâzım olduğunu mutazammın hadîs-i şerîf-i müberret-redifin ma'nâsın kendülere pey-ender-pey tefhîm eyleye.

Hadîs-i şerîf budur: *من اطاع الله ومن اطاع امير فقد اطاعني ومن عصاني فقد عصى الله ومن عصى امرى فقد عصاني* ¹⁵⁶ hâsılı ma'nâ: “Emîrime itâ'at ve isyân bana itâ'at ve isyândır. Bana itâ'at ve isyân Allahıma itâ'at ve isyândır. Ve muktezâ-yı vakt ü hâle göre re'y ve firâsete muhâlif sâbitde bir sûret-i asker erbâb-ı [34^b] dirâyetinden birinin meşhûdu olursa li'llâh fi'llâh edebâne ânı zâbite tefhîm lâzım olduğunu ve zâbite dahi askerden biri taksîrât itdikde taksîrât iden kimsenin hâl ve şânına münâsib ta'zîr ile ta'zîr lâzım olduğunu ve zâbite i'mâl-i askerde ve her husûsda gîlzet itmeden hazer itmegi zîrâ Bârî-i Te'âlâ buyurdu: ¹⁵⁷ *فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لَئِنَّ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ* ¹⁵⁸ buyurdu. Ya'nî ; “Yâ Muhammed ! Sen eger galîzü'l-kalb olup rahmet-i Hakk ile leyyinü'd-tab' olmaya idin halk senin yanından tagulurlar idi” ¹⁵⁸. Ve bu hâdis-i şerîfin mefhûmunu dahi askerin

¹⁵⁶ “Bana itaat eden Allah'a itaat etmiş olur; benim emîrime (komutan) itaat eden bana itaat etmiş olur. Bana isyan eden Allah'a isyan etmiş olur; benim emîrime (komutan) isyan eden bana isyan etmiş olur.”

¹⁵⁷ “Allah'ın rahmetinden dolayı, sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba ve katı kalbli olsaydın, şüphesiz etrafından dağılır giderlerdi.” Al-i İmrân, 3/ 159.

¹⁵⁸ Hadisin anlamını müellif bizzat kendisi veriyor.

kulagina koya. Aleyhü's-selâm buyurdu: ¹⁵⁹ انحوا جيوشكم عن الفساد “Askerinizi fesâd itmeden nehy idin”¹⁶⁰. ¹⁶¹ zîrâ “Hiçbir asker ifsâd itmedi. İllâ Hakk Te‘âlâ anlara rihleti taslît eyledi”. ¹⁶² “askerinizi hıyânet itmeden nehy ü men‘ iden” وعنه جيوشكم عن القلول ¹⁶³ [35^a] فإنه ما قلّ جيش فدوا الا Zirâ “Hiçbir asker hıyânet itmedi, illâ Hakk te‘âlâ anların derûnuna korku taslît eyledi. ¹⁶⁴ وانه جيوشكم عن الزيناء “askerinizi zinâ itmeden nehy ü men‘ idin”. ¹⁶⁵ zîrâ “bir kavm zinâ itmedi illâ Hakk te‘âlâ anlara vebâ taslît eyledi”. Ebû'd-Derdâ *radiyallahu te‘âlâ anhu* hazretleri اعملوا عمل صلح قبل غزو فإن ما تقاتلون “Siz gazâdan evvel amel-i sâlih işleyin. Zîrâ siz ne gûne amel idersiniz, o amel ile mukâtele idersiniz. Hayr ise o amel nusret ider, şerr ise o amel senin aleyhine olup inkisârına bâ‘is olur” didigini dahi ifâde eyleye. Ve dahi Bârî te‘âlâ’nın: ¹⁶⁷ وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ âyetinin mefhûmunu dahi ifâde eyleye. Ya‘nî “İtâ‘atı’llâhda sabr iden ve a‘dâ-i Allah’a müsâbere iden ve fî sebîli’llâh ribât idin, ya‘nî muhâfaza-i diyâr-ı İslâmiyye olacak [35^b] mahallde turun. Ve Allah’dan korkun. Ola ki felâh ve selâmet bulasız” deyü tefhîm eyleye. Zîrâ cehl mahz-ı akîm ve vahîmdir. Dîn ugrına kendüğünü ve hidmet itdiği dînin şerâ‘itini bilmeyen ne işe yarar. Gazâ vü cihâda giden elbetde icmâlen hidmet itdiği dîn neydidin bilmelüdür ki, o dînin sâhibi âna yardım eyleye. Heman Hakk te‘âlâ cümlemizi îkâz eyleye. Zîrâ echel pek râygân oldu. Hakk te‘âlâ buyurdu: ¹⁶⁸ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ Ya‘nî, “Ben ins ü cinni ancak benim vahdâniyyet-i zâtımı ve sıfât-ı subûtiyye ve sülbiyyemi bilüp âna göre bana kulluk itsünler deyü halk iyledüm” deyü buyurdu. Ortalıkda ise o dereden su alur katı azdır. Hakk te‘âlâ cümlemize basîret ihsân eyleye!

Fasl: el-Ceyşü’l-hamîs ma‘lûm olup tertîbine takayyüd ve ihtimâm olunması elzem-i levâzımdan olan keyfiyetin biri dahi budur ki: Eslâfdan menkûl ve ez-kadîm ola geldiği üzere hîn-i mukâbeleda [36^a] asker-i zafer-eser beş bölük olmalıdır. Hattâ allâme Buseyrî *Kasîde-i Bürde*’sinde

يجر بحر خمس فوق صابحة

يرمى بموج من الابطال ملتطم¹⁶⁹

¹⁵⁹ “Askerlerinizi bozgunculuktan alıkoyun”

¹⁶⁰ Hadisin anlamını müellif bizzat kendisi veriyor.

¹⁶¹ “Bozgunculuk yapan orduyu Allah, zahmetli yolculuklara mecbur bırakır.”

¹⁶² Ordularınızı kin ve gazezden menedin”

¹⁶³ “Kin ve gazez gösterip de Allah’ın kalplerine korku salmadığı hiçbir ordu yoktur.”

¹⁶⁴ “Ordularınızı zinadan menedin”

¹⁶⁵ “Zina edip de Allah’ın kendilerine vebâyı musallat kılmadığı hiçbir ordu yoktur.”

¹⁶⁶ “Gazadan önce sâlih amel işleyin çünkü amellerinizle savaşıacaksınız”

¹⁶⁷ “Ey inananlar! Sabredin, düşmanlarınızdan daha sabırlı olun, cihada hazır bulunun, Allah’a karşı gelmekten sakının ki başarıya erişebilirsiniz.” Al-i İmran, 3/ 200.

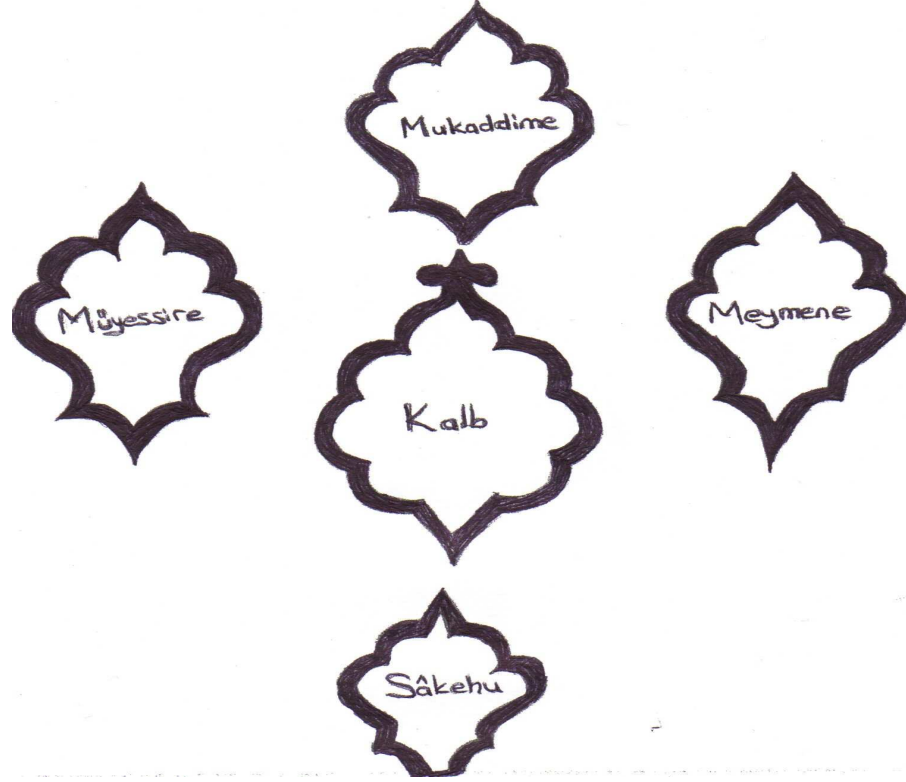
¹⁶⁸ “Cinleri ve insanları ancak Bana kulluk etmeleri için yaratmışımdır.” Zariyat, 51/ 56.

¹⁶⁹ Kaside-i Bürde’nin 123. Beyti. Tercümesi : “Din-i Mübin, süratle giden atlar üzerindeki asker deryası, peşpeşe akan kahramanları düşman üzerine, dalgalar gibi atar.” Muhammed b. Said el Bûsirî, Kaside-i Bürde Tercüme ve Şerhi, mütercim ve şarihi; Abidin Paşa, sadeleştiren; Ömer Faruk Harman, Gençlik Basımevi, İstanbul 1977, s. 125–126.

de vâkı‘ olan hamîsden murâd beş bölük olan leşker mürettebdir. O ki; mukaddime ve cenâheyn ve kalb ve sâkedir. Ve *aleyhi’s-salavat ve’s-selâm* o tertîb-i müstahsene ri‘âyet-i seniyyeleri muktezâsıdır ki; Hayber kal‘asını muhâsara buyurduklarında ahâlisi hîn-i sabâh ceyš-i İslâmı Hayber havlinde görünce “Muhammed, vâllahi ve’l-hamîs” didiler. Mustafa ber-kâfirân derya-yı leşker ber-keşîd mevc ân deryâ dilirân ulu be’s-i şedîd”. Bunun tafsîli budur ki: Heyet-i leşker-i zafer-eser şâhine benzer. Şâhinin re’s ve zenb ve kalb ve cenâheyni olduğu gibi hey’et-i askerinin dahi öyle olmalıdır. Ya’nî re’s-i ceyš makâmında piyâde ve süvârî ve top ve cebehehâne ile mu’tenâ müdebbir başbuguyla ilerüde mukaddime ve çarha ta’bir olunur bir tertîb leşker gitmelüdür. Ve mahalline göre andan girü cenâheyn makâmında meymene vü meysere itlâk [36^b] olunur yine başbuguyla ve mükemmel topu ve cebehânesiyle sağda ve solda birer leşker-i zafer-eser tertîb olunmalıdır. Ve âna gerüde seraskeri ve etrâfı muhâfaza için bu gûne tertîb dahi olmalıdır ki âna sâka itlâk olunur ve serasker-i azîm orta yerde sâkaya karîb bir mahalde mükemmel takımıyla olmalıdır ki, ana kalb itlâk olunur. Ve iktizâsına göre cümleyi i‘mâl eyleye. Ve hîn-i muhârebede mukaddime muhârebe iderken cenâheyn, ya’nî meymene ve meysere yerinden hareket itmemelüdür. Ya’nî iktizâsına göre göz- kulag olup sağdan hamle iktizâ iderse, sol yerinden kımuldamaya, soldan iktizâ iderse sağ yerinden kımuldamaya. Hâsılı serasker-i celilü’ş-şân vaz‘-ı şatrancî üzere hakîmâne ve âkılâne ve müdebbirâne ber muktezâ-yı sahrâ-yı muhârebe ve kefer-i li’âmın yürüyüşünü hendeseye alarak ve Hakk te‘âlâ’dan makâm-ı recâda celâdet ve şecâ‘at sûretin göstererek ve ne‘ûzu bi’llâh hilâf tarafını kat‘â hâtıra [37^a] getürmeyerek ancak gâlib-i mutlak olmasını inâyet-i Bârî ile azîmet ve himmet iderek olduğu mahalliden ki kalbdır, i‘mâl eyleye.

Sânîha: Hazreti Ali, *radiya’llahu te’âlâ anh* hazretlerine ashâb-ı güzînden biri sû’al itmiş ki: “Ne garîbdır bizler düşmana hamle ideriz. Gâh ölür ve gâh öldürürüz. Sen hamle idersin, ölmezsin. Elbetde öldürürsün, bunun aslı nedir?” Anlar dahi cevâb-ı bâ-sevâb buyurmuşlar ki: “Siz düşmana ya ölür, ya öldürürüz deyü hamle idersiz, iş öyle olur. Ben ise elbetde öldürürüm deyü hamle iderim, öyle olur.”¹⁷⁰ *انما الاعمال بالنيات* mefhûmunu buyurmuşlar. Kaldı ki; bu tertîbden fâ’ide budur ki: Tâ’ifenin biri ne‘ûzu bi’llâh bahtılık ve yâhûd tâb-âver olmayup girüldikde âhare sirâyet itmeyüp ter ü tâze dinç oldukları hâlde hamle idüp perîşânlık olmamaga sebep-i kavîdir. Lâkin ilerüde ya’nî mukaddimedeki olan başbug cerî cesûr [37^b] ve müdebbir vezîr-i dilîr olmak elzem-i levâzımdandır. Zîrâ ceyš-i hamîsin seri tarafıdır. Çok basîret-i kâmileye muhtâcdır. Hakk celle şâne hazretleri tevfikın refîk idüp asker-i İslâmı esbâb-ı zâhire-i müstahsene-i tehiyye ile mansûr u muzaffer ve a’dâ-yı dîni perîşân ve makhûr ve müdemmir eyleyüp ashâb-ı tevhîd ve erbâb-ı temcîdi âmmet-i kâffete mesrûr ve mehbûr eyleye. Âmîn! Âmîn! Âmîn! Nercû yâ Rabbü’l-ehlü’t-tevhîdü’t-tâmîn!

¹⁷⁰ “Ameller niyetlere göre değerlendirilir.”

[38^a] **Lâyiha** : Bu mahalli tahrîr iderken hâtırına hutûr eyledi. Fi'l-asl Allahümme e'alem¹⁷¹ yeniçeri ocağı tarafından zenberekci ya'nî deve üzerinde mahsûs yapılmış top i'mâl ider ma'rifetlü kimseler tertîbi var idi. Acabâ yine o tertîb var mı, yok mu? Yoğise ânın tertîbi dahi ehemmi mühimmedendir. Gaflet olunmamaludur. Fâ'ide-i azîmesi zâhirdir.

Fasl: Kadı Beyzâvi *beyyaza'llâhu vechehu*:¹⁷² *مَوَاعِدُوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ* âyet-i kerîmesinde ihzârı emr olunan kuvvetden murâd okdur deyü beyân eyledi. O takdîrce muhârebe vaktinde ok ihzâr idüp atmak me'mûriyeti nass-ı celîl ile sâbit olmuş olur. Ve Aleyhi's-selâtu ve's-selâm, Sa'd bin Vakkâs hazretlerine:¹⁷³ *يا ارم يا وقاص فداك ابي وامي* deyü buyurmuşlar. Hattâ bu ta'bîr Sa'd bin Vakkâs hazretlerinden gayri bir kimseye itlâk buyurdıkları yoktur deyü rivâyet iderler.

Ve bir rivâyetde: Aleyhi's-salâvatü ve's-selâm ok remy idenlerin yanlarına varup selâm virmemişler. Virmemenin [38^b] aslı kendülerinden su'âl olundukda: "Ok atanlar namâzda turmaları gibidir. Namâzda olana selâm virilmez" deyü buyurmuşlardır. Ve Kütüb-i Mu'tebere'de havâss-ı kesîresi yazılmışdır.

¹⁷¹ Allahu e'alem: En iyisini, doğrusunu Allah bilir.

¹⁷² "Onlara karşı gücünüz yettiği kadar..." Enfal, 8/ 60.

¹⁷³ "At (oku) ey Vakkas, anam babam sana feda olsun"

Ez-cümle; düşmana isâbetinde tehallûf iylemez ve isâbeti ekall-i kalîl ise de düşmanı elbetde te'sir idüp ihlâk ider. Hezâr tecrübesi menkûldür.

Hâsılı, bereket-i azîmesini beyâna havsala-i kalem mütehammil degildir. Binâ'en-aleyh her vechile i'tinâyâ şâyeste olmanın dört-beş yüz kemânkeş istishâb olunmak bâbında ihtimâm olunsa, inşâ'allahu te'âlâ bâis-i nusret-i 'azîme olması Cenâb-ı Hakk'dan mercûdur. Ve okun sesi, sadâsı olmamagla gökden gadab-ı Bârî nüzûl ideyor zannıyla düşmana hayli dagdaga ve dehşet virecegi menkûldür. Lâkin kemânkeşler menzil oku atıcıları olmaludur. Hattâ menzile irişe potacı yâhûd Tatar oku olmaz. Zîrâ anlar menzil kat' idüp mahalline irişmez. Ve fezâ'ili hakkında mufassal u meşrûh resâ'ili vardır. Bu fakîrin dahi [39^a] o bâbda mahsûs risâlesi vardır. Allahu âlem bir nüsha hâlâ silahdâr-ı hazret-i şehriyârîde vardır. Bunda bu kadar ile iktifâ olundu. El-ârif-i yekfiye'l- işârete Hakk te'âlâ ameller ihsân eyleye. Amin! Yâ Mu'în.

EL-BÂBÜ'S-SÂLİS

Fî keyfiyet-i ri'âyetü'r-re'âyâ ve'l-berâyâ bu bâbda re'âyâ vü berâyâ fukarâsına ri'âyet ve sıyânet beyânındadır. Cenâb-ı nesak-ı sâz-kâr-hây-ı cihân Furkân-ı Kerîm ve bürhân-ı kadîminde ¹⁷⁴ اَعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى buyurdu. Ya'nî , “Adâlet idin, takvâyâ akreb odur”¹⁷⁵ deyü, buyurdu. Ve dahi ¹⁷⁶ اللَّهُ الَّذِي رَفَعَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرْوَاهَا âyet-i kerîmesi beyânında ehl-i tefsîr şöyle tahkîk ve tedkîk ile yine bu âyet-i kerîmenin me'âl-i hakîkat-iştîmâli şöyledir ki: “Allahu te'âlâ semavâtı sizin re'yü'l-ayn-ı mahsûs ve meşhûdunuz olan 'âmed ile ref' itmedi. Belki meşhûdunuz olmayan 'âmed ile ref' eyledi. O 'âmed 'adldir” didiler. Ya'nî Hakk te'âlâ semavâtı adl ile turdurdı. Ve devâm ve kıvâmı adlin devâm ve kıvâmıyladır.

[39^b] Bu böyle: Bundan sonra ma'lûm ola ki; re'âyâ vü berâyâ selâtîn ve ümerâyâ vedî'a-i ilâhiyyedir. Ve dahi ¹⁷⁷ لَا مَلِكَ إِلَّا بِالرَّجَالِ وَلَا رِجَالٌ إِلَّا لِمَالٍ وَلَا مَالٌ إِلَّا بِالرَّعِيَا kelîmât-ı hikmet-âmîzi kazâyâyı müsellemedendir. *Ve'l-ârif-i yekfiyyü'l-işâret.*¹⁷⁸

Pes: Bundan sonra ma'lûm ola ki; şahs-ı vâhid mesâbesinde olan hey'et-i ictimâ'iyeye-i beşeriyyenin re'âyâsı şahs-ı vâhidde olan sevdâ makâmındadır. Zîrâ etibbâ şöyle dirler ki; ta'âm hazmdan sonra biraz zamân mi'deye gıdâ vârid olmasa tuhâl biraz sevdâ döküp boş kalmamagla halel-pezîr olmadığı gibi mi'de makâmında olan hazîneye gıdâ mesâbesinde olan mâl vârid olmayup tehî kaldıkda sevdâ mesâbesinde olan re'âyâ fukarâsı der-desti olan emvâli döküp hazîneyi boş koymamaga tedârük üzere olurlar. Ammâ anlar makhûr u münkesir olup zirâ'at itmeden ve kâr u kesbden kaldıklarında bu tedârük müyesser olmaz. Ol eelden selâtîn-i 'ızâm hazerâtı [40^a] re'âyâyı

¹⁷⁴ “ Adil olun; bu, Allah'a karşı gelmekten sakınmaya daha yakındır.” Maide, 5/ 8.

¹⁷⁵ Kendisi mealini veriyor.

¹⁷⁶ “Gökleri, gördüğünüz gibi, direksiz yükselten, Allah'tır.” Ra'd, 13/ 2.

¹⁷⁷ “Milk (yönetim) ancak insanlarla olur, insanlar da ancak malla olur, mal ise ancak re'âyâ ile olur”.

¹⁷⁸ “Arife işaret kifayet eder (yeter) .”

zulemâ yedinden himâye ve hasbe'l-imbân adl mu'amelesiyle tatyîbde ihtimâm-ı tâm itmek gereklerdir. Ve adlden udûl idüp zaleme makûlesine kat'â yüz virmemelüdür. Ve memâlik-i mahrûseden bir taraf zulm ile harâb olmasına rızâ-dâde olmayup dâ'imâ taraf taraf tecessüs gâîlesi derkâr olmaludur. Hattâ Aleyhü's-selâm buyurmuşlar ki : ¹⁷⁹ راع وكلکم مسؤول عن رائیة Ya'nî dîvân-ı Rabbü'l-âlemînde cümleniz re'âyâsından mes'uldür. Ve pâdişâh hakkında dinilmiştir:

¹⁸⁰ ینام باحدا مقتلیة ویتکی باخر الاعدی وهو یکران نائم

Ya'nî “Bir pâdişâh bir göziyle uyur. Ve âharıyla ortalığı gözedir. Uyurken uyanıktır”. Ma'lûm ola ki, re'âyâ¹⁸¹ vü berâyâ öteden berü göregeldikleri ve vazîfe-i hâlleri olan a'sâr-ı şer'iyye ve dutmât-ı şer'iyye ve imdâd-ı seferiyye ve hazariyye hâsılı abâ-an-cedd cârî olan kavânîn-i şer'iyye ve örfiyyeden iktizâ iden ahz ve hatâdan zedelenmezler, belki ümenâ nâmında olan [40^b] mültezimlerin tahmîl itdiği tekâlîf ve tama'-ı hâmlarından nâşî arturarak biribirinden bahâ-i gâliye aldıklarından zararımız vardır deyü tecrîm itmeden zedelenürler.

Bundan başka mübâya'a zuhûrunda fi'l-âsl nakl olunacak iskeleler münâsibi münâsibine tertîb olunmayup nakle münâsib, karîb iskele variken bi'aynihî tertîb olunup, o takdîrce zahîreyi râ'ici üzere virirse de nakliyesi masrafı iki-üç katına olduğundan gayrı mahalline îsâlde mübâya'acıların hademesi leyte vü le'alle ile bir kat bahâsı mikdârı almadıkça yedlerinden tahlîs-i girîbân idemediklerinden çıkarları hûn olmadadır.

Ve bundan gayrı nüzul eminlerinin pey-ender-pey isti'câli içün giden çukadarları hidmet içün iki günde bir virdikleri cerâ'im ne yere sığar, ne göge. Şevketlü, merhametlü veli'ü'n-ni'am e'alem efendimiz ma'lûmumdur. Çâk çâk olup bu kadar tenbîh-i ekîd buyururlar. Yine insâf idüp mütenebbih olmazlar. Hoş kendileri de behremend oldukları [41^a] yokdur. Hep müflîsen geberirler. Lâkin zararları âmmeye sârî. Çi fâ'ide Hâkk te'âlâ insâf vire.

Belî, sefer vakti hazer vaktine kıyâs olunmaz. Elbette re'âyâ, husûsan memerr-i asker-i İslâm olan mahallât zahmet-keşîde olurlar. Ammâ bi'l-küllîye zehâ'irlerini yagma ve hânelerini ihrâk ve evlâd u iyâlini perâkende vü perîşân idüp bu gûne hâl ile re'âyâ gözyaşı dökdükde o gûne hareket ile sefere giden âdemlerden ne hayr ümîd ve bizim hulûs-ı bâl ile olan du'âlarımız bârgâh-ı Kibriyâ'ya bu gûne sedd-i sedîd-i hicâb zulm var iken nice irüşsün. Ola ki Rabbü'l-âlemîn şevketlü, azametlü pâdişâhımızın hulûs-ı tâmı ve o gûne zulm ü te'addîye rızâ-dâde olmadıklarına nazar idüp ve tevîkîn ana refik itmekle şimdilik hasbe'l-imbân tedbîr zımnında o hicâbâtı def' ü ref' ve ed'iyemizi kabûl ve asker-i İslâmı mansûr u muzaffêr ve şevketlü, azametlü pâdişâhımızı ve âmmeyi mesrûr ve handân eyleye . Âmîn!

¹⁷⁹ “Hepiniz çobansınız (gözeticisiniz) ve hepiniz elinizin altındakilerden sorumlusunuz”.

¹⁸⁰ “O bir gözüyle uyurken diğeriyle uyanık kalır ve uyurken de uyanıktır.”

¹⁸¹ Metinde müellif harekeli olarak “ri'âyâ” şeklinde yazmıştır.

Binâ'en-aleyh bâlâda tastîr olunduğı üzere sevâbâd ve rû'esâ, askeri taht-ı zâbıtada [41^b] rabt ider. Şecî' ve mütebassır âdemler olmada ihtimâm-ı tâm ve tenbîh-i mâlâ-keâm olunmaludur. ¹⁸²âyet-i kerîmesi müfâdınca emânât, ehline virilüp, nâ-ehl ve gaddâran hakkında gelinmelüdür. Ve bu emr-i azîmdir, hoş geçilmesün. Zîrâ re'âyâ bu gûne te'addiyyâta tâkat getürmedüklerinden hoş mu olur, pek mülâhaza yeridir. Ve ba'zı husûs sa'y-ı mîrî sûretinde görünür. O ise içi zehirli şekerdir. Ne'ûzu bi'llâh hazîneden bereketi götürür.

Sâniha: Zıllu'llâhı fi'l-arzeyn halîfetü'llâhu fi'l-âlemîn edâma'llahu te'âlâ ilâ yevmi'd-dîn efendimiz hazretlerinin çâr anâsır-vâr, dört hazînesi vardır:

Biri hâs ender hâs ki, Hazîne-i hümayûnlarıdır. Hakk te'âlâ inzimâm-ı tevîk-i hakk ve terfîk-i bereket-i azîme ile iz'âf-ı muzâ'af eyleye. Ve biri dahi defterdârları yedinde olup îrâd ve mesârif-i mu'tâda ta'yîn buyurdıkları hazînedir. Rabbü'l-âlemîn yed-i küffâr-ı hâksârda olan arâzî-i vâsı'atü'l-eknâfı beyza-ı İslâmiyye ve cüz'i [42^a] şehinşâhîye zemm ve ilhâk ile o hazîneyi dahi kât ender kât eyleye.

Ve biri dahi ricâlin Devlet-i Aliyye nemâsından derdesti olan hazînedir. Bunun ma'nâsı bu dimekdir ki; ricâl vakt-i hazırda müsâ'ade-i şehriyâriyle tena'üm ile etrâflı dâ'ireli bulunmagla sefer vukû'unda iktizâ iden umûr-ı mühimmeye ta'yîn olundukda o umûrun temşiyetinde iktizâ iden masrûfu tîz elden mîrîden taleb sadedinde olmayup vakt-i vüs'atte ahzına ihâle ile mükemmel dâ'iresiyle derhâl bilâ-tevkîf o umûr-ı azîmin temşiyetine teşmîr-i sâk-ı azîmet ider dimekdir.

Ve biri dahi re'âyâ yedinde olandır. O dahi şöyle dimekdir ki, zulm ü te'addî ile rencîde olmadıklarında mâ-lezîmeleri olan tekâlîfî sühûletle edâya kudretleri olmagla pey-ender-pey levâzım-ı seferi edâda izhâr-ı acz idemeyüp asker-i İslâmın zehâ'irine ve gözi toklığına bâ'is olacak me'mûriyyeti sühûletle ve vaktiyle ucâleten mahalline irişdirüp müzâyaka çekdirmezler dimekdir.

Lâyiha: Pâdişâh-ı [42^b] zî-şânın biri sayd-gâhda iken susayup tebdîl bir karyeye ugrayup bir kapu önünde bir bâkire kız dururmuş. Andan bir su istedi. Kız dahi tîz elden bir bardak su irüşdürüp pâdişâhı irvâ eyledikde: "Kızım bu ne tadlu sudur" deyü pâdişâh kıza hitâb eyledikde kız dahi: "Belî, bir kamış sıkup bu bardağı anınla imlâ eyledim" didi. Ba'dehu pâdişâh sarâyına geldikde defterdârını ihzâr ve o karyenin mâl-ı mîrîsini su'âl eyledikde ekall-i kâlîl olduğu zâhir olunca ana bir mikdâr mâl-ı mîrî tahmîli irâdesinde oldukdan sonra yine bir gün sayd-gâhda iken yine o karyede o kızın olduğu hâneye varup yine kızıdan bir su istedi. Kız dahi içerü egirüp ve vâfir meksden sonra suyu getürdi. Ammâ bardak tolu değil, mâ-tekaddümün nısfı kadar var-yok. Pâdişâh dahi "Kızım ne çok eglendin ve suyu az getürdün" didi. Kız dahi: "İki kamış sıkıdum, o kadar tedârik edebildim", didi. Pâdişâh "Yâ, acabâ aslı ne ola ki, geçen gün bir kamışdan bir bardak doldurdun da şimdi [43^a] iki

¹⁸² "Hic şüphesiz Allah size, emanetleri ehline teslim etmenizi " Nisa, 4/ 58.

kamışdan bir bardak dolmadı. Bâkire dahi didi ki: “Allahu â’lem, pâdişâhımızın hâtır-ı şerîfine bir çirkin şey hutûr idüp irâde itmiştir” deyince, pâdişâh tenbîh idüp ol irâdeyi derûnundan selb eyledi.

Ve dahi Mısır Târîhi Makrızî’de¹⁸³ gördüm. Me’mûn Halîfe Mısır’a vardukda, nevâhi-i Mısır’ı ve kurâsını geşt ü güzâr ve ugradığı karyeye nüzûl idüp ibâte iderken bir gün bir karyeye ugrayup, o karyeyi istihkâr itmegın anda nüzûl itmeyüp ve karyeye tecâvüz idüp giderken bir Kıbtıyye avret zuhûr idüp feryâd itmeye başladı. Halîfe dahi; “Zâhir kendüye bir te’addî olunmuşdur. Anı arzuhâl itmek gerekdir” diyüp ve atın başın çeküp tercemânlar vesâtatıyla: “Bu ‘avratın feryâdı ne içündür” deyü sû’al eyledikde tercemânlar ba’de’l-istihbâr didiler ki: “Efendim, bu avretin şikâyeti yok, ancak efendimizin anın karyesini istihkâr idüp, nüzûl buyurulmadığından kendüye ‘âr lâhik olmuş. Ve eger nüzûl buyurulmazsa akrân [43^b] vü emsâlim beyninde ilâ yevmi’l-kıyâme şamâtat iderler” deyü te’evvüh idüp, anın dahi bu karyesine nüzûlünüzü ricâ vü niyâz ideyor” deyince, halîfe merhamet idüp ve atından inüp, “otak kurulsun” deyü emr eyledi. Ba’dehu avratın oğlu matbah emînine gelüp, “Halîfenin bu gıce masrûfu ne ise defter isterim” deyüp ve defter alup ma’a ziyâde gördükden sonra kuzât-ı asâkir ve yanında müstashib olan hilâfet erbâbı kabâ’ilin ve sâ’ir ricâlin mesârifini başka başka defter ile rû’yet eyleyüp, etemm mâ-yekûn ziyâfet idüp o gıce anda ibâte eyleyüp, irtesi gün, hîn-i hareketlerinde mezbûre kıbtıyye hânesinden zuhûr ve ardında on câriye, ellerinde birer tabak, halîfeye togru teveccüh eyledikde halîfe görüp didi ki, “Kıbtıyye bize köy metâ’ından yogurt ve süd ve kaymak getirüyor” didi. Kıbtıyye, halîfe huzûruna gelüp ve câriyeler tabakları arz eylediklerinde meger yek-pâre fillelûri altın imiş, halîfe görünce “Yok [44^a] bu münâsib degildir. Zîrâ biz zulm için gelmedük. Ahşam bize bâligan meblag-ı ziyâfet itdik. Yeter, Bunu almam” kaldır dedikde, Kıbtıyye arzdan bir avuç toprak ve bir eline dahi altunı alup didi ki: “Pâdişâhım, bu altın şu toprak ile senin adlinden hâsıldır. Bende bunun emsâl-i kesîresi vardır. Kabûlünüzü ricâ ve niyâz iderim.” deyüp yüzünü yerlere sürdükde nâ-çar kabûl idüp Kıbtıyyeyi mesrûr idüp ve arâziden ma’lûmü’l-hudûd mikdârı yeri kendüye hibe eyleyüp Allahu e’alem silsilesi el’-ân o veche üzere mutasarrıfıdır. Ve halîfe dimiş ki, “getirdiği altunları tettebbu’ eyledim. Cümlesi bir senenin sikkesi idi. Fe-süphana’llâhu’l-Melikü’l-Hayyu’l-Kayyûm. Bak ‘adâlet ne rütbede şeydir. Hakk te’âlâ pâdişâhımızı kemâkân dâ’imen ve ebeden ‘adl-u dâd ile mansûr u muzaffer ve a’dâ-yı dîni makhûr u müdemmir eyleye. Amîn! Bi-hürmet-i Seyyidü’l-mürselîn.

Tenbîh: Ser-asker-i zî-zafer hazretlerine on şey’e ri’âyet ve ihtimâm ve himmet ü ikdâm itmek bâbında [44^b] sa’y-ı belîğ iylemek ve acîben zimmet-i imâretdir.

Biri: Askere itminân veistirâhat idüp düşmanın ansızın gaflet ile bir taraftan hücum itmek gâ’ilesinden emîn olup kaviyyü’l-kalb olmalarıçün evvelâ umûr-ı sefer görmüş ve düşmanın hıyâlini

¹⁸³ Metinde yanlışlıkla “Mıkrızî” şeklinde yazılmış.

tecrübe itmiş başbug ile mahalline göre ilerüde ve sagda solda mazanna olan mahallelere karaullar tertîb eyleye.

İkincisi: Hasebü'l-imkân askere güçlük olmayacak sulak ve otlak ve belki düz ve etrâfı ve eknâfı muhâfazaya cesbân mahallere kondura.

Üçüncüsü: Askerin anı talebde zahmet keşîde olup, derûnlarına igbirâr-ı kelâmdan kemâl mertebe hazer için zâd u zahîrelerin vaktiyle ihzâr ve ulûfelü iseler ulûfeleri vaktiyle virülüp münşerihü's-sadr ve hâlis'ül-fû'âd olmalarına takayyüd eylemekdir. Zîrâ askerin o gâ'ilesi mündefî' oldukda harbe evfer ve harb u kîtâl ve münâzeleyle akdâr olurlar.

Dördüncüsü: Taraf taraf mütebassır, iş anlar câsûslar dağıtılmalıdır. Hattâ [45^a] düşmanın hareketini ve ne tarafa 'azîmetini ve azlık ve çoklugunu ve kangı âletin i'mâline ziyâde takayyüd itdigini ve dehşet ve 'adem-i dehşetini ve bir taraftan şebihûn itmek ihtimâlini hâsılı ve asıl olduğu rütbei kendüye isâl için ziyâde ikrâm eyleye. Câsûslar i'mâl iylemek hemân rub'ı nusretidir.

Beşincisi: Tertîb-i sufûfda ya'nî ceş-i hâmisin kangısında olursa olsun münâsibi münâsibine Rumili Rumili ile ve Anadolu Anadolu ile ve Kürd Kürd ile ve za'if kavî yanına zamm ve her taraf biri birine yakın bilâ-halel turarak, ilerüde zenberek develeri ve yanında topları, ardında piyâde leşkeri, 'akibinde bilâ-halel atlu askeri düşmanın kangı taraftan hücumu melhûz ise, o tarafta sedd-i sedîd turup re'y-i mütebassırın ile hamle iktizâ iderse hamle, turmak iktizâ iderse turmak husûsıdır.

Altıncısı: Didi ki; "Haber alındı. Düşman azlık imiş ve gâyet korkuda imiş avn-ı Hakk ile bir şey [45^b] degildir. Göreyim sizi gayret ve hamiyet idin. İnşâallahu te'âlâ mansûruz ve düşman bâder rikâb firâra mütehayyi imiş" diyerek teşcî' eyleye. Bunun askerin hamlesinde fâ'idesi çokdur. Hattâ Hisarcık Muhârebesinde vezîr ordusuna küffâr bozıldı deyü haber vârid olunca bir mehâbetlü hamle itdiler ki; küffârın ekseri dehşetinden solugu nâr-ı sakarda aldı. Bakıyyetü's-suyûfu Tuna suyunu târ geçdi, lâkin ser-asger için hakikatini bilüp ana göre hareket itmelüdür. Hurayat bahâdırlığı iylemeye, tutacağı işin zîr ü bâlâsını mülâhaza eyleye. Ve fî nefsi'l-emr küffâr firâr üzere ise yâb yâb uzakdan üzerine varıyorum sûretinde bir vâdîde fâ'ide melhûz ise. O kadar câh degil ise küffârı dünyâdan kaldıracak halık yugâ fi'n-nâr fi's-sakar sana göre ba'de def'i'l-gâ'ile muhâsara idecek mahal var ise ana meşgûl olmakdan eyü sûret olmaz.

Yedincisi: ¹⁸⁴ كفاك بالعج حافظا [46^a] müfâdınca insânın eceli temürden akvâ kendüyi ihâtâ iylemiş. Bir kuvây-ı hisârdır ki, vakti hulûl itmeyince o hisârı top ve tüfenk hedm idüp sâhibine bir zarar isâbet iylemek emr-i muhâldir. Hattâ selefde kibârdan bazı alîl ve muk'ad kimseler şehâdet rütbesini ihrâz için sürünerek mahall-i ma'rekeye varup eceli hulûl itmemekle yine sag avdet itdigi mervîdir. Ve eger ecel hulûl itdi ise ¹⁸⁵ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ يُدْرِكُكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِيْ بُرُوجٍ مُّشْتَدَّةٍ ۙ âyet-i kerîmesi lâmi'âsınca o hisâr kendü kendüye hedm olup sâhibi menzil-i 'ukbâya rihlet ider. Ve alâ külli

¹⁸⁴ "Sana koruyucu olarak ecel yeter".

¹⁸⁵ "Nerede olursanız olun, sağlam kaleler içinde bulunsanız bile, ölüm size yetişecektir." Nisa, 4/ 78.

mine't-takdirîn gazâyâ giden ahdiyü'l-husenîyyine nâ'il olur. Yâ gazâ vü o ganâ'im yâ şehâdet ile hayat-ı na'im olmasıyla askeri tergîb ü tahrîz eyleye.

Sekizincisi: Bâlâda tasdir olundığı üzere ¹⁸⁶وَشَاوَرُكُمْ فِي الْأَمْرِ masadakınca cihâdın emr-i mu'zalında sefer seferlemiş, umûr görmüş, mücerrebi'l-etvâr, dirâyetlü iblike tevârîh âşinâ [46^b] ûlû'l-elbâb kimseler ile müşâvere eyleye. Zîrâ pâdişâhın sefere kadar emr-i mu'zalı yoktur. Ve fâ'ide ve zararı 'ammeye sâfîdir. Ve emânetu'llâhdır. Binâ'en-aleyh mübâşeret olunacak husûs u ukûlün inzimâmına mütevakkıfdir. Yâlnız bir ukûlün işi degildir. Kaldı ki, müşâvere olundukda ser-askerin istihracı üzere re'y-i arâ bulunursa 'azîmetine kuvvet virür. Ve illâ muvâfık gelmeyüp akıl akıldan üstün olmagla ser-askerin re'yinde bir hücnat isbât olunursa vech-i ahsenine bakılır. Ve ser-asker hatâ itmeden berî olur. Ve ser-askerin bu gûne hareketi dahi kemâline haml olunur. Ve temşiyet virdiği iş dahi kendüye nisbet olunur. Ba'zıları bu dakîkadan gâfil olup cehl-i mürekkeb ile muttasıf olup, hatâdan hatâyâ düşüp, Allâh hıfz eyleye, nihâyetinde kazâyâ ugrar. Hafîzâna'llâhu te'âlâ!

Dokuzuncusu: Erbâb-ı ticâret ve ashâb-ı zirâ'ati ceşş-i muhârebe idâdından add idüp ve askere karışdurup kullanmaya. [47^a] Zîrâ tâcir emti'ası fikrinde kâr u kesb mülâhazasındadır. Ve ana mecbûledir. Zihnî andan alamaz. Ya girüde olan mâlını düşünür, ya ilerüde bir şey kapup kaçmaga pâde-rikâbdır. Zirâ' dahi harman vaktini geçürmek işine elvirmez. Harman vakti gelüp işler temşiyet bulmazsa da elbet gider ve âhara dahi yol olur. O ise bir fenâ şeydir. Askerden birinin bî-vech ayrılup gitdiği haber alındıkda anı elbetde 'ibreten li's-sâ'irîn muhkem hakkından gelünmelüdür. Hattâ aleyhi's-selâtü ve's-selâm buyurmuşlar:

بعثت مرقمة ورحمة ولا بعث تاجرا ولا زراعا فان شروا مت التجار ¹⁸⁷

ve enbiyâdan birini gazâ idüp dimiş ki: “Benim ile gazâ itmesün. Şol kimse ki, bir binâyâ mübâşeret idüp tekmîl itmemiş ola. Yâhûd tezevvüc idüp dühûl itmemiş ola. Yâhûd ekin eküp henüz hasâd itmemiş ola.”

Onuncusu: ¹⁸⁸وَابَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا müfâdınca, asker muhârebede sâbiti'l-kadem iken yerinden ayrılmaya [47^b] gitdikçe metânet virmege ihtimâm eyleye. Ve tergîb ü tahrîzde ve mübâlaga ile germide zînet itmeye. Zîrâ harîci sonra içinden çıkar. Zîrâ yerinden ayrıldıkda ve keremde zınnit itdikde askere rehâvet ve sovucluk düşer. Lâkin kendü pek ilerü eğitmeye oldukça top ve tüfenk irişecek mahallde turmaya fâ-fehim.

Hâtime: Bu hâtîmede ibtidâ hısn-ı hasînde sefere müte'allik olan ed'iyeyi bi-'aynihâ tahrîrden sonra, gerek hîn-i 'azîmetde ve gerek mukâtele ve muhârebeye şürû'da ricâlû'l-gaybden istimdâd keyfîyetini tasdîr, ba'de te'vizâta müte'allik olan heyâkil-i seb'ayı ba'de esmâ-ı eshâb-ı

¹⁸⁶ “ İş hakkında onlara danış.” Al-i İmran, 3/ 159.

¹⁸⁷ “Ben zorluk ve rahmet olarak gönderildim, ziraatçı veya ticaretçi olarak değil. Bu ümmetin kötülere tüccarlardır.”

¹⁸⁸ “Ey İnananlar! Sabredin, düşmanlarınızdan daha sabırlı olun, cihâda hazır bulunun.” Al-i İmran, 3/ 200.

Bedr ve şühedâ-yı Uhud *radıyallahu anhum* hazerâtının keyfiyet-i müdâvemeti ve Kur'ân-ı Kerîm'den tilâvet olunacak sûre-i Enfâl'i lisân-ı kalem ile ifâde ve beyâna şuru' olunmuştur.

Lâkin ibtidâ ma'lûm ola ki; Hakk'a ibâdet yalnız beden ile olur. Savm u salât gibi. Ya yalnız mâl ile olur. Zekvâ gibi. Ya mâl ve beden ile olur. Hacc-ı şerîf gibi. Ya mâl ve beden ve fedâ-yı rûh [48^a] niyetiyle olur. Gazâ vü cihâd gibi. Bu takdîrce gazâ vü cihâd cümlelerinin es'âbı olmağa ¹⁸⁹ افضل الاعمال اهمها eseri mücebince cümlelerinin efdalı olmak iktizâ ider. Şol şart ile ki, gâzînin niyyeti fî sebili'llâh gazâyâ maksûr ola. Kaldı ki, cihâda teveccüh ve niyyet eyleyenlerin kable't-tevcih temşiyetine teşebbüs itmesi lâzım olan şürût bâlâda tafsîl olınmışdı. İcmâli hukûku'llâh ve hukûk-ı ibâda ri'âyetdir. Ya'nî dâ'ire-i şerî'atden taşra çıkmamaktır. Ya'nî nevâhîden ictinâbdan sonra ferâ'izi ve vâcib ve sünen-i mü'ekkedeye ihtimâm itmelüdür.

Hattâ bahr-i râ'ikada sünnet-i mü'ekkede'i terkîn ism-i vâcibi terkîn ismiyle berâberdir deyü tasrîh olunmuştur. Memleketimizde ise bir hâlet var. Kimse teyakkuz eyleyüp hükkâm-ı sa'âdet-fercâma terkîne tenbîh için ifâde itmezler. Meselâ cum'a namâzının evvelinde dört rek'ât sünnet-i mü'ekkede var, anı terk itmezler. Ammâ aleyhis'selâtu ves's-selâm:

من صلى الجمعة فليصلي بعدها اربعاً ¹⁹⁰

buyurdıkları hadîs-i şerîfden e'imme-i hanefiyye bi'l-ittifâk [48^b] sünnet-i mü'ekked olmasını istinbât ve istihrâc itdiklerini *Kenzü'l-İbâd* ve *Haddâdî*, *Bahr-i-Râ'ik* ve *Haleb-i Kebîr*¹⁹¹ tasrîh itmişler iken 'amme-i nâs bundan gâfil olup cum'a farzını edâdan sonra nâsın ekserî ittifâk fî terki's-sünnet sûretinde o sünnet-i mü'ekkedeyi edâ itmeyüp gitdikleri meşhûddur.

Bu esnâda ed'iyemizin isticâbetine vesîle ittihâzıyla ibtidâ İstanbul efendisi tarafından mahallâtda olan ahâlîyi ikâz için e'imme-i mahallâta tenbîh olunsa, ba'dehu câmi'-i şerîfde mü'ezzinler salât-ı cum'a akabinde mahfilden "sünneti kılın" deyü agâz iylese tenebbüh idüp kırlarlar. Haleb'de biz böylelik ile kıldırdık ve emr-i şer'î olmağa kimse muhâlefet idemedi. Daha ihtimâmlıca dutulup cevâmi'i şerîfe kapularında birkaç kolluk âdemleri dursa birkaç hafta halk alışup, bir daha kimse çıkmayup ve mes'eleyi dahi öğrenürlerdi. Benim üzerime lâzım olan bu kadardır. Ve sünneti terkde ittifâk sûreti ne'ûzu bi'llâh gadab-ı Bârîi mûcib bir ma'nâdır. [49^a] Hafızanâ'llâhu te'âlâ!¹⁹²

الادعية المأثرة: وان كان سفرا صافح وقال استاذع الله دينك وامانتك وخواتم عملك *

س د ت م س ص ب : واقراء عليك السلام *

س: ويقول لى يود عه استودعك *واستودعكم الذى لا يخيب اولاً وبضيع وداعه.

ى طب: *ومن قال له اريد السفر فاوصنى قال له عليك بتقوى الله والتكبير * على كل شرفافان ولى قال اللهم الطوله البعد وهون عليه السفر *

¹⁸⁹ "Amellerin en üstünü gizli yapılandır."

¹⁹⁰ "Cumayı kılan arkasından dört rek'at daha kılsın".

¹⁹¹ Bu eserler hadis kitaplarıdır. Böylece müellifimizin kullandığı kaynakları da tespit ediyoruz.

¹⁹² Cuma namazının sünnetini terk edenlerle ilgili güzel bilgiler.

ت س ق: زدك الله التقوى وغفر ذنبك ويسر لك الخير ما كانت *

ت مس: حبل الله التقوى زادك وغفر ذنبك ووجد لك الخير حيثما توجهت.

ر ط: وإذا امرا ميرا على جيش او سرية اوصاه. في خاصته بتقوى الله ومن معه من المسلمين خيرا. ثم قال اخزوا بسم الله. ولا تغلوا ولا تغدروا ولا تمثلوا ولا تقتلوا وليدا.

م عه: انطلقوا بسم الله وبالله وعلى ملة رسول الله ولا تغتلوا شيئا فانيا ولا طفلا ولا صغيرا ولا امرأة ولا تغلوا وضموا ا غنائكم واصلحوا و احسنوا. ان الله يحب المحسنون.

د: فاذا مشي معهم قال انطلقوا على اسم الله. [49^b] اللهم اعنهم.

مس: واذا راد سفرا قال اللهم بك اصول و بك احوال و بك اسير

را: و ان خاف من عدو او غيره فقراده لا يلاف قريش امان من كل سوء.

مو: مجرب فاذا وضع رجله في الركاب قال بسم الله فاذا استوى علي ظهرها قال الحمد لله سبحان الذي سخر لنا هذا وما كنا له مقرنين و انا لى ربنا لمنقلبون. * الحمد لله ثلث مرات الله اكبر ثلث مرات سبحا نك انى . * ظلمت نفسى فاغفرلى انه لا يغفر الذنوب الا انت.

د ت ص ب ا مس: فاذا استوى كبر ثلثا و قراء سبحان الذى سخر لنا هذا لا يت و قال اللهم انا نسئلك فى سفرنا هاذال برواتقوا و من العمل ما ترضى . * اللهم هون علينا هذا و اطوعنا بعده اللهم انت ا لصاحب فى السفر والخليفة فيلا هل اللهم انى اعوذ بك من و عتاء السفر و كأبت المنظر و سوء المنقلب. * فى المال و الاهل و الولد و اذا رجع قالهن و زاد فيهن أنبون عابدون لربنا حامدون.

م د س ت: و اذا ركب مداصبه وقال اللهم انت صاحب فى السفر. [49^a] والخليفة فى الاهل اللهم اصبحن بنصحك و اقلبنا بذمة اللهم اذ ولنا الا رضو هون علينا السفر اللهم انى اعوذو بك من و اعتاء السفر و كأبة المنقلب

ت س: مامن بغير الا فى ذروته شيطان فاذكروا اسم الله عز وجل اذا راكبتوه كما امركم الله ثم امتحنو هالانفسكم فانما يهمل الله عز وجل

ا ط: و يتعوذ فى السفر من و عتاء السفر و كأبة المنقلب و الحور بعد الكور و دعوة المظلوم و سوء المنظر فى الا هل و المال.

م ت س ق: اللهم بلا غا يبلغ خيرا و مغفرة منك و رضوانا بيدك الخير انك على كل شىء قدير. * اللهم انت صاحب فى السفر [50^a] والخلفة فى الاهل اللهم اصبحنا بنوصحك و اقلبنا بذمة اللهم ازولنا الارض و هون علينا السفر اللهم انى اعوذ بك من و عتاء السفر و كأبة المنقلب.

ت س: ما من بغير الا فى ذروته شيطان فاذكروا اسم الله عز وجل اذ ركبتموه كما امركم الله ثم امتحنو هالانفسكم فانما يحمل الله عز وجل.

ا ط: و يتعوذ فى السفر من و عتاء السفر و كأبت المنقلب و الحور بعد الكور و دعوة المظلوم و سوء المنظر فى الاهل و المال.

م ت س ق: اللهم بلا غايبلغ خيرا و مغفرة منك و رضوانا بيدك الخير. انك على كل شىء قدير. اللهم انت صاحب فى السفر والخلفة فى الاهل اللهم هون علينا السفر و اطولنا الا رض اللهم انى اعوذ بك من و عتاء السفر و كأبة المنقلب.

ص ي: اللهم انت صاحب فى السفر والخليفة فى الاهل . * اللهم الصبحنا فى السفرنا و اخلفنا فى اهلنا

ت س: و اذا علا ثنية كبر و اذا هبط سبح.

خ س د: و اذا اشرف على واد هلال [50^b] و كبر

ع: و اذا اعثرت به د ابته فليقل بسم الله

س س ا ط: و ازا ركب البحر امان بل غرق ان يقول بسم الله مجريها الية و ما قدرا والله الاية التى فى الزمر

ط ص ي: و اذ انفلتت دابته فليناد اعينوا عبادا لله

ر: رحمکم الله . *

مومص: و ان اراد عوناً فليقل يا اباد الله اعينوني يا عبا الله اعينوني يا عبا الله اعينوني

ط: * و قد جرب ذلك.

ط: و اذا اشرف على مكان مرتفع قال اللهم لك الشرف عاى كل شرف و لك الحمد على كل حال

ا ص ي: و اذا راى بلداً * ير يد دخولها قال حين يراها * اللهم راب السموات السبع و ما اظللن و رب الارضين السبع و ما اقلن و رب اشياطين و ما اضللن و رب الرياح و ما زرین فاننا نسالک خير هذه القرية و خير اهلها و نعوذک من شرها و شر اهلها و شر ما فيها *

س حب مس: اسألك خیرها و خیرما فیها و اعوذک من شرها و شر ما فیها.

ط: * و عند ما یر یدان یدخلها اللهم بارک لنا فیها ثلاث مرات * اللهم ارزقنا جناها و حبیبنا [51^a] الى اهلها و حبیب صالحی اهلها الینا.

طس: واذ انزل منزلاً قال اعوذ بكلمات الله التامات من شر ما خلق لم يضره شيء حتى يرتحل.

م ت س ق ا ط م ص: و اذ امسى و اقبل الليل يا ارض رکتی و ربك الله اعوذ بالله من شرك و من شر ما خلق فيك و شر ما يدب عليك و اعوذ بالله من اسد و اسود و من شر ساكن البلد و من شر والد و ما ولد *

د س مس: و وقت السحريقول سمع ساء مع بحمد الله على نعمته و حسن بلائه علينا ربنا صاحبنا و افضل علينا * عا يذا بالله من النار.

م د س: يقول ذلك ثلاث مرات و برفع بهاصوته.

عو مس: و قال صلى الله عليه و سلم ا تحب يا جبير اذا خرجت في سفر ان تكون امثل اصحابك هيئة و اكثرهم زادا فقلت نعم بابي انت وامى قال فاقرأ هذه السور الخمس قل يا أيها الكافرون و اذا جاء نصر الله و قل هو الله احد و قل اعوذ برب الفلق و قل اعوذ برب الناس و افتتح كل سورة ببسم الله الرحمن الرحيم و اختتم قرأتك بها قال جبير و كنت [51^b] غنيا كثر المال فكنت اخرج في سفر فاكون ابدهم هيئة و اقلهم زادا فما زلت منذ علمتهن من رسول الله صلى الله عليه و سلم و قرأت بهن اكون من احسنهم هيئة و اكثرهم زاد حتى ارجع من سفرى.

ص: * ما را كب يخلو فى مسيره بالله وذكره الا رادفه الله بملك ولا يخلو ابشعر ونحوه الا ردفه * بشيطان.

ط: * و ان كان فى حج فاذا استوت به را جلته على * البيداء حمد الله و سبح و كبر.

خ: * 193

¹⁹³ **Te'sirli Davet:** Hafifçe selamlayan kişi seferde, senin dininin ve emanetlerinin korunması ve buyruklarına uyulması için Allah çağırır dedi.

Sin Dal Te Mim Sin Sad Be: Allah'ın selamı senin üzerine olsun dedim.

Sin: O "Sana senin istediğin şeyi versin" diyordu. Size sizin istediğiniz şeyin daha üstünü verildi. Tevbe ediniz.

Ye Tı Be: Kim "O'nun için sefer istiyorum derse Allah, "onu korurum" dediği için; "Büyük ve yüce Allah'ın koruması senin üzerine olsun" dedi. Yok olacak olan her şeyin üzerine yemin olsun dedi. Allah zorlukları sizin lehinize çevirir ve seferi sizin için kolaylaştırır.

Te Sin Kaf: Eğer sen istersen Allah takvayı artırır, günahlarını affeder ve hayrı senin için kolaylaştırır.

Te Mim Sin: Allah'ın ipine sarılırsan, takvanı artırır, günahlarını affeder, O'na yönelirsen hayır bulursun.

Rı Ta: Komutan ordusu veya birliğine emrederken onlara vasiyet etti: Özellikle Allah'tan korkmayla ve Müslümanların hayrını isteyerek, sonra dedi; Allah'ın ismiyle başlıyorum. Sen söylediğin zaman azalmaz, kısılmaz, misliyle artar, bolluğun sonu gelmez.

Mim Ayn He: İşlerine Bismillah'la başla. Allah'a ve Hz. Peygambere bağlı olmaktan vazgeçme. Erkeklerle, yaşlıları, çocuklar ve bebekleri öldürme. Eğer bir kişi elinde bulundurduğu ganimetleri dağıtmışsa en salih kişi veya ihsan sahibidir. Allah muhsinleri sever.

Dal: Onlarla birlikte yürüdüğünde, Allah'ı ismiyle başla. Allah onların istediklerini verir.

Mim Sin: Bir kişi sefere gitmek istediği zaman, Allahım asıl olan, gerçek olan, görünen Sensin dedi.

Ra: Düşmanlarından korktuğun zaman veya buna benzer bir durumda Kureyş suresini okuması, her türlü kötülükten emin kıldı.

Mim Vav: Tecrübe edilmiştir ki bineğe ayağını koyduğunda, “Bismillah” dedi, hayvanın üzerinde olduğu zaman “Allah’a hamdolsun” dedi. O her türlü noksanlıktan münezzehtir. Bu bineği benim emrime verdi. Bizim için karar kıldı. Muhakkak ki Rabbimiz bizi galiplerden kıldı. Üç defa ‘Elhamdülillah’, üç defa ‘Allahu Ekber’. Allah’ım, sen her türlü noksanlıktan münezzehsin, muhakkak ki ben nefsin zulmedenlerden oldum, beni bağışla, çünkü senden başka günahları bağışlayan yok.

Dal Te Sin Sad Ba Elif Mim Sin: “ Sühbanellezi sahhare lena” okumak ve “Allah’ım, senden bu seferimizde, iyilik, takva ve senin razı olduğun şeyi yapmanı diliyoruz” demek üç büyük şeyi içine alır. Bu üç büyük şeye denktir. “Allah’ım bu durumu bizim istediğimiz hale çevir, bu durumu bizden uzaklaştır. Allah’ım bu seferin sahibi sensin. Allah’ım, ailelerimizin koruyucusu sensin, bizi kötü bir duruma düşmekten ve mağlub olmaktan koru. Allah kendisine yönelenleri, tövbe edenleri, Rableri için hamedenlerin, mallarını, aileleri ve anne- babalarına dönmek için dua edenlerin isteklerini artırarak verdi.

Mim Dal Sin Te: Hayvanına bineceği zaman, tutmak için uzandığında dedi ki: “Allah’ım, bu seferin sahibi sensin ve benim ailemin koruyucusu sensin. Allah’ım, ben seninle yolumu buldum. Allah’ım, kalbim senin elindedir. Allah’ım, bizi rızana ulaştır ve bu seferi bizim lehimize çevir. Allah’ım, bizi seferin kötülüğünden ve üzüntüye dönüşmesinden koru.

Te Sin: Şeytanın yaptığının aksine, bineğinize bindiğiniz zaman emredildiğiniz gibi azîz ve celîl olan Allahın ismini zikrediniz. Allah sonra, sizin kendiniz için bunlarla sizi imtihan eder. Aziz ve Celil olan Allah bunları taşır.

Elif Tı: Siz kuşatılmışken, sizin mallarınıza ve ehillerinize karşı kötü gözle bakan devletler sizi kuşatmışken, Allah sizi lehinize çevirdi.

Mim Te Sin Kaf: Allah’ım hayra ulaştırıcıların en hayırlısı sensin. Af sendendir, rıza sendendir ve hayır senin elindedir. Muhakkak ki Sen her şeye kadirsin. Allah’ım bu sefer senindir, bu seferde ailemin koruyucusu sensin. Allah’ım bu seferi bizim lehimize çevir ve arzı bizim elimize geçirmemizi sağla. Allah’ım muhakkak ki bizi sen korursun.

Sad Ye: Allah’ım bu seferin sahibi sensin. Ve bizim ehlimizin koruyucusu sensin. Allah’ım bu seferimizde bizimle birlikte ol ve ailemizin koruyucusu ol.

Te Sin: Yüksekteyken “Tekbir” ... , alçaktayken de “Tesbih”

Hı Sin Dal: Allah’ın en şerefli vaadi gerçekleştiğinde “Lâ ilâhe illallah” ve “Allahu Ekber” de.

Ayn: Allah, yavaş ve sessiz yürüyüşünüzü kolaylaştırdığı zaman hemen “bismillah” de.

Sin Sin Elif Tı: Denizdeki bir taşıta bindiğiniz zaman Zümer suresindeki ayette ve Allah’ın takdir ettiği şekilde “bismillah” deyiniz.

Ta Sad Ye: Sen bunu yaptığında yavaş ve sessizce yürüyen ey Allah’ın kulları bakınız:

Rı: Allah size merhamet etti.

Mim Vav Mim Sad: Yardım istediğin zaman söyle: “Ey Allah’ın kulları görülüyorsunuz, ey Allah’ın kulları bakınız. (2 defa)

Tı: Bu tecrübe edilmiştir.

Tı: Mekânını şerefliendirdiği ve yükselttiği zaman, Allah’ım, senin şerefın bütün şereflerin üzerindedir ve her halükarda hamd sanadır, dedi.

Elif Sad Ye: Gitmek istediği beldeyi gördüğünde Allahım yedi kat göklerin ve onu kararttıklarının Rabbi sensin. Yedi kat yerin ve taşıdıklarının rabbi sensin. Şeytanın ve dalalate düşürdüklerinin rabbi sensin. Rüzgârın ve ekilen şeylerin Rabbi sensin. Allahım senden bu köy ve içinde yaşayanlar için hayır istiyorum. Allahım, bu beldenin kötülüğünden, burada yaşayanların kötülüğünden ve orada bulunan kötülüklerden Sana sığınıyorum.

Mim Ha Be Mim Sin: Allah’ım onun hayırlarını istiyorum, onların içinde bulunan hayırları istiyorum. Onların kötülüklerinden ve içindeki kötülüklerden sana sığınıyorum.

Tı: Allah’ım, benim oraya girmemi nasip ettiğinde “Allah’ım, bizi mübarek kıl”, 3 defa “Allah’ım, bizi senin katında rızıklandır, Allah’ım, oradaki kişilere bizi sevdirdi. Beni onlara hayırlı arkadaş kıl.

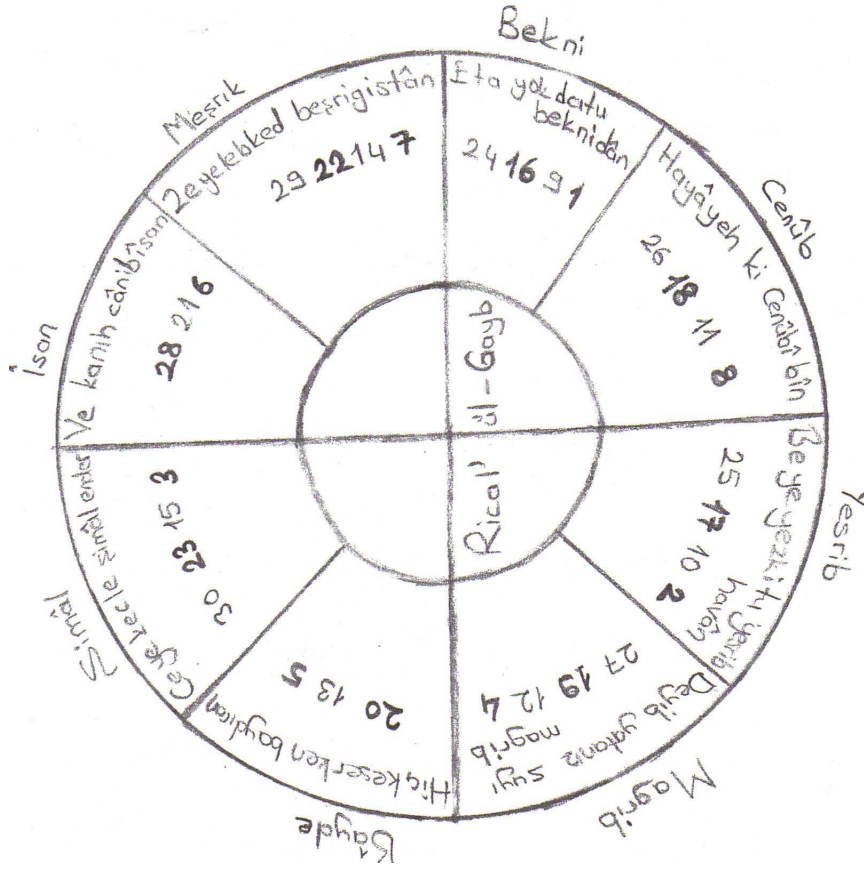
Tı Sin: Şu ayet inmiştir. “Allah izin vermedikçe yaratılmış olan hiçbir şey zarar (Allah’ın tam olan kelimelerine sığınıyorum) veremez.”

Mim Te Sin Kaf: Akşam olduğunda ve gece başladığında senin rızanı istiyorum. Allah Rab’dır, O’na ortak koşmaktan ve yarattıklarının kötülüklerinden Allah’a sığınırım. Ve üzerinde şer bulunanlardan Allah’a sığınırım. Karanlıklardan, karanlığın Rabbine sığınırım. Bu beldenin sakinlerinin şerrinden, onlardan doğmuş ve doğacakların şerrinden Allah’a sığınırım.

Dal Sin Mim Sin: Seher vaktinde dedi ki: “ Çağırınların sözlerini işiten Allah’a hamdolsun. O’nun nimetlerine, ona verdiklerine hamdolsun. Ey Rabbimiz, sen bizim sahibimizsin. Bizi faziletli kıl ve bizi ateşten uzak tut.

Mim Dal Sin: Bunu sesini yükselterek 3 defa söyler.

Ayn Vav Mim Sin: Sallallahu Aleyhi Vessellem dedi ki: “Ey Cübeyr, Bir sefere çıktığın zaman arkadaşların gibi olmayı, hatta onlardan da bir miktar üstün olmayı ister misin?” “Evet” dedim “Anam-babam sana feda olsun” Resulullah: “Şu beş sûreyi oku: Kul ya eyyuhel kâfirûn, izâ câe nasrullahi, Kul huwallahu ehad, Kul eûzû bi Rabbi’l-felak, Kul eûzû bi Rabbi’n-nâs. Ve bütün surelerin başında ‘Bismillahirrahmanirrahim’ de.” Bunları okuduktan sonra Cübeyr dedi ki: Mal olarak çok zengin oldum, sefere çıktığım kişiler arasında zengin olmakla ayrıldım. Ben onların hepsinden daha az bir mala sahiptim. Resulullah onları öğretmeme engel oldu. Bu surelerin ihsanına mazhar oldum. Onların hepsinden sefer dönüşünde fazla mal sahibi olarak döndüm.

[52^a] Beyân-ı keyfiyet-i ricâlû'l-gayb ve istimdâd ez-ân.

Bu dâire ihtiyarât-ı evkât mesâbesindedir ki, ashâb-ı nücûm ahkâm-ı nücûmu sa'âdet ve şekâvet i'tibâriyle ef'âl-i mü'essirât-ı ulviyye müte'essirât-ı süfliyye te'sîr hisâbiyle enzâr-ı seyyârâtı terbi' ve teslî ve tesdîs ve mukâbele ve mukâreneye vaz' itdiler. Ve erbâb-ı mükâşefât ve mugâyyebât mugayyebâtıdan ba'zı nesneye ıttılâ'ları hasebiyle şöyle keşf idüp anladılar ki, Hakk subhânehu ve te'âlâ ¹⁹⁴ رُبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً hükmünce münâzım-ı âlem-i mülk ve tertîb-i ehl-i 'âlem-i insân-ı kâmile müfevvâdır ki, aktâb ve evtâd ve bedlâdır ki, ricâlû'l-gayb anlardan 'ibâretidir didiler. Ve anlar ber-muktezâ-yı âyet-i kerîme

¹⁹⁵ وَهُوَ ضَعْفٌ فَوْقَ بَعْضِ دَرَجَاتِ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ الْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ âlem-i kevnde tasarruf iderler. Ve kıyâmete dek o vech üzere kâ'im ve müstedîmedirler. Ve kutbu'l-muhakkıkîn Şeyh Muhyî'd-dîn-i [52^b] 'Arabî, kaddese'llâhu sırrehu'l-'azîz, Fütûhât-ı Mekkiye'de iki mahallde ve dahi nice mü'ellefâtında anların hâl ve şânlarını bast u beyân ve tafsîl itmişdir. Muhtasırı şöyledir ki: Basîret üzere olmak için bu dâire resm olundu.

Sad: Allah'ın ulaştırmasıyla binenler makbul oldu ve O'nu andılar ve arkalarından melekler geldi. Şairler ve yazarlar şeytanın arkasından gelmektedirler.

Tâ: Hacdayken yürüyerek Allah'ın nuruna yönelen kişi Allah'a hamdetmiştir. Allah'ı tesbih et, O büyüktür.

Hı:

¹⁹⁴ "Rabbin meleklerle 'Ben yeryüzünde bir halife var edeceğim' demişti; melekler," Al-i imran, 2 / 30.

¹⁹⁵ "Sizi yeryüzünün halifeleri kılan, size verdiği (nimetler) hususunda sizi denemek için kiminizi kiminizden derecelerle üstün kılan O'dur." En'am, 6/ 165.

Kutbü'l-aktâb ki, gavs andan 'ibâretidir. Ka'be-i Mükerreme *şerreḥiḥa'llahu ilâ yevmi'l-kıyâmede* sâkindir.

Ve budalâ ve evtâd ve Ricâlü'l-gayb: Mesâlih-i 'âlem için bahr u berre müteferrik olup kudret-i Barî te'âlâ ile anlara kerem ü inâyet buyurduğu kuvvet ve velâyet ile her ne cânibde olur ise tayy-ı zemîn iderler. Ve vakt-i subhda Ka'be-i Mükerreme *şerreḥiḥa'llahu te'âlâda* kutbü'l-aktâba iktidâ ile edâ-i farîza-i salat-ı subhî iderler. Ve namâzdan ferâgdan sonra kutbü'l-aktâbın nazarından etrâfı-ı âleme müteferrik olup, cihât-ı cihânı akdâm-ı mübârekeleriyle müşerref iderler. Ve onların içinden bir tâ'ife bahâdırân mesâbesindedir ki, heft-tenân dirler ki; himâyet-i cihân ve ehli anların mübârek [53^a] vücûdlarıyladır. Ve anlar yedi kimsedir. Hazret-i İbrahim, *salavâu'llahu te'âlâ âlâ nebiyyinâ ve aleyhi*, hazretlerinden menkûldür ki: Himâyet 'âlem anların mübârek vücûd-ı şerîfleriyledir. Ve anlara budalâ ıtlâk itdikleri istedikleri şekle girüp herkese bir gûne göründüklerindendir.

Zâbta: Dâ'ire-i rûy-i zemîni sekiz bahş itdiler. Ve her bahşı tahtına aded-i eyyâmı yazdılar. Ve o günlerinde dâ'irede yazıldığı üzere anlar o cânibdedir. Ve cemî' cihâtta ehl-i 'âleme feyz ve meded iderler. Husûsâ ki, kendülerden emr-i mühimde istimdâd iden kimseye Câmiü'l-ferâ'iz nâm cerîdesi *Gencine-i Râz'*dan şu gûne lû'lü baş olur ki, Ricâlü'l-gayb nâmıyla benâm olan tâ'ife-i celîle ve ervâh-ı mukaddese-i gaybiyye kenz-i hafî gibi nâs miyânında mestûr ü mahfîlerdir.

¹⁹⁶ اوليائى تحت قبابى لا يعرفهم غيرى kelâmı anlara işâretidir. Anlar mâbeyninde biri birinden dahi müsevverdir. Ve kurb-ı kerâmetde şol mertebe dergâh-ı Hakk'a mukarreblerdir ki, Fütühât-ı semâviyye ve berekât-ı [53^b] arziyye ayn-ı himmetleriyle nâzil olup ve bir kulda anlar dört peykedir. Fe-emmâ hall ü akd sâhibleri celli ulemâ-i ehl-i hâkikat katında üçyüz elli beş kimesnedir, *Keşfü'l-Mahcûb* sâhibi buyurmuşdur. Anlardan üçyüzüne ahyâr dirler. Kırk şahsına abdâl dirler. Dört sa'âdet-mende evtâd dirler. Üçü dahi vardır, anlara nukabâ dirler. Bir kulda iki izzet-mend vardır, anlara imâmân dirler.

Mezâhir fazl-ı bî nihâye olan erbâb-ı nuhâya nihân u pûşîde olmaya ki, *Dürri-i Mensûr'*da ¹⁹⁷ بَعْضُهُمْ يَبْغِضُ وَلَوْ لَا دَفَعَ اللَّهُ النَّاسَ kelâm-ı bedî'ü'l-insicâmı tefsîri esnâsında İmâm-ı Suyûtî hazretleri sahâbe-i güzînden Abdullâh bin Mes'ûd *radiyallahu anh ve 'an sâiri's-sahâbe* rivâyetiyle sâbit olmak üzere bu hadîs-i latîfî silk-i tahrîre keşîde kılmışdır.

ان الله عز وجل في الخلق ثلثمائة قلوب بهم على قلب آدم عليه السلام وله اربعون قلوب بهم على قلب موسى عليه السلام وله سبعة قلوب بهم على قلب ابراهيم عليه السلام وله خمسة قلوب بهم على قلب جبرائيل عليه السلام وله ثلاثة قلوب بهم على قلب ميكائيل عليه السلام وله واحد قلبه على قلب اسرافيل عليه السلام *فاذا مات الواحد ابد الله مكانه من ثلاثة فاذا مات واحد من الثلاثة ابد الله مكانه من الخمسة واذا مات واحد من الخمسة ابد الله مكانه من السبعة واذا مات واحد من السبعة ابد الله مكانه من الاربعين

¹⁹⁶ “Evliyalar benim kubbem altındadır onları benden başkası bilmez.”

¹⁹⁷ “Allah'ın, insanları birbiriyle savması olmasaydı ” Bakara, 2/ 251.

* واذا مات واحد من الاربعين ابدالله مكانه من ثلثمائة واذا مات واحد من ثلث مائة ابدالله مكان منالعامه فهم يحيى ويميت و يمطر
198 و ينبت و بدفع البلاء

Nigâşet-i sahîfe-i hâtır ola ki, fulân fulânın kalbi üzerinedir dimenin ma'nâsı budur ki, feyz-i Hakk ol ikisinin üzerine bir cinsdendir dimekdir. Şeyh Alâü'd-Devle'den menkûldür ki, buyurmuşlardır 'alem-i gâybden bir gürûh müşâhede itdim. Su'âl itdim, cevâb virildi ki, nesebimiz sûfîyyedir. Ve dahi tabakâtımız yedidir. Birisi tabakâtü't- [54^b] tâlibîn. İkincisi tabakâtü'l-mürîdîn. Üçüncüsü tabakâtü's-sâlikîn. Dördüncüsü tabakâtü's-sâ'irîn. Beşincisi tabakâtü't-tâirîn. Altıncısı tabakâtü'l-vâsılîn. Yedincisi tabakâtü'l-kutbdur. Kutb birdir, kalbi hazret-i Muhammed *aleyhi's-selâm*ın kalbi üzerinedir. Nitekim kutbü-l abdâlin kalbi İsrâfil kalbi üzerinedir. Pes semâda iki kutb vardır. Birisi kutb-ı cenûbî, ikincisi kutb-ı şimâlidir. Kutb-ı cenûbîye kevâkıbden akreb olan süheylâdır. Kutb-ı şimâliye akreb olan cedîddir. Zemîn üzerinde dahi iki kutb vardır. Birisi kutb-ı irşâddir. Ve anın mertebesi mertebe-i süheylâdır. Ve ol kevâkıb cirmi ve ziyâde nef'i cihetinden kevâkıbin e'azım ve enf'îdir. İkincisi kutbü'l-abdâldır. Ve ânın mertebesi mertebe-i cedîddir. Ol dahi muzîk-i âlem tarîkından fûshat-i sarây-ı ma'rifete vaz'ı kadem iden esrâr-ı hikem pûşîde vü mübhem degildir.

Ve dahi ma'lûm ola ki, Ricâlü'l-gayb ve ervâh-ı mukaddese her sâlde iki rûz-ı firûzda Ka'be-i Mükerreme'de ictimâ' iderler. [55^a] Ol ictimâ' günlerinin biri vukûf günidir. İkinci ictimâ' günleri Recebü'l-müreccebededir. Hattâ menkûldür ki, Cebel-i 'Arafât'da kutbu'l-âbdâl imâmın sağ cânibinde kıyâm ider.

Fevâih-i Miskiyye'de mahrem ve mestûrdur ki, gavs dâimâ Mekke'de meks ider. Âbdâl-ı Şâm-ı cennet-meşâmda habbâz ve âyâ-yı arzda evtâd-ı mesâlih-i ibâd için seyyâhlardır. Şeyh-i ekber hazretleri ba'zı mü'ellifâtında îmâ itmişdir ki, kutbü'l-aktâbın iki vezîri vardır, pes ricâlu'llâh ile Ka'be'de her salât-ı subhî edâ idüp sonra zevâyâ-ı arza münteşir olurlar. Ve ayın her bir gününde başka bir cânibe teveccüh iderler. Pes her kârda tettebbü' ve tedebbür lâzım ve anlar ne cânib ü cihetde oldukları teyakkun ü tahakkuk itmek gerekdir. Bâ-husûs serdâr ve serasker olanlara ve kefere ile mukâtele vü muhârebe ve kal'a muhâsarasına teşmîr-i sâ'ada ihtimâm idenlere ol tâ'ife-i aliyyenin cihetlerin bilmek gerekdir. Zîrâ anların muvâcehelerine bir kal'anın muhâsarası yâhûd kefere ile muhârebe [55^b] vü mukâtele devşirse ve yüzlerine sell-i seyf olunup, keferenin arkaları ol tâ'ife-i aliyyeden yana düşürse asker-i İslâm murâd ve maksûdlarında ne'ûzu bi'llâh haybet ve hüsrân iderler. Hod ki, ehl-i îmânın arkaları ricâlü'l-gayba düşerse ve 'abide-i tavâgît olan 'anede

198 Aziz ve celil olan Allah Adem (a.s.)'ın kalbi üzerine 300 kalp yarattı, Musa (a.s.)'ın kalbi üzerine 40 kalp yarattı, İbrahim (a.s.)'ın kalbi üzerine 7 kalp yarattı, Cebrail (a.s.)'ın kalbi üzerine 5 kalp yarattı, Mikail (a.s.)'ın kalbi üzerine 3 kalp yarattı, İsrâfil (a.s.)'ın kalbi üzerine 1 kalp yarattı. Allah'ın kullarından biri öldüğü zaman, onun yerine 3 tanesi, bu üçten birisi ölünce onun yerine 5 kişi, bu beşten biri ölünce 7 kişilik mekân açılır. 7'den vefat edince 40, 40'dan vefat edince 300 kişilik, 300'den vefat edince hepsi dirilir. Onlara hayatı veren, öldüren, rahmeti yağdıran, nimetleri bitiren, belaları defeden O'dur.

anların yüzlerine karşı sell-i seyf iderlerse bi-avni'llâhi te'âlâ ra'yet-i kefer ve dalâletleri serengûn ve asker-i İslâm mazhar-ı kelâm-ı bi'l-insicâm ¹⁹⁹ وَإِنَّ جُنْدَنَا لَهُمُ الْعَالِيُونَ olurlar. Ba'zı sikâtdan olmak üzere nakl iderler ki, kefer dahi anların cihetlerin tahkîkde ihtimâm iderler. Binâ-berîn ser-askere lâzımdır ki, ehl-i İslâmdan birkaç bin dilâver intihâb idüp, keferi ardlarından mu'âhaze ide. Bu yüzden inşâ'allah zafer-yâb olur.

Mohâc cenginde Sultân Süleymân Hân, *âvahu'llâhu te'âlâ fî gurfi'l-hinân* ve tevkâ-i kurbünde Kırasnuş sahrâsında Sultân Mehemed Han *aleyhi'r-rahmet ve'l-gufrân* bu kâ'ideye ri'âyet idüp evvel- [56^a] emrde keferenin arkaları ricâlû'l-gaybe olmagla galebe tarafına yüz tutmuşlar iken keferenin ardlarından ve yemîn ü yesârından asker-i İslâm hücum idicek ricâlû'l-gaybe ehl-i îmânın arkaları vâki' olmagla kefer münhezim oldılar. ²⁰⁰ الدِّمَّةُ عَلَى نِعْمَةٍ dahi bunda nîce hakâ'ik u dakâ'ik vardır ki, lisâna gelmez. Ancak erbâb-ı isti'dâda şifâhen dinse olur. Bunda bu kadar ile iktifâ idelüm. Ve teveccüh keyfiyyetini ale't-tafsîl zikr idelüm. Pes bir şahs küffâra ne sâ'at mukâbele itmek murâd idinse veyâhûd bir gayr-i mühimme kâr-ı 'azîme şürû' itmek irâda kalsa, bu dâ'ireye nazar ide. Tahâret ve ihtisâl kıla ve ba'de't-tahâre ve'n-nezâfe iki rek'at [rıza'en-] li'llâh namâz kıla. E'ûzû besmele ve hamdele ve "sûre-i fil"i veyâhûd "elem neşrah leke" sûresin okuya ve rek'at-ı sâniyede ba'de'l-fâtiha "izâ câ'e nasru'llâh" sûresin okuyup namâzı temâm itdikden sonra bir kaç selavât-ı şerîfe okuyup bu namâzın sevâbın cemi'-i enbiyâ vü evliyâyâ ve hâssaten ricâlû'l-[56^b] gaybe hibe itdim. Ve anlardan derpeze ederim. Kim benim ma'iiyetim ve penâhım olup işbu murâdım husûlünde sa'y-ı cemîlelerin ve dergâh-ı Hakk'ta şefâ'atlerin dirîğ buyurmayalar. Pes anlar önünde ne tarafda ise dâ'ireden fehm edip hîn-i du'âda anların yüzlerine istikbâl ve muvâcehe ide. Ve bu du'âyı okudukdan sonra anlara arkasın vire. Eger cenk itmek murâdı ise anlara arkasın tutup cenge agâz ide.

DU'Â BUDUR

اسلام عليكم يا رجال الغيب. يا ارواح المقدسة يا رقبا يا نقبا يا نجبا يا بدلا. يا امنا يا اوتادا يا افراد. يا قطب يا غوث. اغيثو بى بغوثه. و اعينونى بعونه. وارحمونى برحمته. و حصلوا مرادى ومقصودى وقوموا على حوائجى بحرمه محمد عليهما الصلوة والسلام يا الله. يا احد يا صمد يا فرد. يا وتر. يا بد يع السموات والارض يا ذا الجلال والاكرام. يا من لم يلد و لم يولد و لم يكون له كفوا احاد. [57^a] و صلى الله على سيدنا محمد نبينا نبي الرحمة كاشف الغمام. شفيع الامه. و على اله و صحبه اجمعين. ²⁰¹

¹⁹⁹ "Bizim ordumuz şüphesiz üstün gelecektir." Saffât, 37/173.

²⁰⁰ "Lütüfları üzerine Allah'a hamd ederim"

²⁰¹ Allah'ın selamı gayb erenlerinin üzerine olsun. Ey kudsi ruhlar, ey rukebâ, ey nukabâ, ey nucebâ (necipler) ; Ey abdallar, ey eminler, ey evtâd, ey ferdler, ey Kutub, ey Gavs,beni bereketli kıl(bana rahmet et) , yardımınla bana yardım et, rahmetinle bana merhamet et. Hz. Muhammed aleyhis-selatu vesselam hürmetine benim muradımı, maksudumu yerine getir, ihtiyaçlarımı ikame et. Ey Ehâd (bir olan) ey Samed (Hiçbir şeye ihtiyacı olmayan), Ey Ferd, ey Vitir, ey yerleri ve gökleri güzelleştiren, ey Celâl ve ikrâm sahibi. Ey kendisi doğurulmamış ve doğmamış ve hiçbirşeyin O'na denk olmadığı. Ve Allah'ın selamı, Efendimiz ve nebimiz Muhammed'in üzerine olsun ki o Nebi; sırların keşfedicisi, ümmetin şefaateçisidir. Tüm bunlar O'nun (s.a.v), ailesinin ve ashabının üzerine de osun.

Andan sonra arkasın anlara virüp nakkâre şürû‘ edecek ise şürû‘ ide ve i’tikâdı dürüst kıla. Zîrâ i’tikâdı dürüst olmadıkça bir şey bitmez ²⁰²فَا مَّا لَوَاعَقَدْتَ الْحَجَرَ لَنَفْعَ Hâsıl-ı makâl ricalü’l-gayb kangı cânibde tettebbu‘ olunmak lâzımdır ve kankı günde ne cânibde mevcûd oldukları müşâhede olunursa ol rûz-ı firûzda ne karşularına dogru a’dâya sell-i seyf ve ne muhârebe kılına. Ve ne bir hısn-ı hasîni muhâsara ve üzerine muhâceme oluna. Zîrâ âkıbet-kâr düşvâr olup, murâd u maksûd perde-i te’hîrde kalur.

Varat-ı hısnı muhâsarası esnâsında sene seb’în ve elf târîhinde bu ahvâl müşâhede olundığını nakl iderler. Beyânı bu kim, târîh-i mezbûrda merhûm Seyyid Ahmed Paşa kâ'id-i sipâh şekâvet-nihâd olan Erdel Banı ya'nî Rakofçu nâmıyla bi-nâm kürk-i sûtürkü ve yanında [57^b] müctemi‘ olan abede-i tevagıs ve anda-i afârîti münhezim idüp ve bi'l-cümle cidâr sebât ve kararları zelâzile evsâk-ı selâsıl ile mütedâ'î ve münhedim olup ahvâl-ı perişân ahvâl-i gücerâdın münteşir oldukdan sonra avdet ve kufûl ve serdar Ali Paşa hazretleri asker-i İslâm-ı nusret-encâm **Varat** muhâsarasına vusûl ve hısn-ı mezbûru muhâsara idüp ve çünkü hısn-ı mezbûrun muhâsarası otuz yedinci güne bâlig oldu.

Asker-i İslâmın ilhâh ü ibrâmlarıyla câ-be-câ lagım alındıktan sonra seşenbe günü kal'aya ihtimâm birle muhâceme olundu. Fe-emmâ ricâlullahu ulemâ-yı hakâ'ik-şinâs ta'yînleri üzere ol rûz-ı firûzda cânib-i şimâlde olmalarına binâ'en asker-i İslâmın muhâcemeleri yevm-i âhara te'hîr olunmagla serdâr-ı nusret şî'âra hâricindeki sevk olundu, aslâ müfid olmayup muhâceme üzerine musırr olup, çünkü be-irâdet-i Meliki'l-Kahhâr muhâcemeye sığâr u kibâr feth ümniyyesiyle [58^a] devam etdiler. Ehl-i İslâmdan binden mütecâviz kimesne arsa-i telef ve helâk ve bâ-şehâdet-i âhirete rihlet etdiler. Ve hısn-ı mezbûrun fethi perde-i tehîre kaldı. Andan sonra gümât-ı müslimîn ve guzât-ı zafer-âyîn muzdarib olup, kendü havl ve kudretlerinden izhâr-ı acz ü fütûr eylediler.

Pes pâdişâh hardu sera ²⁰³أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ kelâm-ı bedî'ü'l-insicâmın fehvâsınca ıztırâr-ı hâline terahhumen hafaza-i dekâ'ik küfr ü nifâk olan gaylân mugaylân dalâlet ve işrâkın kulûblarına ber-fehvâ-yı ²⁰⁴وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ havfû'l-herâs kazaf ve ilkâ idüp ale's-sabâh istîmân eylediler bu siyâkdâ ²⁰⁵الامان زكوة الظفر masadakınca sanduka-i küfr olan dalâlet-şî'âra emân virilüp avn-ı Hakk'la râ'yet-i dalâlet-ser-nigûn ve râ'yet-i nusret-i ehl-i sünnet ve'l-cemâ'ât ²⁰⁶وَأَنَّ جُنْدَنَا لَهُمْ وَإِنَّ الْغَالِيُونَ oldu. Felillahi elhamdü ve'l-mennihi hemîşe pâdişâhımızın askerini bu âyet-i kerîme mazmûnuna mücellâ mazhar eyleye!

Hâtıra [58^b] dâ'irenin keyfiyyeti hıfza âsân olmak için ân-ı muhît olan bu gazeli temmînan lil-emri'l-mühim bu mahalle tahrîr ü tastîr olundu.

²⁰² Sayet taş a inanırsanız faydasızdır.

²⁰³ "...kendisine yakardığı zaman karsılık veren.." Neml,27/62.

²⁰⁴ "Kalelerinden indirmiş, kalblerine korku salmıştı;" Ahzab, 33/ 26.

²⁰⁵ "Güvende olmak zaferin zekatıdır."

²⁰⁶ "Bizim ordumuz şüphesiz üstün gelecektir." Saffat, 37/173.

HÂTIRA

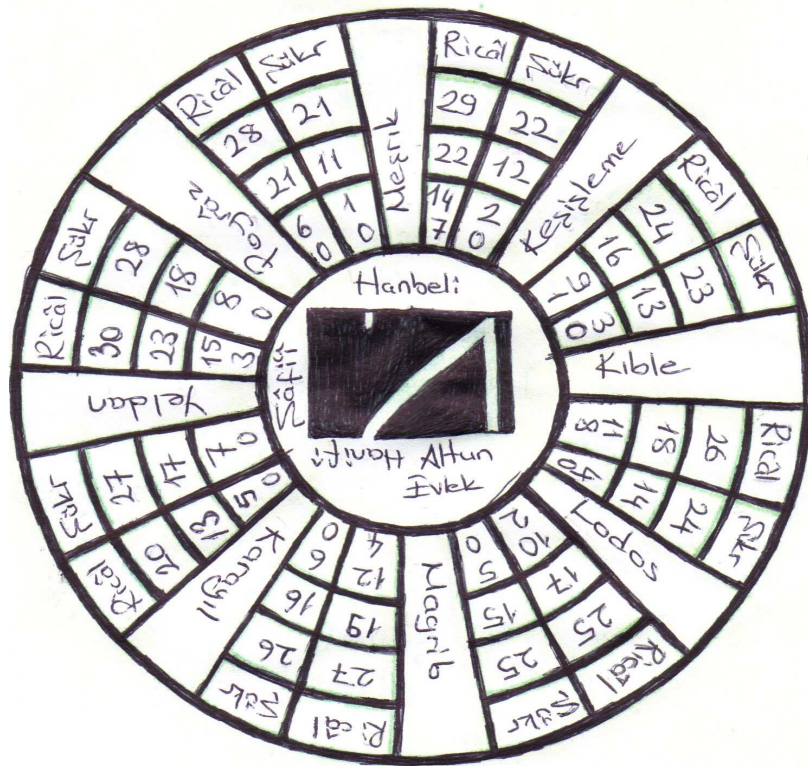
Ey surun seyrini hana ricalü'l gaybın / Dolaşır âlemi heril hatâ mesab-ı pür-kâr
Birde, dokuzda, on altıda, yirmi derinde / Cânib-i kıbledir kabeki ol ahyâr
İkide, on yedide, yirmi beşde / Gözeder her biri Yesrib tarafın leyl-in-nehar
Üçde, on beşde, otuzda, yirmi üçde / İhtiyar eylediler semt-i şimâli her yâr
On dokuz ,on ikide, dörtde, yirmi yedide / Gün gibi eylediler magribe, arz-ı diyar
Beşde, onüçde, yirmide, vali ey zahad / Gafil olma, hele, baydar tarafıdır zinhâr
Her yirmibiri, altısı, yirmi sekizi / Lâ cürmü cânib ise ne, şirkişit ve gezar.
Yedi, ondördü, yirmiiki , yirmi dokuz / Etdiler maşırıkı gün gibi gark-ı envâr
Sekizi, on biri ve onsekizi herak / Yirmi altısıdır semt-i cenubunda karar
Böyledir dâ'ire-i âlemi seyr etmeleri / Arka vir bunlara, tâ olmaya, kark düşvar
Ricalü'l-gayb ale ma galu Şeyh-i Muhyiddinü'l-Arabî *kudduse sirrah*

العزیز فی اماکن البلا دفی ایام الشهورو هم يدورون. [59^a] فی هذه الاماکن الثمانية من العالم فالیوم السابع(7) من الشهر والرابع عشر(14) والثانی والعشرون (22) والتاسع والعشرون (19) هم فی المشرق والیوم لسادس (6) من الشهر والحادی والعشرون (21) والثامن والعرون (28) فی الیسان وهوما بین المشرق والشمال والیوم الثالث (3) والخامس عشر(15) والثالث والعشرون (23) والتلثون (30) فی الشمال والیوم الخامس (5) من الشهر والثالث عشر(13) والعشرون (20) فی باید و هو ما بینالشمال والمغرب. والیوم الرابع (4) من الشهر والثانی عشر(12) والتاسع عشر(19). والسابع والعشرون (27) فی المخرب والیوم الثانی (2) من الشهر والعاشرو(10) السابع عشر(17) والخامس والعشرون (25) فی یثرب وهوما بین المخرب والجنوب. والیوم الثامن (8) من الشهر والحادی عشر(11) والثامن عشر(18) والسادس والعشرون (26) فی الجنوب. والیوم الاول من الشهر والتاسع(8) ²⁰⁷والسادس عشر(16) و الرابع والعشرون(24) فی یکنی و هو ما بین الجنوب و المشرق. ²⁰⁸

Bu husûs dahi ba‘zı erbâb-ı kemâlin ketbinde görülmekle teyemmünen [59^b] el-emr ricâlü'l-gayb dâ'iresine zeyl kılındı.

²⁰⁷ Müellif burada yazılı olarak belirtilen rakamları rakamla yazarken bir yanlışlık yapmış. Metinde التاسع şeklinde geçen ifade Arapça dokuz (9) demektir. Ancak müellif yanlışlıkla olsa gerek rakamla sekiz (8) yazmış.

²⁰⁸ Anlamını bulamadım.

Ahkâm-ı şûkr yıldızı Uygur ve Kata ve Mogol ve Türkân ve Hıtan ve Hutan hükemâsı gâyet i'tibâ ve amel ederler. Allahu te'âlâ yedi yıldız halk etmiştir ki, gâyet nehasdırlar. **İmdî** her kim bir işe mübâşeret ederse bu dâ'ireye nazar edüp anlar ne tarafda bulunursa karşı varmaya, aksi vara. **Aym** evvel günü [60^a] maşrık tarafından dogru magribe sefer eyüdü. **İkinci** günü maşrıkla kıble beyinde dogar, denize girmeyeler. **Üçüncü** günü kıbleden dogar, ol tarafda cenkden hazer. **Dördüncü** günü kıble ile magrib arasında dogar, maşrıka ticâret eyüdü. **Beşinci** günü magrib tarafında dogar, şarka sefer eyüdü. **Altıncı** günü şimâl ile magrib arasında dogar, pâdişâhlar görmek eyüdü. **Yedinci** günü şimâlde dogar, evlenmek ve kabun? ve toy eyüdü. **Sekizinci** günü şimâl ile maşrık arasında dogar, pâdişâhlar görmek iyidir. **Dokuzuncu** günü yer altında olur. Mâl gizlemek hatâdır. **Onuncu** günü gün ortasında olur. Atlanmak ve imâret ve ticâret yaramazdır. **On birinci** günü şarkdan dogar, şark tarafına sefer etmeye. **On ikinci** günü şarkla kıble arasında dogar, deniz seferi yaramazdır. **On üçüncü** günü kıble tarafından dogar, her işden fârig ola. **On dördüncü** günü kıble ile magrib arasında dogar, bey' ü şirâ eyüdü. **On beşinci** günü [60^b] magribde dogar, kıble tarafına sefer yaramazdır. **On altıncı** günü şimâl ile magrib arasında dogru bey' ü şirâ yaramazdır. **On yedinci** günü şimâlde dogar, şimâle sefer itmek hatâdır. **On sekizinci** günü şimâlde dogar, maşrık arasında olurlar. Ulûlar yüzün görmek eyüdü. **On dokuzuncu** günü yer altında olurlar. Binâ bırakmak ve bey' ü şirâ yaramazdır. **Yirminci** günü gün ortasında olurlar, atlanmak ve cenge varmak hatâdır. **Yirmi birinci** günü maşrıkda dogar, magribe sefer ve ticâret eyüdü. **Yirmi ikinci** günü

maşrıkla kıble arasında dogar, melikler görmek eyüdü. **Yirmi üçüncü** günü kıble tarafından dogar, suya ve denize girmek hatâdır. **Yirmi dördüncü** günü kıble ve magrib arasında dogar, bey‘ ü şirâ be-gâyet eyüdü. **Yirmi beşinci** günü magribde dogar, kıble seferi be-gâyet eyüdü. **Yirmi altıncı** günü magrib ve şimâl arasında dogar, bey‘ ü şirâ eyüdü. **Yirmi yedinci** günü şimâlde dogar, kıble seferi ve maşrık ticâreti eyüdü. [61^a] **Yirmi sekizinci** günü şimâl ile maşrık arasında dogru av ve atlanmak eyüdü. **Yirmi dokuzuncu** günü yeraltında olur. Bünyâd ve mal yere gizlemek eyüdü. **Otuzuncu** günü gün ortasında olur. Asker intihâb itmek eyüdü.

Bu kevkebler gökde deve sûretinde köpükleri ve zehirleri saçılır ve felekleri aksine devr iderler. Bir mertebe serî‘ seyr ider ki, on günde maşrık ve garb ve cenûb ve şimâl ve arz ve semâ ve cümle cihân arasını devr iderler. Ammâ ricâlü’l-gayb dâ’irede işâret olundugu her ne tarafda bulunurlarsa anlara arka virüp kemâl mertebe istinâdıyla yardım taleb idüp, du‘â vü niyâz ideler. Mahsûs du‘âları dahi vardır.

هذه الهيا كل السبعة

²⁰⁹ هذه الهيا كل السبعة المخصوصة با لبركة والفوائد التامة نفعا الله بها الهيكل الاول

الهيكل الاول [61^b]

بسم الله الرحمن الرحيم * الحمد الله الذى لم ينس من ذكره * ولا يخيب من دعاه * والحمد لله الذى من توكل عليه كفاه * والذى لانحصر نعمه * والحمد لله الذى لم يتخذ صاحبة ولا ولدا * ولم يكن له شريك فى الملك * ولم يكن له ولى من الذل * وكبره تكبرا * وسبحان الله * وبحمده بكرة واصيلا * ولا حول ولا قوة الا بالله العلى العظيم * ومن يتوكل على الله فهو حسبه ان الله بالغ امره قد جعل الله لكل شىء قدرا * وبالحق انزلناه * وما ارسلناك الا مبشرا * ونذرا * وداعيا الى الله باذنه * وسراجا منيرا * ولا حول * ولا قوة الا بالله العلى العظيم *²¹⁰

الهيكل الثانى

بسم الله الرحمن الرحيم * اعوذ حاكمه بالله الذى²¹¹ لا اله الا هو الحي القيوم لا تأخذه سنة ولا نوم له ما فى السموات وما فى الارض من ذا الذى يشفع عنده الا باذنه يعلم ما بين ايديهم وما خلفهم ولا يحيطون بشىء من علمه [62^a] الا بما شاء وسع كرسيه السموات والارض ولا يؤوده حفظهما وهو العلى العظيم *²¹²

²⁰⁹ İşte bu yedi kaide özellikle bereketli ve faydalı olması için Allah’ın yardımıyla tamamlandı. Bunlardan Birinci Kaide.

²¹⁰ **Birinci Kaide:** Zikrettiğini ve emirlerini hiçbir zaman unutmayan, va’dine hıyanet etmeyen Allah’a hamdolsun. Bizi nimetlerine gark eden ve tevekkül edene yeten Allah’a hamdolsun. O’nun ortağı, velisi yoktur, alçaklardan değildir. Yücelerin yücesidir. Sabahın ve akşamın sahibidir. O’na hamdolsun. O her türlü noksanlıklardan münezzehtir. Yüce ve büyük olan Allah’tan başka güç ve kuvvet sahibi yoktur. Kim Allah’a tevekkül ederse Allah ona yeter. Muhakkak ki Allah bir şey yapmak istediği zaman, her şeyi yapmaya gücü yeter. İndirmiş olduğu her şey muhakkak doğrudur. Eğer bir kişi Allah’tan bir şey isterse, O’na dua ederse, Allah istediğini yerine getirir, onu aydınlatır, nurlandırır. Yüce ve büyük olan Allah’tan başka güç ve kuvvet yoktur.

²¹¹ **İkinci Kaide:** Rahman ve Rahim Allah’ın adıyla. Onu koruyan öyle bir Allah’dır ki;

²¹² “Allah, Kendisinden başka ilâh olmayan, kendisini uyuklama ve uyku tutmayan, diri, her an yaratıklarını gözetip durandır. Göklerde olan ve yerde olan ancak O’nundur. O’nun izni olmadan katında sefaat edecek kimdir? Onların islediklerini ve isleyeceklerini bilir, dilediğinden başka ilminden hiçbir şeyi kavrayamazlar. Hükümlerini gökleri ve yeri kaplamıştır, onların gözetilmesi O’na ağır gelmez. O yücüdür, büyüktür.” Bakara, 2/ 255.

اعِذْ بِاللّٰهِ مَالِكَ الْمُلْكِ يُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ وَتُعِزُّ مَنْ تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَنْ تَشَاءُ بِيَدِكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ
تُؤَلِّجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَتُؤَلِّجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَتُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَتُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَتَرْزُقُ مَنْ تَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ²¹³
و اعِذْ حَا مَل كِتَابِي هَذَا بِبِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ²¹⁴ * وَالطُّورُ وَكِتَابٌ مَّسْطُورٌ فِي رَقٍّ مَّنشُورٌ وَالْبَيْتُ الْمَعْمُورُ وَالسَّقْفُ الْمَرْفُوعُ
وَالْبَحْرُ الْمَسْجُورُ²¹⁵ *

واعيذه با لله الذى اتخذ ابراهيم خاليلًا * و كلم الله موسى تكليما * و عيسى روح الله و محمد صلى الله عليه و سلم حبيبه *
واعيدوا با لاسم الذى اصلح به الاولين * والآخرين ان يخطو و يحرس حَا مَل كِتَابِي هَذَا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ * مريد و جبار عنيد * لا يا
تبه الباطل من بين يديه و لا من خلفه تنزيل من حكيم حميد * فى النوم واليقظة والقيام والقعود و حسبنا الله و نعم الوكيل *
ولا حول و لا قوة الا با لله العلى العظيم²¹⁶ *

[62^b] الهيكل الثالث

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ * اعِذْ حَا مَل كِتَابِي هَذَا بِالذِّى²¹⁷ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ الثَّرَىٰ وَإِنْ تَجَاهَرُ
بِالْقَوْلِ فَإِنَّهُ يَعْلَمُ السِّرَّ وَأَخْفَى²¹⁸

الله لا اله الا هو له الاسماء الحسنی * واعيذه با لله من كل ساحر و ساحرة وما كروما كرة * و جنى و جنية و غول و غولة و طا
رق و طارقة و ساكن و ساكنة فى البر والبحر * واعيذه بما قال انه استمع نفر منا لجن فقالوا انا سمعنا قرآنا عجبا يهدى الى
الرشد فامنا به و لن نشرك برأينا احدا * وانه تعالى جد ربنا ما اتخذ صاحبة و لا ولدا²¹⁹ *
قُلْ ادْعُوا اللَّهَ أَوْ ادْعُوا الرَّحْمٰنَ أَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ وَلَا تَجْهَرُوا بِصَلَاتِكُمْ وَلَا تَخَافُوهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا وَقُلِ الْحَمْدُ
لِلَّهِ الَّذِیْ لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِیْكَ فِی الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِیٌّ مِّنَ الدُّلَىٰ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًا²²⁰ * والله من ورائهم محيط بل هو قرآن
* [63^a] * مجيد فى لوح محفوظ²²¹ * انا نحن نزلنا الذكر و انا له لحافظون²²² *

واعيذه بالله الواحد القهار * من شر ما يلج فى الليل والّبحار و من شر فاسقة العرب والعجم و من كل دابة انت اخذنا صيها ان ربى
على صراط مستقيم * و حسبنا الله و نعم الوكيل * ولا حول و لا قوة الا با لله العلى العظيم²²³ *

²¹³ “Mülkün sahibi olan Allah'ım! Mülkü dilediğine verirsın; dilediğinden çekip alırsın; dilediğini aziz kılar, dilediğini alçaltırsın; iyilik elindedir. Doğrusu Sen, her şeye Kadir'sin. Geceyi gündüze, gündüzü geceye geçirirsin; ölüden diri, diriden ölü çıkarırsın; dilediğini hesabsız rızıklandırırsın.” Al-i İmran, 3/ 26,27.

²¹⁴ Bu kitabı taşıyan bu Bismillahirrahmanirrahim ile korundu.

²¹⁵ “Tur’a, yayılmış ince deri üzerine satır satır dizilmiş Kitap’a, mamur bir ev olan Kâbe’ye, yükseltilmiş tavan gibi göğe, kaynayacak denize and olsun ki;” Tur, 52 / 1- 6.

²¹⁶ Ben İbrahim’i dost edinen ve Hz. Musa ile konuşan Allah’a sığınırım. O ki; İsa Ruhullah ve Muhammed Sallallahu Aleyhi Vessellem’in habibidir. Ve din olarak İslam’ı en doğru ve ilk olarak ortaya koymuştur. Kıyamete kadar bu kitabı koruyan ve muhafaza eden, şeytanın bütün kötülüklerinden koruyan O’dur. İsteddiği her şeyi yapan, gücü her türlü zorluğa yetendir. Allah’ın hikmetle indirdiğinden sonra, batıl gelmeyecektir. Uyku, uyanıklık ve hayatın devam etmesini sağlayan Allah ne güzel bir vekildir. Yüce ve büyük olan Allah’tan başka güç ve kuvvet yoktur.

²¹⁷ **Üçüncü Kaide:** Rahman ve Rahim Allah’ın adıyla. Kitabımı taşıyanı koruyan Allah’dır ki ; O,

²¹⁸ “Rahman arşa hükmetmektedir. Göklerde ve yerde, her ikisi arasında ve toprağın altında bulunanlar O'nundur. Sen sözü istersen açığa vur, şüphesiz O gizliyi de, gizlinin gizlisini de bilir. Allah’tan başka tanrı yoktur, en güzel isimler O'nundur.” Taha, 20 / 5-8.

²¹⁹ Muhakkak ki Allah bütün büyü ve hile yapanların üstündedir. Cinlerin, perilerin, kara ve denizdeki bütün varlıkların üstündedir. Ben sığınırım, “Bu farklı bir söz, biz işittik, iman ettik” dediler. Allah onları hidayete erdirdi, doğru yola ulaştırdı. Bir olan Rabbimize şirk koşmayız, dediler. Muhakkak ki bizim Rabbimiz kendisinden üstün başka bir varlık yoktur ve evlat edinmemiştir

²²⁰ “De ki: ‘İster Allah deyin, ister Rahman deyin, hangisini derseniz deyin, en güzel isimler O'nundur.’ Namaz kılarken sesini yükseltme, gizli de okuma, ikisi ortasında bir yol tut. De ki: ‘Hamd, çocuk edinmemiş olan, hükümlanlığında ortagi bulunmayan, düşkün olmayıp yardımcıya da ihtiyaç göstermeyen Allah'a mahsustur.’ O’nu gereği gibi büyükle.” İsra, 7/ 110 – 111.

²²¹ Her şeyi ve levh-i mahfûzdaki şerefli Kur’anı kuşatan Rabbim’e yemin olsun.

²²² “Doğrusu Kitap’ı Biz indirdik, onun koruyucusu elbette Biziz.” Hicr, 15/ 9.

الهيكل الرابع

بسم الله الرحمن الرحيم * اعيذ حاكمه كتابي هذا بالله الذي²²⁴ هو الله الذي لا إله إلا هو عالم الغيب والشهادة هو الرحمن الرحيم هو الله الذي لا إله إلا هو الملك القدوس السلام المؤمن المهيمن العزيز الجبار المتكبر سبحان الله عما يشركون هو الله الخالق البارئ المصور له الأسماء الحسنى يسبح له ما في السموات والأرض وهو العزيز الحكيم²²⁵ * واعيذه بالله الذي تجلى للجبل فجعله دكا وخر موسى صعقا * فلما افاق قال سبحانك * تبت إليك وانا اول المؤمنين²²⁶ . بسم الله الرحمن الرحيم . قل أعوذ برب الناس . ملك الناس إله الناس . من شر الوسواس [63^b] الخناس . الذي يوسوس في صدور الناس . من الجنة والناس²²⁷ . إنهم يكيّدون كيّدا . وأكيد كيّدا . فمهل الكافرين أمهلهم رويدا .²²⁸ . وإن يكاد الذين كفروا ليزلفونك بأبصارهم لما سمعوا الذكر ويقولون إنه لمجنون . وما هو إلا ذكر للعالمين²²⁹ .

الهيكل الخامس

بسم الله الرحمن الرحيم * اعيذ حاكمه بالله الذي²³⁰ قامت السماوات والأرض بأمره سيرت الجبال بأذنه والله يسجد من في السموات ومن في الأرض والشمس والقمر والنجوم والجبال والشجر والدواب وكثير من الناس وكثير من العذاب * ونحن الله فما له من مكرم ان الله يفعل ما يشاء * ان ربكم الله الذي خلق السموات والأرض في ستة ايام ثم استوى على العرش يغشى الليل النهار ويطلبه جثثا والشمس والقمر والنجوم مسخرات بأمره الا له الخلق والأمر تبارك الله رب العالمين * واعيذ حاكمه بالله * [64^a] وبالاقلام * وما كتبت والمصاحف وما تثبتت والأذان وما سمعت والقلوب وما وعت والجبال وما رست والرياح وما ذرت وبالذي كان عرشه على الماء قبل ان يخلق سماء والأرض ان يحفظ حامل كتابي هذا من جيع الآفات والعاهات والبليات وحسبنا الله ونعم الوكيل * ولا حول ولا قوة الا لله العلي العظيم²³¹ *

²²³ Bir ve Kahhar olan Allah'a sığınırım. Gündüz ve gecede bulunan varlıkların şerrinden, Arapların, Acemlerin ve bütün yerde yürüyenlerin, fisklarından, şerlerinden, onların kötülüklerinden bizi koruyacak olan sensin. O doğru yolun Rabbi'dir. Allah ne güzel vekildir. Yüce ve büyük olan Allah'tan başka güç ve kuvvet yoktur.

²²⁴ **Dördüncü Kaide:** Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla. Onu koruyan öyle bir Allah'dır ki;

²²⁵ "O, goruleni de gorulmeyi de bilen, kendisinden baska tanrı olmayan Allah'tir. O, aciyici olmdir, aciyandır. O, kendisinden baska tanrı olmayan, hukumran, cok kutsal; esenlik veren, guvenlik veren, gorup gozeten, guclu, buyrugunu herseye geciren, ulu olan, Allah'tir. Allah putperestlerin kostuklari eslerden munezzehtir. O, vareden, guzel yaratan, yarattiklari'na sekil veren, en guzel adlar kendisinin olan Allah'tir. Goklerde ve yerde olanlar O'nu tesbih ederler. O gucludur, Hakim'dir." Haşr, 59/ 22, 23, 24.

²²⁶ "Musa, tayin ettigimiz vakitte gelip Rabbi onunla konusunca, Musa: "Rabbim! Bana Kendini goster, Sana bakayim" dedi. Allah: "Sen Beni goremeyeceksin ama daga bak, eger o yerinde kalirsa sen de Beni goreceksin" buyurdu. Rabbi daga tecelli edince onu yerle bir etti ve Musa da baygin dustu; ayilinca: "Yarabbi, munezzehsin, Sana tevbe ettim, ben inananlarin ilkiyim" dedi". A'raf, 7/ 143.

²²⁷ Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla: De ki: "Insanlardan ve cinlerden ve insanların gonullerine vesvese veren o sinsi vesvesecinin serrinden, insanların Tanrısı, insanların Hukumrani ve insanların Rabbi olan Allah'a siginirim." Nas, 114/ 1-6.

²²⁸ "Gerçekten onlar düzen kuruyorlar. Ben de bir düzen kurmaktayım. Sen inkarcılara mehil ver; onlara mukabeleyi biraz geri bırak." Tarık. 86/ 15, 16, 17.

²²⁹ "Ve gerçekten o küfredenler o zikri (Kur'an'ı) işittikleri zaman az daha seni gözleriyle kaydıracaklardı; bir de durmuşlar: "O şüphesiz bir deli." diyorlar. Oysa Kuran, âlemler için bir öğütten baska bir sey degildir." Kalem, 68/ 51.52.

²³⁰ **Beşinci Kaide:** Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla. Onu koruyan öyle bir Allah'dır ki;

²³¹ Gökleri ve yeri yaratan ve izni ile dağları ve gezegenleri yaratan Allah'tır. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'na secde eder. Güneş, ay, yıldızlar, ağaçlar, yürüyen her şeyin ve insanların ve gerçeğin sahibidir, azab ona aittir. Yaratılmış olan her şeye ikram veren odur. Allah istediği her şeyi yapar. Muhakkak ki sizin Rabbiniz olan Allah, gökleri ve yeri altı günde yarattı ve arşını üzerine yaydı, gündüzü geceye çevirdi. Güneş, ay ve yıldızları birbirine gizledi. Onları emrine musahhar kıldı. Âlemlerin Rabbi olan Allah, her şeyi kendi emriyle yarattı. her şeyi Allah taşımaktadır. Kalemler ve yazılan her şey, sayfalarındaki her şey O'nundur. Senin işiterek ve tespit ettiğin her şey, senin kalbinden duyduğun her şey, senin dağlardan yediğin her şey, rüzgârla gelen her şey, suyun üzerinde, yerde olan, yenen her şey O'nundur. Gökler ve yer, Kitabı taşıma ve koruma görevi ile yaratıldı. Bütün afetlerden ve belalardan koruyan Allah ne güzel vekildir. Yüce ve büyük olan Allah'tan başka güç ve kuvvet yoktur.

الهيكل السّادس

بسم الله الرحمن الرحيم * اعيذ حاكمه كتابى هذا بالله و بكلماته اتامات الطيبات المجيبات المراكات والذى قال السموات والا رض أنتيا طوعا او كرها قالتا اتينا طائعين ²³²* واعيده بألم ذلك الكتاب لا ريب فيه هدا للمتقين * و[ب]ألم الله لا اله الا هو الحى القيوم نزل عليك الكتاب بالحق مصدقا لما بين يديه و انزل الفرقان الحمد لله الذى خلق السموات والارض و جعل الظلمات والنور * ثم الذين كفروا بربهم يعدلون * و[ب]الكتاب [64^b] انزلناه اليك لتخرج الناس من الظلمات الى النور * و[ب]ألم تلك ايات الكتاب و قرآن مبين * و[ب]الحمد لله الذى انزل على عبده الكتاب * و[ب]كهيعص و بطه ما انزلنا عليك القرآن لتشقى * و[ب]طسم * و[ب]الم احسب الناس و[ب]الم غلبت الروم فى ادنى الرض و هم من بعد غلبهم سيغلبون * و[ب]الحمد لله الذى له ما فى السموات و ما فى الارض * و[ب]يس والقرآن وبص والقرآن ذى الذكر * و[ب]جمعسق و[ب]ق والقرآن المجيد و[ب]الطور و كتاب مسطور * و[ب]ن والقلم و ما يسطرون * ان تحفظ حامله من الشرار و كيد الفجار و من طارق الليل والنهار و من كلّ سحر و عزيمة الا ان اولياء الله لا خوف عليهم ولا هم يحزنون و حسبنا الله و نعم الوكيل * ولا حول ولا قوة الا بالله العلى العظيم ²³³*

الهيكل السّابع

بسم الله الرحمن الرحيم * اعيذ حاكمه بالله القهار من شرّ ما يليح فى الليل والنهار * و من شرّ ما يلج فيها و من شرّ * ما يخرج منها * وما ينزل من السماء و ما يعرج فيها و هو معكم اينما كنتم واعيده بما الستعاذ به آدم ابوا البشر * و شيت و [65^a] ابراهيم و اسمعيل و اسحاق و يعقوب و يوسف و زكريّا و يحيى و عيسى و موسى و هرون و سليمان بن داود * ولقمان و يوشع و الضّرّ إذ نادى ربّه أنّي مسّني و أيّوب ²³⁴ ذ و الكفل و يونس و اليسع و أيّوب والخضر و محمد صلوات الله و سلامه عليهم اجمعين و كشفنا ما به من ضرو آتينا اهلهاو مثلهم معهم رحمة مئا و ذكرى للعابدين * اركض بلرّجالك هذا ²³⁵ وأنت أرحم الراحمين. * ²³⁶مغتسل بارد و شراب * تمت الهيكل السبعة

Havâs-ı hasbunâllahu ve ni'me'l-vekil ²³⁷

Ey tâlib-i esrâriyât-ı Rahmâniye ve ey râgıb-ı letâ'if-i kelimât-ı Sübhâniyye vefkake Allah te'âlâ li'l-kavli ve'l'ameli ve eb'adeke 'an ehli'l-gavâyate ve'l-kesel eger cemî' umûrunda Allahu azîmü's-şân senin hisâbın ve vekîlin ve cemî' halkın şerrinde kâfi ve nusretde vâfi [65^b] ve muhabbetini kılup 'ibâde'l-kâvî vesi'at fazlını sana i'tâ itmesin murâd idersin. Her leyl ü nehârda ²³⁸ الذى قال لهم الناس اناس قد جمعوا لكم فخشوهم فزا: İbtidâ bu âyet okuna: (450) حسبنا الله و نعم الوكيل

²³² **Altıncı Kaide:** Rahman ve Rahîm Allah'ın adıyla. Bak, bu kitabı Allah'ın ismi, onun tam kelimesi, onun temiz, icabet eden ve mübarek ismi taşıdı. Öyle ki, gökleri ve yeri boyun eğdirdiğini veya kendine tabi kıldığını söyledi. Ben O'na sığıyorum.

²³³ Onu taşıyan şerhilerin kötülüklerinden korur şerhiler ve fuccarlar, gece ve gündüzde bulunan, bütün sihir yapanların ve onların yapmak istediklerinden Allah korur. Allah'ın dost edindiği kimseler için korku ve üzüntü yoktur.

²³⁴ **Yedinci Kaide:** Bak, Kahhar olan Allah gece ve gündüzün içindeki her şeyin şerrinden korur, yarattığı her şey ve onların kötülüklerinden korur. O'nun tasarrufundan çıkış yoktur. Gökten hiçbir şey indirmede ve göğe hiçbir şey çıkarmadı. O sizinle beraberdır. İnsanlığın babası Adem ve Şit ve İbrahim ve İsmail ve İshâk ve Yakub ve Yusuf ve Zekeriyya ve Yahya ve İsa ve Musa ve Harun ve Süleyman bin Davud ve Lokman ve Yuşa ve Zülkifl ve Yunus ve İlyas ve Eyyub ve Hızır ve Muhammed (Allah'ın Salâtı ve Selâmı onların üzerlerine olsun).

²³⁵ Eyyub da: "Basima bir bela geldi, (Sana sigindim), Sen merhametlilerin merhametlisisin" diye Rabbine nida etmistti.

²³⁶ Şehitlik şerbetinin içildiği yer için dört nala koş. Yedi Mertebe tamam oldu.

²³⁷ "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!", Al-i İmran, 3/ 173.

²³⁸ "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!", Al-i İmran, 3/ 173.

²³⁹deh imana vâ qalâ husbâllâ vâ nem lûkîl. fânqûlû bînema mâllâ vâ fûz lû mîssîhem sûv vâttûvâ rûzûvâllâ vâllâ zâ vâ fûz lû eẓîm. vâ an yîrîdû an yîdû vâ fân. Ba'dehu bu âyet okuna: Elli kerre vekînâ ba'dehu vâ nem lûkîl ²⁴⁰Ba'dehu husbâllâ hâvâz âîdûk bînvîrû vâlmû mînîn vâ âl fî bîn qûlû bîhem lû anqûttâ mâ fî ârûz jîmîvâ mâ âl fî bîn qûlû bîhem lûknâ âl bînîhem ane. ba'dehu âyete evvelî okuna ba'dehu yüz kerre husbâllâ vâ nem lûkîl ²⁴¹(1184) eẓîz hîkîm. yâvîhâ nîbî husbîk âllâ vâ mîn âttîk mînâlmûmînîn. okuna ba'dehu yîne âyete evvelî ba'dehu yüz kerre husbâllâ vâ nem lûkîl ²⁴²kerre sanîyehû üç kerre ba'dehu yîne âyete evvelî okuna. Ba'dehu [66^a] ²⁴³vâ nem lûkîl yüz kerre husbâllâ vâ nem lûkîl ²⁴⁴kelîmâtînnîn husbâbî ebcedî üzere olan dâvî yüz ellîye îblâğ içûn evvelâ âyetînnîn mezkûr teyîn ârâsında kerre okunur. Ba'dehu yîne âyetînnîn beyînnîn dâvî defâ yüzîr kerre okunur. Fa fehîm bu vech üzere mûdâvemet île vâ ahîrâsînde vâ âdedînnîn defe'atde Âllâhu Te'âlâ kâfî olur. **Hâzîra** hükûmet-i Rabbânîyye bu âyet-i kerîme Yâ'nî husbâllâ vâ nem lûkîl ²⁴⁵hisab-ı ebcedî üzere bîn yüz seksen dâvîdür. Ve Kur'an-ı Kerîmde husbâllâ vâ nem lûkîl ²⁴⁶ile olan îşârât-ı edîlle envâ'ındandır. Ve 'aleyhîs'salâvâtü vâ's-selâm bu delâletî îkrâr buyurmuşlardır. Deyü ikâzı Beyzâvide mufasssal bahsî vardır. Ve defe'at île tecrûbe olunmuşdur. Hattâ Sultân-ı Selîm *rahimehu'r-rahîm* Mîsîr'a âzîmete mûşâveresînde Kemâl Paşazâde, ²⁴⁷âyet-i kerîmesînde bâ-husûs ²⁴⁸âyet-i kerîmesînde bâ-husûs Sultân Selîm Efendîmîz bu sene-i [66^b] mûbâreke Mîsîr'ı feth vâ teshîr îdeceğîne îşâret vardır. Zîrâ "vâ lekâd Selîm" île ebced husbâllâ vâ nem lûkîl ²⁴⁹mutabîkdır. Mîn ba'de'z-zîkîrde olan zîkîr bu seneye mutabîkdır. "Înne'l-arze" mâ'ruf billâm oldukda arz-ı Mîsîr murâddır. ²⁵⁰Yîrîthâ ebâdî vâllâh ²⁵¹kelâmînnîn mahzârî olan dînyâda Sultân Selîm'dîr deyü buyurmuşlar. Ve fî nefsi'l-emrî öyle oldu. Ve ellî vâ ellîbîr senesînde kî Belgrad senesîdîr. ²⁵²Kelâm-ı celîlî mutabîk geldi. "vâ teyyîm nî'mete 'aleyke" dahî ânâ mutabîk îdî. Tevârih tettebbü' olundu. Ve öyle olan "vâ'nsurnâ 'ale'l-kavmî'l-kafîrîn" kelâm-ı celîlînnîn delâletî üzere o târîhde dahî nusret olmuş. Bînâ'en 'aleyh bu âyet-i kerîmenînnîn îşâret-i celîlesî üzere seksen dâvî târîhînde nusret-i 'âzîme cenâb-ı Bârî'den mercudur eğerçî husbâllâ vâ nem lûkîl ²⁵³lafzında olan kâfî aleyhü's-selâma hitâbdır. Ammâ pâdîşâh-ı âlem-penâh ânnîn halîfesîdîr. Fâ fîhîm **Umde-i Risâle** feẓâîl vâ menâkîb [67^a] ehl-i gazâyı Bedr'dîr. Ehl-i

²³⁹ İnsanlar onlara: " Düşmanınız olan insanlar size karşı bir ordu topladılar, onlardan korkun" dediler. Bu, onların imanını artırdı da: "Allah bize yeter. O ne güzel vekil'dir" dediler. Bu yüzden kendilerine bir fenalık dokunmadan, Allah'tan nimet ve bollukla geri döndüler; Allah'ın rızasına uydular. Allah büyük, bol nimet sahibidir. Al-i İmran, 3/ 173, 174.

²⁴⁰ "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" Al-i İmran, 3/ 173.

²⁴¹ Seni aldatmak isterlerse, bil ki şüphesiz Allah sana kâfidir. Seni ve inananları yardımıyla destekleyen, kalblerini uzlastıran O'dur. Eger yeryüzünde olan her şeyi serfetsen bile, sen onların kalblerini uzlastıramazdın, ama Allah onları uzlastırdı. Dogrusu O Güçlü'dür, Hâkim'dir. Allah'ın yardımı sana ve sana uyan müminlere yeter. Enfal, 8 / 62-64.

²⁴² "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" Al-i İmran, 3/ 173.

²⁴³ "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" Al-i İmran, 3/ 173.

²⁴⁴ "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" Al-i İmran, 3/ 173.

²⁴⁵ Allah'ın yardımı sana ve sana uyan müminlere yeter. Enfal, 8 / 64.

²⁴⁶ "And olsun ki, Tevrat'tan sonra Zebur'da da yeryüzüne ancak iyi kullarımın mirascisi olduğunu yazmıştık". Enbiya , 21/ 105.

²⁴⁷iyi kullarımın mirascisi..... Enbiya, 21/ 105.

²⁴⁸ Kâfîrlere karşı sizin yardımcınızdır.

kemâlden cemm-i gafîr ve deseri kesîrin tecrübe ve müşâhedeyle bereketleri şumus-u sâtia ve lem‘a‘ı bârika gibi müzellehemât ve ‘azâim-i şedâid mahlukâtda igâseleri muhakkak ve ehem-i mühimmât-ı sefer ve hazerde i‘ânetleri mütekarrır ve müttefik olan Eshâb-ı Bedr *ridvânâllahi te‘âlâ ‘aleyhim ecm‘aîn* hazretinin fezâil ve menâkıbı ve havâs-ı esmâlarında olan te‘sirâtdan birer şetme nakli beyânındadır ki; bu risâle-i hâkire-i tertîbe bu husûs bâ‘is ve bâdî olmuştur.

Menâkıb-ı Ashâb-ı Bedr

Biri budur ki, Hakk Te‘âlâ Ashâb-ı Bedr’i lisân-ı îcâz-ı beyân-ı nebevî ile: ²⁴⁹ فَقَدْ وَجِبَتْ لَكُمْ الْجَنَّةُ biri budur ki, Hakk Te‘âlâ Ashâb-ı Bedr’i lisân-ı îcâz-ı beyân-ı nebevî ile: ²⁵⁰ اَعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ فَقَدْ غُفِرَتْ لَكُمْ. hadîs-i şerîf-i kudsî haklarında vârid olmuştur. Ya‘nî “ne işlerler ise işlesünler magfûrlardır” deyü buyuruldu. Hattâ bu takdîrce anların birinden bir günâh sudûru vâki‘ [67^b] olsa, tevbeye muhtâc olmaz, zîrâ günâhın sudûruyla, bilâ-tevbe, magfîret birebir duna kadar bi-hisabü’ş-şer‘i şerîf dünyâda iktizâ eden hükm haklarında icrâ olunursa da ve biri dahi melâ’ike-i kirâm vak‘a-ı Bedr’de onlar ile ma‘an küffâra mukâtele ettiği nas-s-ı celili’ş-şan ile sâbittir. Dahi menâkıbları çoktur. Bu kadar ile iktifâ idelim.

Havâs-ı Esmâ-ı Ashâb-ı Bedr, Radıyallahu Te‘âlâ Anhum

Bürhânî Çelebi Siyeri’nde nakl ider ki, divân-ı meşayih ehâdis-i şerîfeden istimâ‘ itmiş ki, anların esmâsını zikirde du‘â-i müstecâbdır. *Şeyh Abdüllatîf Risâlesi*’nden menkûldür ki, çok kimesne anların esmâsına müdâvemet berekâtıyla rütbe-i velâyete kadem basdılar. Ve marazîden çok kimesne istişfâ‘ı ile, eskâmlarından halâs oldular. Ba‘zı ârifîn dediler ki, kangı hastanın başına yedimi koyup ve anların ismini zikr ettim ise bürü’s-sa‘a halâs buldu. [68^a] Ve eger hastanın mevti karîb ise hiffet bulur. Ve ba‘zı sikâtdan mesmû‘dur ki, bir mahallden silah şıkırdısıyla bir askerin gitdiği müşâhede olunup su‘âl olundukda Ashâb-ı Bedr’dır, fülân mahalle imdâda gideyorlar deyü cevâb virildi. Ve ba‘zıları dahi didiler ki, umûr-ı mühimmede tilâveten ve kitâbeten tezkâr-i esmâların tecrîbe ettim. İcâbetde anlardan esra‘ bir şey görmedim. Bunların havâs-ı kesîresi şürûhlarında bast olunmuştur. Bunda bu kadar kâfidir. Ancak Belgrad senesi serdar-ı ekrem olan zırgâm-ı bîdâ-yı gazâ İvaz Mehmed Paşa *âvaha’llahu te‘âlâ fî’l-cenneti me‘âvî* hazretlerine bu keyfiyyet ifâde olundukda teşrîfâtçı efendi ma‘rifetiyle taraf taraf tenbîh olunup, gerek sadr-ı a‘zam ordusunda ve gerek sâ‘ir ocaklar ordusunda okumaga kudreti olanlar tahrîr edip muhârebeden evvel ve muhârebe esnâsında husûsan sancag-ı şerîf sâyesinde kırâ‘at ve tilâvet olunup vesîle-i feth ü zafer olduğu gün gibi zâhir [68^b] olmuş idi. Binâ-berîn bu sene-i mübâreke nümâyanda olan sefer-i nusret eserde vech-i meşrûh üzere âmil olunmak için ordu-yı hümâyûna tenbîh olunmak indimde ehemmi-mühimmâtandır ve belki bunda Hırka-i Şerîf mevki‘inde şimdiden mübâşeret olursa pek a‘lâ olur.

²⁴⁹ Cennet onlara vacip oldu.

²⁵⁰ “Dilediğinizi yapın, zira ben sizi bağışladım”.

Hakk te‘âlâ tevîkî refîk eyleye! Lâkin itikâd-ı tâm ile olmaludur. Ve her ism-i şerîfin zikrinde ta‘zîm ü tekrîm için tarziye olunmaludur.

Bizler dahi ulemây-ı müte’ahhîrinden Dîmîşkî Menanî Efendi merhûmun tertîbini ahz idüp, o tertîb üzere tahrîr eyledik. Mûmâ-ileyh Menanî Efendi şöyle takrîr eder ki, ehl-i sırdan huffâz indinde müttefik-aleyh olan budur ki; Ashâb-ı Bedr aded cihetinden üç yüz on üçdür. Mâ‘adasında ihtilâf var. Hattâ İbn Seyyidü’n-nâs, *Uyûnü’l-aşer*’de üç yüz altmış üçe iblâg eyledi. Muhâcirîn doksân dört, bâkîsi Ensârdır. Ensârdan dahi Evs yetmiş dördür, Hazrec doksân beşdir. Şühedâsı on [69^a] dördtür. Altısı Muhâcirînden, sekizi Ensârdandır.

Uyûnü’l-aşer’de böyle olduğunu naklden sonra der ki; “Egerçi *Uyûnü’l-aşer*’de böyledir, lâkin huffâzdan ba‘zısında nass olmamagla üç yüz on ikiye kasr itdim. Ve tertîbde İbn Seyyidü’n-nâs’a ittibâ‘ itdim” deyüp beyân eyledi. Ya‘nî üç kısım etdi: Kısım-ı evveli Muhâcirîn, kısım-ı sâni Ensârdan Evs, kısım-ı sâlis Ensârdan Hazrec. Kısım-ı evvel doksandört, kısım-ı sâni yetmiş üç, kısım-ı sâlis yüz seksen beşdir. Ve bunların dîn-i mübîninde salâbetleri ve Hakk yoluna fedây-ı cân itdiklerini ve şehâdet-i uz mâya ragbetlerini ve a‘dâ-ı Allah ve a‘dây-ı Resûlallah aleyhis-selam üzerine şiddetleri ya‘nî ²⁵¹ أَشِدَّاءَ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءَ بَيْنَهُمْ kerîmesine mâ-sadak olmalarını ve ma‘rekede sabr u sebâtlarını ve i‘lây-ı kelimetullah için gamerât-ı mevte tâlimlerini beyân ve tafsîl kâbil degildir. Siyer tettebbu‘ idüp vakı‘a-i Bedr’e âşinâ olan nev‘an bilür.

Bu risâle [69^b] ancak *el-ârif yekfîyü’l-işâre* mezmûnuna mübeyyinedir. Temmet sırdan birinde görülmüşdi. Vakıa maziyeden bir defada Ashab-ı Bedr *radıyallahu anhumdan* birkaç müsinn ü ihtiyar kimesneler bulunmuşdu. Serasker ceş anlara dedigi siz mısın ve ihtiyar zevâ-ı şerîfe sekiz muhârebeye iktidar yegin yokdur. Lâkin sure-i Enfâl tilavetine meşgul olan anlar dahi imtisâl ola etdiler ve asker-i İslâmın anların berakatına zafer buldu. Lizâlike elli iki târîhinde bâlâda tastîr olundugu üzere sure-i Enfâl tahrîr olunup oldugu kıraat olunmakda idi.

Âh bu sefer-i nusret-eserde biraz hıffet istishab olunup sancag-ı şerîf ovasında her gün tecemmu‘ idüp vech-i meşrûh üzere sure-i Enfâl ve Ashâb-ı Bedr ve hatm-i şerîfleri olsa ne iyü sûret olurdu.

Hakk te‘âlâ her bâbda pâdişâh-ı âlem-penâh efendimize tevîkî refîk eyleye!

Esma-i’l Ashâb-ı Bedr, *radıyallahû te‘âlâ anhüm*

[70^a]

Esma-i’l Ashâb-ı Bedr *radıyallahû anhum* bu vechile tilavet oluna:

اللَّهُمَّ اِنِّى اَسْأَلُكَ وَاَتَوَسَّلُ اِلَيْكَ بِسَيِّدِنَا وَشَفِيعِنَا

Ahmed ve Muhammed el-Muhâcirî sallallahu aleyhi ve sellim.

²⁵¹ “...inkarcılara karşı sert, birbirlerine merhametlidirler....” Fetih, 48/ 29.

Ve bi seyyidinâ **Ebî Bekir-i Sıddık** el-Muhâcirî radiyallahu anha
 Ve bi seyyidinâ **Ömer bin Hattâb** el-Muhâcirî radiyallahu anha
 Ve bi seyyidinâ **Osman bin Affan** el-Muhâcirî radiyallahu anha
 Ve bi seyyidinâ **Ali bin Ebî Talib** el-Muhâcirî radiyallahu anha
 Ve bi seyyidinâ **Talha bin Abdullah** el-Muhâcirî radiyallahu anha
 Ve bi seyyidinâ **Zübeyr in Avvam** el-Muhâcirî radiyallahu anha
 Ve bi seyyidinâ **Abdurrahmân bin Avf** el-Muhâcirî radiyallahu anha
 Ve bi seyyidinâ **Sad bin Muaz** el-Muhâcirî radiyallahu anha
 Ve bi seyyidinâ **Said bin Zeyd** el-Muhâcirî radiyallahu anha
 Ve bi seyyidinâ **Ebî Ubeydete'l bin Cerrah** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Hurufe'l alafi ve fihi ..11... Esmâ-i Allahümme ve es'elüke
 Bî seyyidinâ **Ebî Ubey bin Kab** el-Muhâcirî radiyallahu anha
 Ve bi seyyidinâ **el-Ahnes bin Habib** el-Muhâcirî radiyallahu anha
[70^b]
 Ve bi seyyidinâ **el-Erkâm bin Ebî'l-Erkâm** el-Muhâcirî radiyallahu anha
 Ve bi seyyidinâ **Es'ad bin Yezîd** el-Hazrecî radiyallahu anha
 Ve bi seyyidinâ **Enes bin Mu'âz** el-Hazrecî radiyallahu anha
 Ve bi seyyidinâ **Enesete Mevlâ Resûlillâh** sallallahu aleyhi vessellem el-Muhâcirî
 radiyallahu anha
 Ve bi seyyidinâ **Uneys bin Katadete** el-Evsî radiyallahu anha
 Ve bi seyyidinâ **Evs bin Sâbit** el-Hazrecî radiyallahu anha
 Ve bi seyyidinâ **Evs bin Havliyyin** el-Hazrecî radiyallahu anha
 Ve bi seyyidinâ **Iyas bin Evs** el-Evsî radiyallahu anha
 Ve bi seyyidinâ **Iyas bin Bükeyr** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Hurufu'l bâ-il mevhude ve fih ...6 Esmâ Allahümme ve Es'elüke
 Bî seyyidinâ **Büceyr bin Ebî Büceyr** el-Hazrecî radiyallahu anha
 Ve bi seyyidinâ **Bahhâs bin S'alebete** el-Hazrecî radiyallahu anha
 Ve bi seyyidinâ **Besbeseti bin Amrin** el-Hazrecî radiyallahu anha
 Ve bi seyyidinâ **Bişr bin Berâ'** el-Hazrecî radiyallahu anha
 Ve bi seyyidinâ **Bişr bin S'ad** el-Hazrecî radiyallahu anha
[71^a]
 Ve bi seyyidinâ **Bilâl bin Rebâh** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Hurufu't-tâ-il-mesnâte fevke ve fih ... 3 Esmâ Allahümme ve Es'elüke
 Bî seyyidinâ **Temîm Mevlâ Hırâşin** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Temîm Mevlâ Benî Ganemin** el-Evsî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Temîm bin Tegâr** el-Hazrecî radiyallahu anha

Hurufu's-sâ-il müsellese ve fih ... 9 Allahümme ve Es'elüke

Bî seyyidinâ **Sâbit bin Ukrâm** el-Evsî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Sâbit bin S'alebete** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Sâbit bin Hâlidin** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Sâbit bin Amrin** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Sâbit bin Hezzâlin** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Sa'lebet bin Hâtûbin** el-Evsî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Sa'lebet bin Amrin** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Sa'lebet bin Ganemetin** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Sekif bin Amrin** el-Muhâcirî radiyallahu anha

[71^b]

Hurufu'l cim ve fih ... 5 Allahümme ve Es'elüke

Bî seyyidinâ **Câbir bin Abdillâh bin Riyâbin** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Câbir bin Abdillâh bin Amrin** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Cebbâr bin Sahrin** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Câbir bin Atbikin** el-Evsî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Cubeyr bin İyâsin** el-Evsî radiyallahu anha

Hurufu'l hâ-il mehmelete ve fih ... 23 Esmâ Allahümme ve Es'elüke

Bî seyyidinâ **Hamze bin 'Abdi'l-Muttalibi** el-Muhâcirî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **el-Hars bin Enesin** el-Evsî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **el-Hâris bin Evsi bin Râfiin** el-Evsî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **el-Hâris bin Evsi bin Mu'âzin** el-Evsî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **el-Hârisi bin Hâtûbin** el-Evsî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **el-Hâris bin ebî Hazemete** el-Evsî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **el-Hâris bin Hazemete** el-Evsî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **el-Hars bin Hazemete** el-Hazrecî radiyallahu anha

[72^a]

Ve bi seyyidinâ **el-Hâris bin Es-Sımeti** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **el-Hâris bin 'Arfecete** el-Evsî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **el-Hâris bin Kaysin** el-Evsî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **el-Hâris bin Kaysin** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **el-Hâris bin N'umân** el-Evsî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **el-Hâriseti bin Sürâkate** el-Hazrecî eş-şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **el-Hâriseti bin N‘umân** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Hâtıb bin Ebî Belte‘ate** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Hâtıb bin Amrin** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **el-Hubâb bin Münziri** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Habîb bin Esved** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Haram bin Milhânin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Hureys bin Zeydin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **el-Huseyn bin Hâris** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Hamze bin el-Hümeyyiri** el-Hazrecî radiyallahu anha
[72^b]

Hurufu’l hâ-il ma‘cemete ve fih ... 18 Esmâ Allahümme ve Es’elüke

Bî seyyidinâ **Hâriceti bin Zeyd** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Hâlid bin’l-Bükeyri** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Hâlid bin Kaysin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Habbâb bin Ereti** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Habbâb Mevlâ Ukbete** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Hubeyb bin İsâf** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Hıdâş bin Katadete** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Hırâş bin el-Simmete** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Huzeym bin Fâtukin** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Hallâd bin Râfi‘in** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Hallâd bin Suveydin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Hallâd bin Amrin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Hallâd bin Kaysin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Huleyde bin Kaysin** el-Hazrecî radiyallahu anha
[73^a]

Ve bi seyyidinâ **Halîfet bin Adıyyin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Huneys bin Huzâfete** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Havvât bin Cübeyrin** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Havlî bin ebî Havliyyin** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Hurufu’l zâl el-ma‘cemete ve fih ... 3 Esmâ Allahümme ve Es’elüke
Bî seyyidinâ **Zekvân bin abdî Kaysin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Zekvân bin Ubeydin** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Ziş-şimâleyn bin abdî Amrin** el-Muhâcirî **eş-şehîd** radiyallahu anha

Hurufu'l râ-il ve fih ... 14 Esmâ Allahümme ve Es'elüke

Bî seyyidinâ **Râşid bin Muallâ** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Râfi' bin'l-Hâris** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Râfi' bin Uncede** el-Evsî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Râfi' bin Mâlikin** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Râfi' bin'l-Muallâ** el-Hazrecî **eş-şehîd** radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Râfi' bin Yezîd** el-Evsî radiyallahu anha

[73^b]

Ve bi seyyidinâ **Reb'ıy bin Râfi'in** el-Evsî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **er-Rebi' bin İyâsin** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Rabî'ati bin Eksemin** el-Muhâcirî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Ruhayleti bin S'alebete** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Rıfâ'ati bin'l-Hâris** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Rıfâ'ati bin Râfi'in** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Rıfâ'ati bin 'Abdi'l-Münzir** el-Evsî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Rıfâ'ati bin 'Amrin** el-Hazrecî radiyallahu anha

Hurufu'l zâ-i ve fih ... 9 Esmâ Allahümme ve Es'elüke

Bî seyyidinâ **Ziyâd bin's- Sekeni** el-Evsî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Ziyâd bin 'Amrin** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Ziyâd bin Lebîdin** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Zeyd bin Eslemin** el-Evsî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Zeyd bin Hârisete** el-Muhâcirî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Zeyd bin Hattâb** el-Muhâcirî radiyallahu anha

[74^a]

Ve bi seyyidinâ **Zeyd bin'l-Müzeyyeni** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Zeyd bin'l-Mu'allâ** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Zeyd bin Vedî'ate** el-Hazrecî radiyallahu anha

Hurufu's-Sîn-i'l-Mehmelete ve fih ... 38 Allahümme ve Es'elüke

Bî seyyidinâ **Sâlim Mevlâ Huzeyfete** el-Muhâcirî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Sâlim bin Umeyrin** el-Evsî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **es-Saib bin Osmânin** el-Muhâcirî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Sebre bin Fâtikin** el-Muhâcirî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Surâkati bin 'Amrin** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Surâkati bin K'abin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **S'ad Mevlâ Hâtibin** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **S'ad bin Havle** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **S'ad bin Haysemete** el-Evsî **eş-şehîd** radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **S'ad bin'r-Rebî'in** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **S'ad bin Zeyd** el-Evsî radiyallahu anha

[74^b]

Ve bi seyyidinâ **S'ad bin S'adin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **S'ad bin Sehl** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **S'ad bin 'Ubâdete** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **S'ad bin 'Ubeydin** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **S'ad bin Osmân** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **S'ad bin Mu'âzin** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Süfyân bin Beşir** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Selemete bin Eslem** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Selemete bin Sâbit** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Selemete bin Selâmete** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Selîd bin Kaysin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Selîm bin'l Hâris** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Selîm bin 'Amrin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Selîm bin Kaysin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Selîm bin Milhânin** el-Hazrecî radiyallahu anha

[75^a]

Ve bi seyyidinâ **Simâk bin Sa'din** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Sinân bin ebî Sinân** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Sinân bin Sayfiyyin** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Sehl bin Hanîfin** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Sehl bin Rafî'in** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Sehl bin Atîkin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Sehl bin Kaysin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Sehl bin Vehbin** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Suheyl bin Râfî'in** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Sevâd bin Razînin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Sevad bin Gaziyetün** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Suveyd bin Harmele** el-Hazrecî radiyallahu anha
Hurufu's-Şîn-i'l-Mu'cemete ve fih ... 3 Esmâ Allahümme ve Es'elüke

Bi seyyidinâ **Şucâ'i bin Vehbin** el-Muhâcirî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Şerîk bin Enes** el-Evsî radiyallahu anha

[75^b]

Ve bi seyyidinâ **Şemmâs bin Osmân** el-Muhâcirî radiyallahu anha

Hurufu's-Sâd el-Mehmele ve fih ... 4 Allahümme ve Es'elüke

Bi seyyidinâ **Sabîhin Mevlâ Ebî'l' 'Âsi** el-Muhâcirî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Safvan bin Vehbin** el-Muhâcirî eş-şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Suheyb bin Sinân** el-Muhâcirî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Sayfî bin Sevad** el-Hazrecî radiyallahu anha

Hurufu'z-Zâdi Mu'cemete ve fih ... 3 Allahümme ve Es'elüke

Bi seyyidinâ **ez-Zuhâk bin Hârisete** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **ez-Zuhâk bin 'Abdi 'Amrin** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Zamirate bin 'Amrin** el-Hazrecî radiyallahu anha

Hurufu't-Tâ el-Mehmele ve fih ... 4 Allahümme ve Es'elüke

Bi seyyidinâ **et-Tufeyl bin Harisi** el-Muhâcirî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **et-Tufeyl bin Mâlikin** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **et-Tufeyl bin Nu'mân** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Tuleyb bin Umeyrin** el-Muhâcirî radiyallahu anha

[76^a]

Hurufu'l-'Ayni el-Mehmele ve fih ... 89 Allahümme ve Es'elüke

Bi seyyidinâ **'Asım bin Sâbitin** el-Evsî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **'Âsım bin 'Adıyyin** el-Evsî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **'Âsım bini'l-Ukeyri** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **'Âsım bin Kaysin** el-Evsî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **'Âkil bin el-Bükeyri** el-Muhâcirî eş-şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **'Âmir bin Ümeyye** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **'Âmir bin el-Bükeyr** el-Muhâcirî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **'Âmir bin Rebî'ate** el-Muhâcirî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **'Âmir bin Sa'din** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **'Âmir bin Selemete** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **'Âmir bin Führeyre** el-Muhâcirî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **'Âmir bin Muhalledin** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ ‘**Âsım bin Yezîdin** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Âiz bin Mâ‘isin** el-Hazrecî radiyallahu anha
[76^b]

Ve bi seyyidinâ ‘**Ubbade bin Bişrin** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Ubbade bin Kaysin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Ubâdete bin es-Sâmiti** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Abdillâhi bin S‘alebete** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Abdillâhi bin Cübeyrin** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Abdillâhi bin Cahşin** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Abdillâhi bin el-Ced** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Abdillâhi bin el-Hümeyyiri** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Abdillâhi bin er-Rabî‘i** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Abdillâhi biner-Revâhate** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Abdillâhi bin Zeydin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Abdillâhi bin Sürâka** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Abdillâhi bin Selemete** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Abdillâhi bin Sehl** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Abdillâhi bin Suheyl** el-Muhâcirî radiyallahu anha
[77^a]

Ve bi seyyidinâ ‘**Abdillâhi bin Şerîkin** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Abdillâhi bin Târikin** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Abdillâhi bin ‘Âmirin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Abdillâhi bin ‘Abdi Menâfin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Abdillâhi bin ‘Urfadete** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Abdillâhi bin ‘Amrin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Abdillâhi bin ‘Umeyrin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Abdillâhi bin Kaysi bin Sayfin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Abdillâhi bin Ka‘bin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Abdillâhi bin Mahremete** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Abdillâhi bin Mes‘udin** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Abdillâhi bin Mez‘unin** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Abdillâhi bin en-Nu‘mân** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Abdi Rabbi bin Hakkin** el-Hazrecî radiyallahu anha
[77^b]

Ve bi seyyidinâ ‘**Abdirrahmân bin Cübeyr** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Abdetu bin el-Haşhâsi** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Abs bin ‘Âmirin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Ubeyd bin Evsin** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Ubeyde bin et-Teyyihân** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Ubeyd bin Zeydin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Ubeyd bin ebî ‘Ubeydin** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Ubeydete bin el-Hâris** el-Muhâcirî eş-**şehîd** radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Itbân bin Mâlik** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Uteybe bin Rebi‘ate** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Uteybe bin Abdillâh** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Uteybe bin Gazvân** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Osmân bin Maz‘un** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **el-‘Aclân bin Nu‘man** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Adiyy bin ebî’z-Zegbâ-i** el-Hazrecî radiyallahu anha
[78^a]

Ve bi seyyidinâ ‘**İsmet bin el-Hüseyn** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Usaymeti bin el-Eşcâ-i** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Atiyye bin Nüveyrete** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Ukbe bin ‘Âmir** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Ukbe bin Osman** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Ukbe bin Vehbin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Ukbe bin Vehebin** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Ukkaşe bin Muhsin** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Ammâr bin Yâsirin** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Amâra bin Hazmin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Ammâra bin Ziyâdin** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Amr bin İyas** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Amr bin Sa‘lebe** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Amr bin el-Cemuhi** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Amr bin el-Hadîsi** el-Hazrecî radiyallahu anha
[78^b]

Ve bi seyyidinâ ‘**Amr bin el-Hâris** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Amr bin Sürâkate** el-Muhâcirî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ ‘**Amr bin ebî Serhin** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Amr bin Talkin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Amr bin Kaysin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Amr bin Mu‘azin** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Umeyr bin Haramin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Umeyr bin el-Hamâm** el-Hazrecî eş-şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Umeyr bin ‘Amirin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Umeyr bin ‘Avfin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Umeyr bin Me‘badin** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Umeyr bin ebî Vakkâsin** el-Muhâcirî eş-şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Avf bin el-Hâris** el-Hazrecî eş-şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Uveyr bin Sâ‘ide** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ ‘**Abbâz bin Züheyr** el-Muhâcirî radiyallahu anha
[79^a]

Hurufu’l-‘Gayni el-Me‘cemete ve fih ... 1 Allahümme ve Es’elüke

Bi seyyidinâ **Gannam bin Evsin** el-Hazrecî radiyallahu anha

Hurufu’l fâ ve fih ... 2 Allahümme ve Es’elüke

Bi seyyidinâ **el-Fâkih bin Bişrin** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Fervete bin Amrin** el-Hazrecî radiyallahu anha

Hurufu el-Kaf ve fih ... 6 Esmâ Allahümme ve Es’elüke

Bi seyyidinâ **Katade bin Nu‘mân** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Kudâme bin Maz‘un** el-Muhâcirî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Kuteybe bin ‘Âmirin** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Kays bin ‘Amrin** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Kays bin Muhsin** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Kays bin Muhalled** el-Hazrecî radiyallahu anha

Hurufu el-Kâf ve fih ... 2 Esmâ Allahümme ve Es’elüke

Bi seyyidinâ **K‘ab bin Zeydin** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **K‘ab bin Cemmâzin** el-Hazrecî radiyallahu anha

[79^b]

Hurufu el-Lâm ve fih ... 1 Esmâ Allahümme ve Es’elüke

Bi seyyidinâ **Lebdete bin Kaysin** el-Hazrecî radiyallahu anha

Hurufu el-Mim ve fih ... 45 Allahümme ve Es’elüke

Bi seyyidinâ **Mâlik bin Havlî** el-Muhâcirî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Mâlik bin Duḥṣam** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Mâlik bin Rebî'ate** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Mâlik bin Rifâ'ate** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Mâlik bin 'Amrin** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Mâlik bin Kudâmete** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Mâlik bin Mes 'ud** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Mâlik bin Numeylete** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Mübeşşir bin 'Abdi'l-Münzir** el-Evsî eş-şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Mücezzer bin Ziyâd** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Muharrez bin Mâlik** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Muhrîz bin Fezelate** el-Muhâcirî radiyallahu anha
[80^a]

Ve bi seyyidinâ **Muhammed bin Meslemete** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Midlac bin 'Amrin** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Mersed bin ebî Mersedin** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Mestah bin Esâseh** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Mes'ud bin Evsin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Mes'ud bin Haldete** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Mes'ud bin Rebî'ate** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Mes'ud bin Zeydin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Mes'ud bin Sa'din** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Mes'ud bin 'Abdi Sa'din** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Mus'ab bin Umeyrin** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Mu'az bin Cebelin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Mu'az bin el-Hâris** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Mu'az bin es-Samet** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Mu'az bin 'Amrin** el-Hazrecî radiyallahu anha
[80^b]

Ve bi seyyidinâ **Mu'az bin Mâ'isin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Ma'bed bin 'Abbâdin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Ma'bed bin Kaysin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Muattib bin 'Ubeydin** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Muattib bin 'Avfin** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Muattib bin Kuşeyrin** el-Evsî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Ma'kıl bin el-Münzir** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Ma'mer bin Haris** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Ma'n bin 'Adiyyin** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Ma'n bin Yezîdin** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Muavviz bin el-Hâris** el-Hazrecî **eş-şehîd** radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Muavviz bin 'Amrin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **el-Mikdâd bin el-Esved** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Müleyl bin Vebere** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **el-Münzîr bin 'Amrin** el-Hazrecî radiyallahu anha
[81^a]

Ve bi seyyidinâ **el-Münzîr bin Kudâme** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **el-Münzîr bin Muhammed** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Mehcem'ı bin Sâlihîn Mevlâ 'Amrin** el-Muhâcirî **eş-şehîd** radiyallahu anha
Hurufu el-Nûn ve fîh ... 10 Esmâ Allahümme ve Es'elûke
Ve bi seyyidinâ **en-Nezrân bin el-Hâris** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **en-Nu'mâni'l-E'aric** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **en-Nu'mân bin ebî Hazeme** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **en-Nu'mân bin Sinân** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **en-Nu'mân bin 'Abdî 'Amrin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **en-Nu'mân bin 'Asarin** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **en-Nu'mân bin 'Amrin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **en-Nu'mân bin Mâlik** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **en-Nu'aymân bin 'Amrin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Nevfel bin Abdallâh** el-Hazrecî radiyallahu anha
Hurufu el-Hâ-i ve fîh ... 3 Esmâ Allahümme ve Es'elûke
[81^b]

Bi seyyidinâ **Hânî bin Niyâr** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Hilâl bin Muallâ** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Hebîl bin Veberete** el-Hazrecî radiyallahu anha
Hurufu el-Vâ-i ve fîh ... 3 Esmâ Allahümme ve Es'elûke
Bi seyyidinâ **Vâkıd bin Abdallah** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Varaka bin İyâs** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Vedia bin 'Amrin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Vehb bin ebî Serhin** el-Muhâcirî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Vehb bin S'adin** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Hurufu el-Yâ-i et-Tahiyyati ve fih ... 6 Esmâ Allahümme ve Es'elüke
Ve bi seyyidinâ **Yezîd bin el-Ahnes** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Yezîd bin el-Hâris** el-Hazrecî eş-şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Yezîd bin Haram** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Yezîd bin Rukeyşin** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Yezîd bin es-Seken** el-Evsî radiyallahu anha
[82^a]

Ve bi seyyidinâ **Yezîd bin el-Münzir** el-Hazrecî radiyallahu anha
Elkanî ve hiye32 Esmâ Allahümme ve Es'elüke
Bi seyyidinâ **Ebî'l E'aver bin Zâlimin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Ebî Eyyüb el-Ensarî** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Ebî Hayyete** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Ebî Habîb** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Ebî Huzeyfete** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Ebî Hasen** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Ebî Hannan** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Ebî Hârecete** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Ebî Huzeymete** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Ebî Halladin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Ebî Dâvudin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Ebî Dücâne** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Ebî Sebrete** el-Muhâcirî radiyallahu anha
[82^b]

Ve bi seyyidinâ **Ebî Selemete** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Ebî Selîdin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Ebî Sinân** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Ebî Şeyhin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Ebî Sarmete** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Ebî'z-Ziyâh** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Ebî Talhate** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Ebî 'Abs** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Ebî 'Akîlin** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Ebî Katadete** el-Hazrecî radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Ebî Kaysin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Ebî Kebşete** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Ebî Lebâbe** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Ebî Mehşiyin** el-Muhâcirî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Ebî Mersedin** el-Muhâcirî radiyallahu anha
[83^a]

Ve bi seyyidinâ **Ebî Mesu‘udin** el-Hazrecî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Ebî Müleylin** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Ebî’l- Heysemi** el-Evsî radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Ebî’l-Yesâr** el-Hazrecî radiyallahu anha

تَتَمَّه التَّوَسَّلُ بِشَهِدَاءِ أَحَدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ . لَتَكُونَ هَذِهِ التَّوَسَّلَاتُ بِدَرِيَّةٍ وَ أَحَدِيَّةٍ اللَّهُمَّ وَ اسْأَلُكَ ²⁵²

بِسَيِّدِنَا وَ شَفِيعِنَا

Hamza bin ‘Abdûlmuttalib el-Muhâcirî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Enes bin Nadr** el-Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Uneysi bin Katade** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Evs bin el-Erkâm** el-Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Üveys bin Sâbit** el-Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Iyas bin Evsin** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Iyas bin ‘Adiyyin** el-Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Sâbit bin ed-Dahdah** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Sâbit bin ‘Amrin** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha
[83^b]

Ve bi seyyidinâ **Sâbit bin Vakşin** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **S‘alebete bin S‘aidin** el-Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Sekıb bin Ferve** el-Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Sakf bin ‘Amrin** el-Muhâcirî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **el-Hâris bin Enesin** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **el-Hâris bin Evsin** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **el-Hâris bin Süfyân** el-Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **el-Hâris bin Sâbit** el-Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **el-Hâris bin ‘Adiyyin** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **el-Hâris bin Akebe** el-Muhâcirî eş-Şehîd radiyallahu anha

²⁵² Vesile edineceğimiz Uhud şehitlerinin tamamından Allah razı olsun. Allah’ım, Bedir’dekileri ve Uhud’dakileri vesile edinerek senden af ve yardım istiyoruz.

Ve bi seyyidinâ **el-Hâris bin ‘Amrin** el-Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **el-Hubâb bin Kayzi** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Habîb bin Zeyd** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Hasîl bin Câbir** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Hanzala bin Ebî ‘Amrin** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha
[84^a]

Ve bi seyyidinâ **Hârîce bin Zeydin** el-Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Hıdaş bin Kanadate** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Hallad bin ‘Amrin** el-Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Haysemete bin el-Hâris** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Zekvân bin ‘Abdi Kays** el-Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Rafî‘ı Mevlâ Gaziyye** el-Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Rafî‘ı bin Mâlik** el-Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Rıfâate bin ‘Abd’il- Münzir** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Rıfâate bin ‘Amrin** el-Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Rıfâate bin Vakşin** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Ziyad bin es-Sekin** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Ziyâd bin Vedit** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Sebi‘ı bin Hâtub** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **S‘ad Mevlâ Hâtub** el-Muhâcirî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **S‘ad bin er-Rabî‘** el-Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha
[84^b]

Ve bi seyyidinâ **S‘ad bin Ubeydin** el-Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **S‘ad bin Süveydin** el-Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Seleme bin Sâbitin** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Selîm bin el-Hâris** el-Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Selîm bin ‘Amrin** el-Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Sehl bin Rûmî** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Sehl bin ‘Adiyyin** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Sehl bin Kays** el-Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Şemmâm bin Osmân** el-Muhâcirî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Sayfî bin Kayzî** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Zamra bin ‘Amru** el-Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha
Ve bi seyyidinâ **Âmir bin Ümeyye** el-Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ ‘**Âmir bin Muhallete** el-Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ ‘**Âmir bin Zeyd** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ ‘**Ubbâde bin Sehlin** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha

[85^a]

Ve bi seyyidinâ ‘**Âbbâs bin ‘Ubâdete** el-Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ ‘**Âbdullâh bin Cübeyrin** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ ‘**Âbdullâh bin Cahş** el-Muhâcirî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ ‘**Âbdullâh bin er-Rebi’i** el-Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ ‘**Âbdullâh bin Seleme** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ ‘**Âbdullâh bin ‘Âmru** el-Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ ‘**Âbdullâh bin Kaysin** el-Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ ‘**Âbdullâh bin el-Hâbîb** el- Muhâcirî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ ‘**Âbdurrahmân bin el-Hâbîb** el-Muhâcirî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ ‘**Abdete bin el-Haşhaş** el- Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ ‘**Âbid bin et-Teyyihân** el- Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ ‘**Ubeyd bin Muallâ** el- Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ ‘**Utbe bin Rebi’i** el- Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ ‘**Akrebe bin ‘Akrebe** el- Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ ‘**Âmmâr bin Ziyâdin** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha

[85^b]

Ve bi seyyidinâ ‘**Amr bin Sâbit** el- Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ ‘**Amr bin el-Cemûh** el- Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ ‘**Amr bin Kays** el- Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ ‘**Amr bin Metrâfin** el- Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ ‘**Amr bin Mu‘az** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ ‘**Amir bin ‘Adiyyin** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ ‘**Antere Mevlâ Süleymin** el- Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Kurrete bin ‘Ukba** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Kays bin el-Hâris** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Kays bin ‘Amru** el- Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Kays bin Muhalled** el- Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Keysân Mevlâ benî Mâzinin** el- Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Mâlik bin İyasin** el- Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Mâlik bin Halefin** el-Muhâcirî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Mâlik bin Sinânin** el-Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha

[86^a]

Ve bi seyyidinâ **Mâlik bin Nümeyle** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Mücezzar bin Ziyâdin** el- Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Mus‘ab bin ‘Umeyrin** el-Muhâcirî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Ma‘bed bin Mahremete** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **en-Nu‘mân bin Halef** el-Muhâcirî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **en-Nu‘mân bin abdî ‘Amrin** el- Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **en-Nu‘mân bin Mâlik** el- Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Nevfel bin Abdallâh** el- Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Veheb bin Kâbus** el-Muhâcirî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Yezîd bin Hâttab** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Yezîd bin es-Sekeni** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Yesâr Mevlâ ebî'l-Heysem** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Ebî Eymen** el- Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Ebî Habbete** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Ebî Harâm** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha

[86^b]

Ve bi seyyidinâ **Ebî Zeyd** el-Ensârî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Ebî Süfyân** el-Evsî eş-Şehîd radiyallahu anha

Ve bi seyyidinâ **Ebî Hübeyre** el- Hazrecî eş-Şehîd radiyallahu anha

ايها الارواح الطاهرة والنفوس الزكية . التى رجعت الى ربها راضية مرضية تسرح فى رياض الجنة . و ترد انها رها
مستبشرة مطمئنة . السلام عليكم و رحمة الله و بركاته و رضى الله عنكم وارضاكم . امدوئى بنفحة واسعد ونى بلمحة . و اعينونى
بقوة و ايدانددع عنى كل مكر و كيد فانهي مستمسك و اغيثونى بنظرة من حبكم بال عروة الوثقى . و معتقد انها لى عندالله خير و ابقى
. و متعصم منه با قوى ذ ربعة ووقاية من كل سوء ان شاءالله تعا لى حصينة منيعة فحا كم لكل قا صد رحيب . والمتوسل بكم فى
مهماته الى الله تعالى مصيب فانتهم الذين باعو انفسهم فى سبيل الله و بذلو امهمهم فى حب رسول الله و ذكرالله تعالى مزاياهم فى
مهمكم . التنزيل . و قال لهم على لسان نبيه اعملوا ما شئتم فقد غفرت لكم فشمّل ذلك كلّ كثير و قليل انتم الوسائل الى الحبيب الاعظم
انتم الشفعا عندالمولى العزيز الاكرم . انتم الهداة الى الطريق الاقوام . انتم مصابيح الدنيا جى الحوائك انتم المنقذون لكل عريق و هالك
انتم الغياث عند كلّ خطب فادح انتم الملاذ عند كلّ كرب فاضح و انا العبد الدّ ليل الكسير . خليف الجناية والتقصيراسير الشهوات
وسمير الاوزار . والخطيئات . و حليف البطالات و اليف المعاصى . والسّيئات مستمسك بو ثيق عرى محبتكم التى ليس لها انفصام
و معتصم بحبل وفانكم و نجدتكم الموصل الى كل مرام فانهضو الكشف غمتى و انارة دجنّتى فقد فاقمت على المصايب و صر فتنى

عن طريق رشاد العوايق المناعب و جفتى المقاصد والمطالب حتى صرت اجير من ضبّ في فلاه وادهش قلباً من حيتان نصب
عنها من اليتيم المياه ²⁵³ .

تمّت الرسالة الموسومة بمقدّمة السفر جعلها الله تعالى وسيلت الى الظفر والنصر الاوفر. فى السبع السادس من الرّبع
الرابع الثانى . من الثلث الثالث من العشر التاسع من القرن الثانى عشر ²⁵⁴ .

والحمد لله عل والصّلوة والسّلام على نبيّه ²⁵⁵ .

²⁵³ Ey temiz ruhlar ve arındırılmış nefisler. Öyle ki Rab’leri onlardan razı olmuş, onlar da Rablerinden razı olmuş şekilde Rablerine döndüler. Cennete hoşnutlukla girdiler. Biz onlardan razı olunduğunu, onların müjdelendiğini ve itminana ulaştıklarını görürüz. Allah’ın sizden razı olduğu ve sizin de Allah’tan razı olduğunuz kimseler. Allah’ın selamı, rahmeti, bereketi sizin üzerinize olsun. Bize bir nefeslik ruh verin, bize bir ışık parçası kadar yardım edin. Bizi kuvvetlendir, bizim hakkımızdaki bütün oyunları defet. Bizi senin sevginle kuşat, bizi birbirimize sağlam bağlarla bağla. Biz hayrın Allah’tan olduğuna ve onun baki olduğuna inandık. O Her türlü bela ve güçlükten korur ve ekilen her şeyi güçlendirir. Eğer Allah Teala dilerse manilerden korur ve yolculuğa niyet eden herkes için genişlik verir. Allah ona isabet eden zorlukları onun için kolay kılar. Bir kişi Allah yolunda nefsi satarsa Resulullah’ın sevgisiyle ve Allahın zikriyle, onun ahlakının kuvvetli bir şekilde güzelleşmesi gerçekleşir. Nebi (A.S.)’ın söylediği gibi: “Yaptığınız bütün günahların az-çok hepsini affetti”. En büyük habibi olan sizin Peygamberiniz hürmetine. Sizin sahibiniz olan aziz ve Ekrem olan peygamberiniz size şefaati etti. Sizi yolların en güçlüsüne hidayete erdirdi. Sizi yolların en selametlisine çağırdı. Yokedici karanlıklarınızda lambanız oldu. Sizin içinizdeki her türlü karanlık ve kötü üzüntülerinizi giderdi. Sizin kötülüklerinizin ve ayıplarınızın hepsini örttü, hiç kimsenin bilmediği üzüntülerinizi gideren O’dur. Ben çok günahkâr bir kulum. Kötülüklerden sonra kötülüklerle bağlılıkların ve günahların karartması çoğalır. Sizin sevginiz, isyanlarınızı yumuşatır, kötülüklerinizin hükmünü ortadan kaldırır. Öyle ki; sizin ipiniz sağlamdır ve çatlak değildir, üstündür, sizi her türlü isteğinize ulaştıracaktır. Ve sizin ipiniz üzüntülerinizi ortadan kaldıracaktır. Başımıza gelmiş olan karanlıklarımızı aydınlatır. Bizi ulaştırır. Felaha ulaşana, hayırları elde edene kadar, yolumuzdaki engelleri kaldırır, maksatlarımızı yaklaştırır ve bize ulaştırır. Kalbî olarak öz suyu azalacağı için endişe eden bir balık gibi üzgünüm.

²⁵⁴ Mukaddemetü’s-Sefer isimli risale Allah celle celâluhu’nun yardımı ve sonuca ulaştırmasıyla 4 Şevval 1193 tarihinde tamamlandı. (Müellifimiz eserin bitiriliş tarihini bir çeşit bulmaca şeklinde yazmıştır. Tam net olmamakla birlikte yazdığımız tarihi vermektedir.H.S.)

²⁵⁵ Bize düşen Allah’a hamd etmek ve Nebisine salât u selâm getirmektir.